Preot dr. LEON DURĂ

POMUL VIEŢII

Consilier editorial:
Pr. Prof. Dr. Nicolae Dură

Macheta şi tehnoredactarea computerizată:
Valentin Piţigoi

Coperta: **Facerea cap. 3**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
DURĂ, LEON
Pomul vieţii / Leon Dură – Râmnicu Vâlcea: Logos, 2003
Bibliogr.
ISBN 973-86946-1-2

2

© Editura LOGOS Râmnicu Vâlcea

Preot dr. LEON DURĂ

POMUL VIEŢII

Carte tipărită cu binecuvântarea
Prea Sfinţitului Părinte
CALINIC
Episcop al Argeşului şi Muscelului

Editura LOGOS
Râmnicu Vâlcea – 2005

PROLOG

„Şi a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; a făcut bărbat şi femeie” (Facere 1, 27).

„Atunci a adus Domnul Dumnezeu asupra lui Adam somn greu; şi, dacă a adormit, a luat una din coasta lui şi a plinit locul ei cu carne.

Iar coasta luată din Adam a făcut-o Domnul Dumnezeu femeie şi a adus-o la Adam.

Şi a zis Adam: Iată aceasta-i os din oasele mele şi carne din carnea mea; ea se va numi femeie, pentru că este luată din bărbatul său” (Facere 2, 21-23).

Oase arse de foc în preistorie, din fumul lor s-a născut Eva şi a locuit cu Adam într-un loc uitat de mult, numit Eden.

Pântecele Evei a născut pe Cain; care nu s-a căit de ceea ce a făcut! S-a ostenit rătăcind pe pământ, căutând un loc mai bun. Din brazdele răsturnate de plug, asemenea unor felii de pâine tăiată, a răsărit întâiul bob de grâu, udat de sudoarea căzută de pe fruntea lui pătată cu sânge. Seara au năvălit lăcustele şi au mâncat tot ce au găsit. Pământul prăjit de soare a primit pe Cain în cuptorul coacerii de oase şi din fumul lui s-a născut Eva secolului nostru.

„De aceea va lăsa omul pe tatăl său şi pe mama sa şi vor fi amândoi un trup” (Facerea 2, 24).

De atunci arde privirea Omului. Şi ori de câte ori îşi aminteşte de pomul vieţii, o lacrimă se scurge pe umărul sfânt al Domnului Iisus, lăsându-se (omul) mângâiat de uitare.

I.
POMUL VIEŢII

DUMNEZEU UMBLA PRIN RAI

«În istoria credinţei, mistica a trecut printr-o evoluţie complexă, de la experienţa directă a patriarhilor, a lui Moise şi a profeţilor, până la obscurele teorii cosmologice şi teologice ale raţiunilor de mai târziu. Şi totuşi, în ciuda diferenţelor în abordare, gânditorii evrei au avut aceeaşi convingere: căutarea spirituală este de o importanţă supremă. Scopul vieţii religioase, susţin ei, este cunoaşterea lui Dumnezeu şi experienţa prezenţei divine.»
DAN COHN – SHERBOK*

Pribeag pe drumul căinţei, omul prin faptele sale, încearcă să-şi cunoască rostul în lume[1], cerând adăpost la Creatorul care I-a poruncit să nu mănânce «din rodul pomului celui din mijlocul raiului (…), ca să nu muriţi!» (Facerea 3, 3).

Acum (la început de mileniu trei) ca şi atunci omul se ascunde[2] de Dumnezeu. Adam răspundea astfel; *«Am auzit glasul Tău în rai şi m-am temut, căci sunt gol, şi m-am ascuns»* (Facerea 3, 10).

Oare părinţii noştri (Adam şi Eva) se aflau în dialog cu un Dumnezeu – Persoană? Greu de precizat… Iată ce zice Scriptura: *«…când au auzit glasul Domnului Dumnezeu, **Care umbla prin rai**, în răcoarea serii, s-au ascuns Adam şi femeia lui de faţa Domnului Dumnezeu printre*

* În „Mistica iudaică", *Atologié*, Edit. Hasefer, Bucureşti, 2004.

pomii raiului» (Facerea 3,8). De acum începe dialogul omului cu Dumnezeu. Adam a auzit glasul Domnului Dumnezeu şi s-a temut. Textul biblic nu încarcă explicit imaginea divină a dialogului (dintre creatură şi Creator) cu prezenţa (ca Persoană) Domnului Dumnezeu. Dar, după nefericitul incident, Domnul Dumnezeu a zis: *«Iată Adam s-a făcut ca unul dintre Noi, cunoscând binele şi răul. Şi acum nu cumva să-şi întindă mâna şi să ia roade din pomul vieţii, să mănânce şi să trăiască în veci!...»* (Facerea 3,22)

Aşa s-a bucurat omul de dreptatea divină!

Ce-i rămânea omului? Imaginea divină a dialogului purtat în rai cu Creatorul său. Omul, scos de Domnul Dumnezeu din grădina cea din Eden (Facere 3,23), parcurgea drumul către pomul vieţii în felul în care un copil, jucându-se, încearcă să traverseze (astăzi) o scară rulantă în sens invers[3]. Ducea cu el (însă) dorinţa sacră de a dialoga cu Creatorul său, asemeni omului închis în întuneric, singur, departe de lumină.

Rămas singur pe drumul către pomul vieţii, omul trebuia să-şi găsească modalitatea prin care să dialogheze cu Dumnezeu. Şi cum Adam ştia că Domnul Dumnezeu al Edenului iubea mirosul plăcut al florilor şi al pomilor roditori: *«Cain a adus jertfă lui Dumnezeu din roadele pământului. Şi a adus şi Abel (...), fratele său (...)»* (Facerea 4, 3, 4, 8).

Supărat pe Domnul Dumnezeu, Cain întrerupe pe Abel din drumul către pomul vieţii. Aşa se întâmplă de mii de ani cu cei aleşi; barda ucigătoare pătează pământul cu sânge nevinovat. Egoismul din noi încearcă să-şi revendice, prin forţe proprii, un petec din grădina lui Dumnezeu

– Creatorul[4]. Aşa a încercat şi Cain…, dar a rămas fugar pe pământ. El avea să se îndepărteze aşa de mult de drumul către pomul vieţii, încât avea să uite cu desăvârşire – (aflându-se la răscruce de drumuri) – în ce direcţie să apuce pentru a-L putea regăsi. Numai drumul crucii către Golgota arăta umanităţii întregi încotro trebuie să meargă omul pentru a se reîntâlni cu Dumnezeu (Mt. Cap.27, Mc. Cap.15; Lc. Cap.23; In. Cap.19 *«…şi i s-au născut (lui Adam şi Eva) fii şi fiice»* (Facere 5,4). Şi toţi doreau să vadă, să vorbească cu Domnul Dumnezeu. *«Dar Domnul Dumnezeu a zis: Nu va rămâne Duhul Meu pururea în oamenii aceştia, pentru că sunt numai trup. Deci zilele lor să mai fie o sută douăzeci de ani?»* (Facere 6,3).

Şi-a aflat Noe har înaintea Domnului Dumnezeu. De ce? Mireasma binemirositoare a jertfelor aduse de Noe ducea la ceruri (odată cu ea) rugăciunea curată a unei inimi care mai bătea (încă) pentru Edenul pierdut. Nu Dumnezeu alegea pe Noe, ci Noe , care mergea pe calea Domnului, a ales pe Creatorul. Dar care era calea Domnului? Drumul dreptăţii, drumul lui Abel, drumul parcurs în doi: om şi Dumnezeu; drumul iubirii, al jertfei de sine, al egoismului diluat în iubirea eternă[5] a Creatorului. Numai în astfel de condiţii sacre putem înţelege dialogul tragic (pentru om) dintre Dumnezeu şi Noe: *«Sosit-a înaintea feţei Mele sfârşitul a tot omul, căci s-a umplut pământul de nedreptăţile lor, iar Eu îl voi pierde de pe pământ»* (Facerea 6,13). Vorbea numai Domnul Dumnezeu iar Noe asculta, dar… *«a făcut Noe toate câte i-a poruncit Domnul Dumnezeu»* (Facere 7,5).

Deşi pământul (cu tot ceea ce era pe el) se clătina, Noe nu a avut curajul credinţei să poarte un dialog con-

structiv (pentru întreaga creaţie) cu Domnul Dumnezeu[6]. Numai patriarhul Avraam (mult mai târziu) a grăit Domnului, cerând izbăvirea Sodomei şi a Gomorei de la pieire. *«Şi a mai zis Avraam: Să nu se mânie Stăpânul meu de voi mai grăi încă o dată: Dar de se vor găsi acolo numai zece drepţi? Iar Domnul i-a zis: Pentru cei zece nu o voi pierde.*

Şi a terminat Domnul de a mai grăi cu Avraam, S-a dus, iar Avraam s-a întors la locul său» (Facerea 18, 32, 33).

Domnul Dumnezeu „s-a dus" – ne spune Sfânta Scriptură. Într-adevăr, omul fusese făcut după chipul şi asemănarea Creatorului (Facerea cap. 1). Sfinţii Părinţi ai Bisericii (Una) văd în „chipul" lui Dumnezeu din om, numai sufletul. Pentru misticul de mai târziu (atât iudeu, cât şi creştin), acest: „S-a dus" – devenea o căutare prin rugăciune a Celui care plămădise din ţărână pe Adam: *«Şi a făcut Dumnezeu pe om după chipul său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; a făcut bărbat şi femeie»* (Facerea 1, 27).

Pentru că „se umpluse" pământul de nedreptăţi, Noe nu mai găsea răspuns în faţa Domnului Dumnezeu. Păcatul neascultării înnegrise pământul călcat de urmaşii lui Adam, nedreptatea se generalizase[7]. Astfel se prezentau urmaşii lui Noe, când *«...cei doi îngeri au ajuns la Sodoma seara...»* (Facere 19,1).. Păcatul nedreptăţii ducea spre pieire numai două cetăţi – Sodoma şi Gomon – iar soarele continua să se ridice deasupra Canaanului, după cuvântul Domnului: *«Acolo s-a arătat Domnul lui Avram şi i-a zis: Ţara aceasta o voi da urmaşilor tăi. Şi a zidit Avram*

acolo un jertfelnic Domnului, celui ce se arătase» (Facerea 12,7).

Domnul se arată (din nou) lui Avram! Ce bucurie spirituală trebuie să fi simţit patriarhul Avram când a văzut pe Cel „ce se arătase". Şi pentru a rămâne în comuniune cu prezenţa divină, patriarhul Avram opreşte clipa, imortalizând imaginea Creatorului, zidind un jertfelnic[8].

*

* *

Legământul cu Noe, „fiul" ascultător al Domnului Dumnezeu, şi curcubeul – semnul legământului – se fac cunoscute celui care a supravieţuit potopului, încă odată, prin glasul auzit de Adam în rai: *«Am auzit glasul – Tău în rai şi m-am temut…»* (Facere 3, 10). Textul Sfintei Scripturi a Vechiului Testament ne face să înţelegem (cu timiditate) că Domnul Dumnezeu nu s-a descoperit (după har!) lui Noe, ci numai a grăit lui: *«Atunci a grăit Domnul Dumnezeu lui Noe…»* (Facerea 8,15).

Cu toate acestea, Noe a făcut un jertfelnic pentru a aduce ardere de tot din animalele sale; doar va putea vedea pe Dumnezeu… *«Iar Domnul Dumnezeu a mirosit mireasmă bună şi a zis Domnul Dumnezeu în inima Sa: Am socotit să nu mai blestam pământul pentru faptele omului, pentru că cugetul inimii omului se pleacă la rău din tinereţile lui şi nu voi mai pierde toate vietăţile cum am făcut»* (Facerea 8, 21). Pământul fusese spălat de păcatul nedreptăţii; cuvântul lui Noe se ridica la Dumnezeu odată cu „mireasma bună" a arderii de tot[9]. De data aceasta, Creatorul asculta cuvântul celui care a eliberat (din corabie) porumbelul întors spre seară cu o ramură verde de măslin (Facerea Cap. 8). Întreaga creaţie era alături de Noe: pietrele

deveneau pâine, iar vara şi iarna, ziua şi noaptea nu vor mai înceta (v. 22). Binecuvântarea Domnului Dumnezeu găsea pe Noe şi pe cei trei fii ai lui în poziţia de martori; Creatorul încheia legământ ceresc cu pământul spălat de păcat: *«Pun curcubeul Meu în nori, ca să fie semn al legământului dintre Mine şi pământ»*.

„Dintre mine şi pământ!" Domnul Dumnezeu prin semnul curcubeului devenea liantul veşnic dintre om şi pământ (creaţie)[10]. Nu degeaba creştinismul ortodox mărturiseşte cu glasul îndulcit de credinţa în învierea Domnului Iisus Hristos, anume: *«Aştept învierea morţilor şi viaţa veacului ce va să vie»* (vezi Simbolul de Credinţă). Cuvântul Domnului Dumnezeu rămâne veşnic; Va aduce aminte de legământ: *«Când voi aduce nori deasupra pământului, se va arăta curcubeul Meu în nori, Şi-Mi voi aduce aminte de legământul Meu, pe care l-am încheiat cu voi şi cu tot sufletul viu şi cu tot trupul, şi nu va mai fi apă potop, spre pierzarea a toată făptura»* (Facerea 9, 14-15).

Ce se va întâmpla cu creaţia de îndată ce Domnul Dumnezeu nu Va mai aduce nori deasupra pământului?

Va trebui să I se aducă aminte de legământul încheiat cu dreptul din seminţia lui Sem; cel binecuvântat de Noe (alesul lui Dumnezeu): «*Binecuvântat să fie Domnul Dumnezeul lui Sem; iar Canaan să-i fie rob!»* (Facerea 9, 26).

După ce s-au hotărât să folosească cărămida[11] în loc de piatră, iar smoala în loc de var, toate pentru a ridica *«un turn al cărui vârf să ajungă la cer şi să ne facem faimă înainte de a ne împrăştia pe faţa a tot pământul»* (Fac. 11, 4), urmaşii lui Noe vor suporta dreptatea Domnului, încetând de a mai zidi cetatea şi turnul.

Scriptura spune: *«Atunci s-a pogorât Domnul să vadă cetatea şi turnul pe care-l zideau fiii oamenilor»* (Facerea 11,5)

„Atunci s-a pogorât Domnul…!" „Pe care-l zideau fiii oamenilor…!" Nu trebuie să cădem într-o exegeză (a Sfintei Scripturi) „mot-à-mot", ci, prin raţiunea luminată de credinţă, să ne apropiem de misticul iudeu[12] (şi de cel creştin), care dialoga cu Dumnezeu, simţindu-i în chip tainic prezenţa.

Din nou, în textul sfânt, sunt menţionaţi: *„fiii oamenilor"*. Revenind la momentul vestirii potopului, profetul Moise, autorul sfânt al Pentateuhului, scria pătruns de duhul Domnului (inspiraţie divină): *«Fiii lui Dumnezeu, văzând că fiicele oamenilor sunt frumoase, şi-au ales dintre ele soţii, care pe cine a voit»* (Facerea 6, 2). Fiii lui Dumnezeu? Bineînţeles, urmaşii lui Set şi ai fiului său Enos[13]. Numai cei din neamul acesta au început a chema pe Dumnezeu: *«Lui Set de asemenea i s-a născut un fiu şi i-a pus numele Enos. Atunci au început oamenii a chema numele Domnului Dumnezeu»* (Facerea 4, 26)

Revendicând drept Tată (drept Creator) pe Domnul Dumnezeu, descoperindu-se în conştiinţa lor actul primordial al creaţiei primilor oameni, Adam şi Eva, urmaşii lui Set şi Enos îşi revendicau în faţa Creatorului calitatea de fiii, de plămadă a hotărârii divine: *«Să facem om (...)»* (Facerea 1, 26), prin însăşi chemarea lor: *«Atunci au început oamenii a chema numele Domnului Dumnezeu»* (v. 26) *„Fiii oamenilor"* Da! Erau cei care s-au dus de la faţa lui Dumnezeu. Cain[14] a locuit în ţinutul Nod, conştient (dar fără căinţă) că şi-a omorât fratele, pe frumosul Abel. Curajul credinţei îl părăsise; Domnul Dumnezeu nu cău-

tase spre darurile sale şi faţa lui era posomorâtă de păcat (Facerea cap. 4). Cain încetase să mai dialogheze cu Dumnezeu prin mireasma arderilor de tot; odată cu el şi urmaşi lui, care au continuat să ucidă, primind ca răsplată răzbunarea Domnului: *«Şi a zis Lameh către femeile sale: Ada şi Sela, ascultaţi glasul meu! Femeile lui Lameh, luaţi aminte la cuvintele mele: Am ucis un om pentru rana mea şi un tânăr pentru vânătaia mea.*

Dacă pentru Cain va fi răzbunarea de şapte ai, apoi: pentru Lameh de şaptezeci de ori cât şapte!» (Facerea 4, 23, 24).

Lameh cunoştea cuvintele Domnului Dumnezeu: *«…tot cel ce va ucide pe Cain înşeptit se va pedepsi»* (Facerea 4,15). Da! Domnul Dumnezeu pedepsise un criminal. Nu acelaşi lucru avea să se întâmple cu tâlharul de pe cruce. Acolo, Fiul lui Dumnezeu, Iisus Hristos (Fiul Omului!), a treia persoană a Sfintei Treimi, aduce (tâlharului) iertarea poleită de iubirea divină şi odată cu ea veşnicia: *«Şi zicea lui Iisus: Pomeneşte-mă Doamne, când vei veni în împărăţia Ta.*

Şi Iisus i-a zis: Adevărat grăiesc ţie, astăzi vei fi cu Mine în rai» (Luc. 23, 42-43). Dialogul între cei doi: tâlhar şi Dumnezeu nu lua sfârşit… Pentru Cain (însă) şi pentru fiii săi, dialogul avea să înceteze… Aceştia deveneau „fiii oamenilor", şi nimic mai mult.

Numai după ce Noe intra în corabie, cu toată casa lui cu toate animalele curate (şi necurate!), Domnul Dumnezeu avea să spele, prin potop de apă, sângele (lui Abel) care pătase pământul, întreaga creaţie[15]. Să luăm aminte! Noi, *„fiii oamenilor"* mileniului trei, întristaţi, cu faţa posomorâtă şi să căutăm să intrăm în dialog cu Domnul

Dumnezeu, prin rugăciune; nu înainte de a medita asupra întrebării pusă de Domnul (ucigaşului Cain)[16]: *«Când faci bine, oare nu-ţi este faţa senină? Iar de nu faci bine, păcatul bate la uşă şi caută să te târască, dar tu biruieşte-l!»* (Facerea 4,7).

Ce păcat că *„fiii lui Dumnezeu”* au intrat la *„fiicele oamenilor”*; păcatul a învins (pentru o clipă) dreptatea divină. Aşa au apărut în acele vremuri „vestiţii viteji din vechime; aceştia dialogau numai orizontal. Aşa se încearcă astăzi (la început de mileniu trei) apariţia *„Supra-Omului…”* Să fie o coincidenţă nefericită? Cunoaştem hotărârea de atunci a Domnului: *«Pierde-voi de pe faţa pământului pe omul pe care l-am făcut!»* (Facerea 6, 7). Şi a avut de suferit întreaga creaţie… De aceea avem nevoie de drept, de sfânt, de mistic, de omul care să dialogheze cu Dumnezeu.

CREDINŢA LUI ABRAHAM

«Istoria misticii iudaice – serie Dan Cohn Sherbok (în „Mistica iudaică, Edit. Hasefer, Bucureşti, 2000 ") – îşi are originea în întâlnirea lui Dumnezeu cu vechii israeliţi. În cartea Genezei, Dumnezeu i-a spus lui Abraham să plece din Ur spre Canaan. Credinţa lui Abraham este apoi pusă la încercare; Dumnezeu îi porunceşte să-şi jertfească fiul, pe Isaac; dar când un mesager divin îi cere lui Abraham să se oprească, viaţa lui Isaac este cruţată (…)»

Chemarea lui Avram[17], pentru fiii care se trăgeau din Canaan şi Iafet, avea să-şi găsească împlinirea în proto-evanghelia Domnului: *«Duşmănie voi pune între tine şi între femeie, între sămânţa ta şi sămânţa ei, aceasta îţi va zdrobi capul iar tu îi vei înţepa călcâiul»* (Facerea 3, 15).

După ce *«fosta cuvântul Domnului către Avram…»* (Facerea 15, 1); *«…Domnul S-a arătat iarăşi lui Avraam la stejarul Mamvri, într-o zi pe la amiază, când şedea el în uşa cortului său (Facerea 18, 1) „…Domnul S-a arătat iarăşi lui Avraam…"»*

„… S-a arătat…"

Cum de a putut localiza patriarhul Avraam[18], în cei trei Oameni care stăteau înaintea lui, pe Domnul Dumnezeu? Oare nu cunoştea Avraam glasul Celui care îl chemase la o viaţă nouă, la un dialog perpetuu, etern, potrivit cu credinţa celui plecat din Urul Caldeii: *«După aceea a zis Domnul către Avram: ieşi din pământul tău, din neamul tău şi din casa tatălui tău şi vino în pământul pe care ţi-l voi arăta Eu.*

Şi Eu voi ridica din tine un popor mare, te voi binecuvânta, voi mări numele tău şi vei fi izvor de binecuvântare.

Binecuvânta-voi pe cei ce te vor binecuvânta, iar pe cei ce te vor blestema îi voi blestema; şi se vor binecuvânta întru tine toate neamurile pământului» (Facerea 12, 1-3). *Avram a ascultat, după care (în timp) a început să dialogheze cu Domnul. Când avea nouăzeci şi nouă de ani, «Iar când era Avram de nouăzeci şi nouă de ani, i S-a arătat Domnul şi i-a zis: Eu sunt Dumnezeul cel Atotputernic; fă ce-i plăcut înaintea Mea şi fii fără prihană (...)»* (Facerea 17, 1).

„... S-a arătat Domnul..."

«Încetând apoi Dumnezeu de a mai vorbi cu Avraam, S-a înălţat de la el» (Facerea 17, 22).

„...S-a înălţat de la el..." Nu avem de-a face cu o *„imagine virtuală"* a Domnului Dumnezeu, dar nici cu o întrupare a Fiului. Nu sosise (încă) *„plinirea vremii"* (Gal. 4, 4), iar Duhul lui Dumnezeu (Facerea 1, 2) nu se mai purta pe deasupra apelor.

«Este oare ceva cu neputinţă la Dumnezeu?» (Facerea 18, 14) sau: *«Iisus, privind la ei, le-a zis: La oameni lucrul e cu neputinţă, dar nu la Dumnezeu. Căci la Dumnezeu toate sunt cu putinţă»* (Mc. 10, 27). Chiar şi pacea din sufletul omului mileniului trei!

Domnul Dumnezeu vorbeşte din nou cu Avraam[19], dar de această dată El îşi dezvăluie voinţa printr-un mesager divin.

«...Dumnezeu a încercat pe Avraam şi I-a zis: "Avraam, Avraam!" iar el a răspuns: „Iată-mă!".

Şi Dumnezeu i-a zis: „Ia pe fiul tău, pe Isaac, pe singurul tău fiu, pe care-l iubeşti, şi du-te în pământul Moria şi adu-l acolo ardere de tot pe un munte, pe care ţi-l voi arăta Eu!”» (Facere 22,1-2).

Un om vorbeşte cu Dumnezeu! Ce vreţi mai multă cinste ca aceasta!… Dialogul este direct, cu autoritate de Creator, dar şi cu ascultare din partea interlocutorului, din partea patriarhului Avraam.

Acel: *„…i-a zis…”* ne face să vedem (cu ochii credinţei) pe Avraam în faţa Domnului Dumnezeu; faţă către faţă. Nu este patriarhul care răspunde: *„Iată-mă!”*. În cazul în care Avraam auzea numai vocea lui Dumnezeu (cu siguranţă), autorul biblic (Moise) ar fi pus în gura patriarhului cuvintele (fireşti în astfel de situaţie): *„te ascult, Doamne!”*, s-au *„Porunceşte Doamne!”* (A se vedea textul ebraic).

«Iar dacă au ajuns la locul, de care-I grăise Dumnezeu a ridicat Avraam, acolo jertfelnic, a aşezat lemnele pe el şi, legând pe Isaac, fiul său, l-a pus pe jertfelnic, deasupra lemnelor.

Apoi şi-a întins Avraam mâna şi a luat cuţitul, ca să junghie pe fiul său.

Atunci îngerul Domnului a strigat către el din cer şi a zis: „Avraam, Avraam!” Răspuns-a acesta: Iată-mă! Iar îngerul a zis: „Să nu-ţi ridici mâna asupra copilului, nici să-i faci vreun rău, căci acum cunosc că te temi de Dumnezeu şi pentru Mine n-ai cruţat nici pe singurul fiu al tău”» (Facerea 22, 9-12).

În versetele citate observăm că imaginea Domnului Dumnezeu este întărită de expresia: *„…au ajuns la locul de care-i grăise Dumnezeu…”* (v. 9).

Dumnezeu îi grăise lui Avraam…, dar şi *„îngerul Domnului a strigat către el din cer…”*. A strigat din cer!… Şi ce s-a întâmplat? Patriarhul Avraam îi va răspunde: *„Iată-mă!”* (v. 11).

Ce putem spune noi, oameni ai mileniului trei, despre imaginea Domnului –, când Isaac a fost adus spre jertfă?

Se pare că întreaga noastră remarcă cu privire la dialogul *„faţă către faţă”* – dintre Dumnezeu şi patriarhul Avraam, cade. De ce? Pentru că răspunsul lui Avraam, la strigarea îngerului din cer, este la fel cu cel dat la strigarea lui Dumnezeu: *„Iată-mă?”*.

La versetul 1 avem de-a face cu omniprezenţa Creatorului, fără a se identifica cu creaţia Sa[20]. În cel de-al doilea caz, Dumnezeu îşi dezvăluie voinţa sa printr-un mesager divin. De ce? Îngerul trebuia să se facă prezent lui Avraam printr-o voce poruncitoare: *„Îngerul Domnului a strigat către El…”* (v. 11); în timp ce în v. 1, *„Dumnezeu a încercat pe Avraam şi i-a zis…”*

Dumnezeu nu vroia să-i impună lui Avraam să aducă ca jertfă pe unicul său fiu, pe Isaac. Sfânta Scriptură spune că l-a încercat pe el, vorbindu-i deci *„faţă către faţă*” şi nu din cer!… Asistăm deci la o imagine a Creatorului – Persoană, dar nu întrupat[21], cum s-a mai spus în această modestă exegeză a textului sacru.

VISUL LUI IACOV

Imaginea Dumnezeului patriarhilor apare şi în vise. Dumnezeu se făcea cunoscut patriarhului Iacov printr-o viziune, în plin somn, după asfinţitul soarelui. Iată ce ne spune Sfânta Scriptură: *«Ajungând însă la un loc, a rămas să doarmă acolo, căci asfinţise soarele. Şi luând una din pietrele locului aceluia şi punându-şi-o căpătâi, s-a culcat în locul acela.*

Şi a visat că era o scară, sprijinită pe pământ, iar cu vârful atingea cerul; iar îngerii lui Dumnezeu se suiau şi se pogorau pe ea.

Apoi S-a arătat Domnul în capul scării şi i-a zis. „Eu sunt Domnul, Dumnezeul lui Avraam, tatăl tău, şi Dumnezeul lui Isaac. Nu te teme! Pământul pe care dormi ţi-l voi da ţie şi urmaşilor tăi.

Urmaşii tăi vor fi mulţi ca pulberea pământului şi tu te vei întinde la apus şi la răsărit, la miazănoapte şi la miazăzi, şi se vor binecuvânta întru tine şi întru urmaşii tăi toate neamurile pământului"» (Facerea 28, 11-14).

«Această imagine a unei scări urcând spre cer – spune Dan Cohn Sherbok în „Mistica iudaică" (Edit. Hasefer, Bucureşti 2000) – *a devenit, în gândirea iudaică de mai târziu, un simbol pentru ascensiunea cerească a sufletului, spre tărâmul divin»* (pag. 56-57). Acest simbol s-a prelungit, amplificându-se în jurul persoanei Domnului Iisus Hristos –, în creştinism[22].

A vedea pe Dumnezeu în vis nu a fost dată oricui.

Să nu uităm faptul că patriarhul Iacob era un ales al Domnului, iar visul lui avea să devină realitate. Să credem

în puterea viselor? Suntem noi aleşi ai Celui Preaputernic? Când eşti alesul Lui, dialogul cu divinitatea se întreţine în diferite moduri, chiar şi prin intermediul visului[23]. În vis, imaginea Creatorului apare ca o făgăduinţă: *«De va fi Domnul Dumnezeu cu mine şi mă va povăţui în calea aceasta, în care merg eu astăzi, de-mi va da pâine să mănânc şi haine să mă îmbrac;*

Şi de mă voi întoarce sănătos la casa tatălui meu, atunci Domnul va fi Dumnezeul meu.

Iar piatra aceasta, pe care am pus-o stâlp, va fi pentru mine casa lui Dumnezeu şi din toate câte-mi vei da Tu mie, a zecea parte o voi da ţie» (Facere 28, 20-22).

Neîncrezător, la început, Iacov avea să-şi întărească credinţa în casa lui Laban, alături de soţiile sale, Lia şi Rahila. Naşterea lui Iosif din pântecele Rahilei întărea pentru vecie visul patriarhului, iar cele douăsprezece seminţii ale lui Israel aveau să aducă mântuire neamurilor.

Nu numai în vis a văzut patriarhul Iacov pe Dumnezeu „în faţă". Iată ce ne relatează Sfânta Scriptură: *«Rămânând Iacov singur s-a luptat cineva cu dânsul până la revărsatul zorilor.*

Văzând însă că nu-l poate răpune Acela, S-a atins de încheietura coapsei lui şi i-a vătămat lui Iacov încheietura coapsei, pe când se lupta cu el.

Şi i-a zis: Lasă-Mă să plec, că s-au ivit zorilor! Iacov i-a răspuns: Nu Te las până nu mă vei binecuvânta.

Şi l-a întrebat Acela: care îţi este numele? Şi el a zis: Iacov!

Zisu-i-a Acela: De acum nu-ţi va mai fi numele Iacov, ci Israel te vei numi, că te-ai luptat cu Dumnezeu şi cu oamenii şi ai ieşit biruitor! Şi a întrebat Iacov, zicând:

Spune-mi şi Tu numele Tău! Iar acela a zis: Pentru ce întrebi de numele Tău! El e minunat. Şi l-a binecuvântat acolo.

Şi a pus Iacov locului aceluia numele Peniel, adică faţa lui Dumnezeu, căci şi-a zis: Am văzut pe Dumnezeu în faţă şi mântuit a fost sufletul meu!»

«În Biblie – spune acelaşi Dan Cohn Sherbk – întâlnirea lui Dumnezeu cu supuşii săi ia forma mai concretă, aşa cum este cazul confruntării lui Iacov cu îngerul la gura râului Iaboc, unde Dumnezeu i-a dat numele cel nou, Israel. Aici, Iacob e descris luptându-se cu un om, deşi, ulterior această persoană este considerată Dumnezeu însuşi. Din acest motiv, Iacov a numit locul „Peniel", întrucât aici l-a văzut pe Dumnezeu faţă în faţă».

Determinarea cu care a luptat Iacov era forţa dată de credinţa tare în Dumnezeul cel adevărat: Dumnezeul lui Avraam, Dumnezeul lui Isaac, căci erau prezente în inima lui cuvintele: *„Dumnezeul lui Avraam şi frica lui Isaac"* (Facerea 31,42).

Nu putea să vadă pe Dumnezeu *„faţă în faţă"* şi să rămână acelaşi om de dinainte de miracol. Transformarea avea să devină vizibilă şi celor din jur, când, la răsăritul soarelui, Iacov *„şchiopăta din pricina şoldului"* (v.31). Apelativul de Israel, dat de Domnul lui Iacov, avea să confirme peste veacuri determinarea, tăria credinţei şi bunăvoinţa găsite de patriarh, şi prin el, de fiii lui Israel, în faţa Creatorului. Aşa a apărut imaginea lui Dumnezeu în faţa lui Iacov şi aşa se va păstra peste veacuri.

ZECIUIALĂ DIN TOATE

În „controversata" epistolă către Evrei, Sfântul Apostol Pavel vede în Melchisedec, regele Salemului, pe cel care preînchipuie (în chip văzut) rânduiala preoţiei. Hristos Însuşi, Preot după rânduiala lui Melchisedec:

«Tu eşti Preot în veac după rânduiala lui Melchisedec» (Evr. 5,6).

«Căci acest Melchisedec[24], rege al Salemului, preot al lui Dumnezeu cel Preaînalt, care a întâmpinat pe Avraam, pe când se întorcea de la nimicirea regilor şi l-a binecuvântat,

Căci Avram i-a dat şi zeciuială din toate, se tâlcuieşte mai întâi: rege al dreptăţii, apoi şi rege al Salemului, adică rege al păcii (...)» (Evr. 7, 1-2).

Dacă, în acelaşi timp, deschidem Sfânta Scriptură la cartea Facerea, cap. 14, v. 17-20, înţelegem că Avram, în calitate de conducător de oaste, este întâmpinat de „preotul Dumnezeului celui Preaînalt", cu pâine şi vin; citez: *«Şi când se întorcea Avram, după înfrângerea lui Kedarlaomer şi-a regilor uniţi cu acela, i-a ieşit înainte regele Sodomei în valea Save, care astăzi se cheamă valea Regilor»* (v. 17). Prin închinăciunea adusă de regele Sodomei în valea Save, asistăm la o recunoaştere a supremaţiei Dumnezeului oştirii lui Avram, şi implicit a lui Avram.

«Iar Melchisedec, regele Salemului, I-a adus pâine şi vin. Melchisedec acesta era preotul Dumnezeului celui Preaînalt.

Şi a binecuvântat Melchisedec pe Avram şi a zis: Binecuvântat să fie Avram de Dumnezeu cel Preaînalt, Ziditorului cerului şi al pământului.

Şi binecuvântat să fie Dumnezeul cel Preaînalt, Care i-a dat pe vrăjmaşii tăi în mâinile Tale! Şi Avram i-a dat lui Melchisedec zeciuială din toate».

Binecuvântarea lui Melchisedec se înţelege ca o continuare (harică) la ceea ce a zis Însuşi Domnul către Avram: *«Binecuvânta-voi pe cei ce te vor binecuvânta, iar pe cei ce te vor blestema îi voi blestema (...)»* (Fac. 12, 3).

În epoca patriarhilor, mai marele „casei", îndeplinea în acelaşi timp şi funcţia sacerdotală, de preot-săvârjitor (a se vedea Isaac adus spre jertfă – cap. 23). În acţiunea de a da zeciuiala lui Melchisedec vedem pe Avram Evreul – conducătorul de oaste –, cel care *«a adunat oamenii săi de casă, trei sute optsprezece, şi a urmărit pe vrăjmaşi (...) şi oamenii săi i-au bătut (...)»* (Fac. 14, 14-15); şi nicidecum pe sacerdotul Avram; pe cel care a zidit jertfelnic Domnului în Canaan (Fac. 12, 7).

Ca rege, Avram, trebuia să primească binecuvântarea biruinţei din mâna unui sacerdot al păcii; a unui drept al Dumnezeului celui Preaînalt. Acest Dumnezeu era Cel care îl alesese pe Avram, zicându-i: *«Ieşi din pământul tău şi vino în pământul pe care ţi-l voi arăta Eu.*

Şi Eu voi ridica din tine un popor mare, te voi binecuvânta, voi mări numele tău şi vei fi izvor de binecuvântare (...)» (Fac.12, 1-2).

De ce Dumnezeu cel Preaînalt, Ziditorul cerului şi al pământului, a chemat pe Avram şi nu a ales pe Melchisedec, care (deja) locuia în pământul sfânt al Canaanului? Ne luminează tot Apostolul Neamurilor, care întreabă:

«Ce vom zice dar? Nu cumva la Dumnezeu este nedreptate? Nicidecum!

Căci grăieşte către Moise: Voi milui pe cine vreau să-l miluiesc şi Mă voi îndura de cine vreau să Mă îndur.

Deci, dar, nu este nici de la cel care voieşte, nici de la cel ce aleargă, ci de la Dumnezeu care miluieşte» (Rom. 9, 14-16).

Dumnezeu miluieşte pe Avraam, şi prin el, un popor mare; popor prin care avea să vină mântuirea neamurilor: *«că mântuirea din iudei este»* (In. 4, 22).

În atotînţelepciunea divină, Melchisedec, regele Salemului, reprezentantul neamurilor, avea să trăiască (prin credinţă şi dreptate) în mijlocul popoarelor politeiste care locuiau în Canaanul biblic. Sfântul Apostol Pavel îl revendică pe Melchisedec drept părintele neamurilor trăitoare în umbra păcatul protopărinţilor; care la „plinirea vremii" (Gal. 4, 4): *«fără Tată, fără mamă, fără spiţă de neam, neavând nici început al zilelor, nici sfârşit al vieţii, ci asemănat fiind Fiului lui Dumnezeu, el rămâne preot pururi»* (Evrei 7, 3). Dar numai atât!

Dreptul întâiului născut nu i se va lua lui Avraam niciodată; ca o întărire a Scripturilor: *«cel mai mare va sluji celui mai mic, precum este scris: pe Iacov l-au iubit, iar pe Isav l-au urât»* (Rom. 9, 12-13).

Pentru a înţelege mai bine întâlnirea lui Melchisedec cu patriarhul Avram, trebuie să „răsfoim" Sfânta Scriptură şi să zăbovim asupra textului de la cartea Numirii cap. 22 → cap. 24. *«(...) Aşa grăieşte Valaam, fiul lui Beor; aşa grăieşte bărbatul cel ce vede cu adevărat,*

Cel ce ascultă cuvintele lui Dumnezeu, cel ce are ştiinţă de la Cel Preaînalt şi vede descoperirile lui Dum-

nezeu, ca în vis, dar ochii îi sunt deschişi: Îl văd, dar acum încă nu este; îl privesc, dar nu de aproape; o stea răsare din Iacov; un toiag se ridică din Israel şi va lovi pe căpeteniile Moabului şi pe toţi fiii lui Set îi va zdrobi.

Lua-va de moştenire pe Edom şi va stăpâni Seirul vrăjmaşilor săi şi Israel îşi va arăta puterea.

Din Iacov se va scula Cel ce va stăpâni cu putere şi va pierde pe cei ce vor rămâne în cetate» (Num. 24, 15-19).

Drumul către pomul vieţii trecea şi pe la dreptul Valaam, dar nu se oprea acolo!… Prin prezenţa unui drept, Valaam, lumea păgână îşi recăpăta vigoarea adormită de păcat. Poporul biblic (însă) prin binecuvântarea dreptului întrezărea steaua lui Iacov şi toiagul ce se va ridica din Israel. Odată cu Valaam, neamurile toate nădăjduiau, dar le lipsea Legea, călăuza către Hristos. (Gal. 3, 24).

Oaze de binecuvântare, într-o lume rătăcită – departe de adevăr, dreptate şi lumină – Melchisedec, precum şi Valaam, mărturisesc legătura Domnului Dumnezeu Cel Atotputernic cu neamurile, cu popoarele pierdute în necunoaştere. Până la întruparea Domnului Iisus Hristos (Gal. 4, 4), această firavă legătură se va menţine sporadic (a se vedea Rahab (Iosua cap. 2; Rut), dar cu folos pentru neamuri.

*

* *

Pentru poporul evreu, calea către pomul vieţii s-a oprit pentru un timp în Sfânta Sfintelor din Templul de la Ierusalim (cel al lui Solomon şi Zorobabel), dar se continuă astăzi în Sinagogă; locaşul în care Tora se citeşte cu lacrimi de biruinţă.

Popoarele care au primit pe Hristos, ca Om adevărat şi Dumnezeu adevărat: *«Eu sunt Calea, Adevărul şi Viaţa»* (In. 14, 6), continuă să creadă în prezenţa Trupului (adevărat) şi a Sângelui (adevărat) din timpul epiclezei (în biserici); Legământul Legii celei noi, ca o continuare a adevărului şi a dreptăţii lui Dumnezeu în lume.

*

* *

Numai în lăcaşul de închinare, în biserica unde Hristos se aduce ca jertfă pe Sine (Luca cap. 22), putem vorbi de o apropiere de Templul din Ierusalim; locul unde se aduceau arderile de tot. Nu acelaşi lucru se poate spune de „casele de adunare" ale lumii creştine protestante. Acolo, Iisus nu se mai aduce jertfă pe Sine, rămânând departe de lume, de egocentrismul specific denominaţiunilor rătăcite.

Cu Hristos şi prin Hristos, neamurile continuă să nădăjduiască şi să trăiască aproape de *«Dumnezeul lui Avraam, Dumnezeul lui Isaac şi Dumnezeul lui Iacov…»* (Mt. 22, 32).

MOISE ŞI RUGUL APRINS

Domnul Dumnezeu nu S-a revelat oricând şi oricui. Paza bună a gândului a înmugurit totdeauna în inima curată, fără întuneric, scăldată de sângele virtuţii, acoperită de slava lui Dumnezeu. Îngerul păzitor vorbea cu alesul Domnului numai atunci când era chemat în rugăciune.

În cartea Ieşirea, Moise îşi regăseşte biruinţa într-un rug care ardea. Flacăra mistuitoare nu putea să mistuie iubirea Creatorului revărsată în lume. Natura însăşi se sfinţea, iar Moise privea cu ochii credinţei spectacolul divin. Un spectacol în Doi: om şi Dumnezeu. Asistăm la un nou început.

Praful păcatului* ascunsese de mult lumina curată a protopărinţilor Adam şi Eva. Cu omul, Dumnezeu încheia actul creaţiei; tot cu el avea să o continue.

Ce reprezenta Moise în faţa Creatorului[25]? Pentru Dumnezeu, Moise era „partener" de dialog; după chipul şi asemănarea Sa.

Să fie fost Moise numai un păstor rătăcitor pe muntele Domnului, Horeb? Inocenţa lui Moise se datora Interlocutorului divin: *„Iar acolo i S-a arătat îngerul Domnului într-o pară de foc, ce ieşea dintr-u rug; şi a văzut că*

---

* Vezi Jakob J. Petuchowski, Clemens Thoma, *Lexiconul Herder – al întâlnirii iudeo-creştine*, Edit. Humanitas, Bucureşti, 2000, p. 197 ş.u. *«...păcatul originar este un punct important de deosebire între iudaism şi creştinism: creştinii cred în el, evreii nu. (...) Totuşi... înclinaţia de a păcătui a omului (şi nu numai a biblicului Adam!) se exprimă destul de des în Biblia ebraică (...)»*

rugul ardea, dar nu se mistuia" (Ieşirea 3, 2). După care, îngerul se face nevăzut; el vestise lui Moise prezenţa Creatorului pe muntele Sinai. Domnul Dumnezeu (Însuşi) începe dialogul (care se continuă şi astăzi) cu Moise. Patru sute de ani de tăcere, de suferinţă şi lacrimi care au mişcat Cerul. Îndrăzneala lui Moise este pe măsura sufletului său: *„Iar dacă a văzut Domnul că se apropie să privească, a strigat la el Domnul din rug şi a zis: Moise! Moise!. Şi el a răspuns: Iată-mă, Doamne!"*.

Nu se putea o libertate mai mare pentru om… Moise putea să accepte sau să nu accepte dialogul (divin) cu Creatorul. Nu curiozitatea l-a îndemnat pe Moise *„ca să se apropie să privească"*, ci nădejdea în clipa eternă a izbăvirii poporului ales din mâna de fier a Faraonului.

Moise păştea oile lui Ietro, socrul său, cu sufletul greu, plin de amărăciune pentru fraţii săi aflaţi în robie[26]. Fiecare piatră care se ridica în faţa lui se sublima în înger izbăvitor. Focul credinţei sale interioare îşi căuta izvorul şi pacea. Şi Domnul a zis: *„Nu te apropia aici! Ci socate-ţi încălţămintea din picioarele tale, că locul pe care calci este pământ sfânt"* (Ieşirea 3, 5). Era, de fapt, ceea ce căuta Moise prin pustie: pământ sfânt, călcat de Dumnezeu.

Ca imagine, Creatorul ne apare (din nou) un Dumnezeu-Persoană: *„şi şi-a acoperit Moise faţa sa, că se temea să privească pe Dumnezeu"* (Ieşirea 3, 6). Se temea să privească, dar nu se temea să asculte! De ce? Moise nu putea, în acelaşi timp, să privească şi să asculte. Era prea multe…; chiar şi pentru el… Dacă s-ar fi mulţumit (numai) să privească, ar fi rămas tributar puterii sale (omeneşti) de a înţelege mesajul (codificat) divin. Simţul auditiv (îi) făcea să vibreze întreaga-i fiinţă. Cuvântul lui

Dumnezeu devenea adevăr întru numire: *„Eu sunt Dumnezeul tatălui tău, Dumnezeul lui Avraam şi Dumnezeul lui Isaac şi Dumnezeul lui Iacov!”* (Ieşirea 3, 6).

Participarea teandrică a lui Moise la dialog, a determinat pe Domnul să zică: *„Am văzut necazul poporului Meu în Egipt şi strigarea lui de sub apăsători am auzit şi durerea lui o ştiu”* (Ieşirea 3, 7). Chiar şi pentru Dumnezeu „auzul” devenise firul roşu de lână care purta viaţa şi suferinţa poporului evreu la Ceruri. Nu va scrie (peste veacuri) Sfântul Evanghelist Ioan cu slove insuflate de Sus: *„La început era Cuvântul şi Cuvântul era la Dumnezeu şi Dumnezeu era Cuvântul”* (Ioan 1, 1).

„Iată dar că strigarea fiilor lui Israel a ajuns până la Mine şi am văzut chinurile lor, cu care-i pedepsise Egiptenii” (Ieşirea 3, 9).

Calea către pomul vieţii se ilumina din nou pentru fiii lui Avraam. Cuvântul lui Dumnezeu îl auzea Moise şi, odată cu el, întreg poporul ales asculta chemarea.

REVELAŢIA DE PE MUNTELE SINAI

„După ce vechii israeliţi au fugit din Egipt – scria Dan Cohn-Sherbok (Idem, p. 59) –, au ajuns în ţinuturile sălbatice ale Sinaiului, unde Moise a săvârşit minuni, pentru a le oferi apă şi hrană. După ce au mers vreme de nouăzeci de zile, au poposit în preajma muntelui Sinai, unde Dumnezeu i-a promis lui Moise că israeliţii vor fi popor ales, dacă vor respecta poruncile lui. În a treia zi oamenii au venit pe jos la poalele muntelui, să audă glasul lui Dumnezeu printre tunete, fulgere şi sunete de trâmbiţă”.

*

* *

Peste milenii, un fiu rătăcit al poporului ales îşi trăia nefericirea în lagărele de exterminare ale celui de-al doilea război mondial.

În clipele acelea de deznădejde şi frică, evreul ateu ajunge mistic la poalele muntelui Sinai; descoperindu-i-se (după cum urmează) calea către pomul vieţii. Boaba aprinsă de muştar sărea pe obrazul îmbujorat al evreului care citea din Tora. Hârtia îngălbenită semăna cu o scrisoare păstrată într-o laviţă de război. Afară ningea şi vorbele sacre aminteau celor încarceraţi de înmormântarea unui popor. Haina lui neagră devenise cenuşie. În buzunarul ei găsise câteva pagini din Tora. Norişorul de praf de pe caldarâmul din faţa sinagogii (care era în flăcări) ascunsese steaua în şase colţuri şi paginile cu pricina. Iosua măsura

camera-holocaust cu privirea, rostogolind printre coloanele de maşini militare cuvântul lui Iahve. Încarcerat pe motiv că este evreu, Iosua, fără să ştie, devenea ardere de tot pentru istoria evreiască a suferinţei. Mirosul de bună mireasmă duhovnicească trebuia să iasă (de această dată) pe furnalele crematoriului electric. Acum, în lagărul de concentrare, se întâmpla cu el ceva de neînchipuit. El, evreu ateu, simţea cum un grăunte de muştar încolţea în inima-i obosită. Moise urca pe munte şi odată cu el nădejdea unui popor ales. Fiecare pagină citită din Tora, îl ducea pe Iosua la poalele muntelui Sinai. Fără reflexe condiţionate, trece foile dintr-o mână în alta şi începu să scrie pe dosul lor: *«Miez de fiinţă divină încărcat de lumină, aşază-Te pe policandru, vorbeşte-mi în taină, asemenea gândului ascuns, în care fericirea se risipeşte, precum timpul în univers. Muzica altarului divin aduce roua pe pământ, ropote de ploaie spală piatra în care Tu ai cioplit Legea. Se vede şi acum muntele Sinai fumegând. Din clipă în clipă, cad din Cer bucăţi de stele poleite în iubire. Tremură în mine întreg universul creat de Tine, mâna care mi-o ţin ascunsă între stele.*

Departe, în Cer, aproape de Tine, un copil e mângâiat de îngeri îmbrăcaţi în iubire eternă. Numai acolo, pe înălţimi de munte, a rostit Domnul înaintea lui Moise: „Eu sunt Domnul Dumnezeul tău, care te-a scos din pământul Egiptului şi din casa robiei.

Să nu ai mulţi dumnezei afară de Mine.

Să nu-ţi faci chip cioplit… Să nu te închini lor.

Să nu iei numele Domnului Dumnezeului tău în deşert…

Adu-ţi aminte de ziua odihnei, ca s-o sfinţeşti.

Cinsteşte pe tatăl tău şi pe mama ta…
Să nu ucizi!
Să nu fi desfrânat!
Să nu furi!
Să nu mărturiseşte strâmb împotriva aproapelui tău!
Să nu doreşti casa aproapelui tău; ...şi nimic din câte are aproapele tău."

Sunt năpădit de raze de lumină cerească şi blocuri mari de piatră se rostogolesc… Jos, la poale de munte, un Templu, locuit de heruvimi şi serafimi, sfidează moartea şi aşteaptă sacrificiul împăcării. Poporul se opreşte din mers şi culege mana cerească; e ospăţul pregătit de îngerii Domnului într-o clipă de detaşare şi de aducere aminte; deşertul găzduieşte poporul ales.

Miez de fiinţă divină încărcat de lumină, aşază-Te pe policandru, vorbeşte-mi în taină de acest popor ales de Dumnezeu; învaţă-mă să devin lumină.

„Iar Muntele Sinai fumega tot, Se pogorâse Dumnezeu pe el în foc; şi se ridica de pe el fum, ca fumul dintr-un cuptor, şi tot muntele se cutremura puternic."

Triumfa iubirea în pustie, candelabrul cu şase braţe apropia Cerul de pământ; lumina învingea întunericul, iar satana se ducea-n adânc; se făcea nevăzut.»

Mâinile lui Iosua căzură neputincioase. Se simţea ca un pomişor în plină furtună. Emoţionat, încearcă să îngenunche; se simţea cu adevărat îngenuncheat. Afară se auzeau lătrăturile sălbatice ale câinilor de pază. Cuprins de o mare tristeţe, vru să se aşeze… Ochii lui se opriră cu repeziciune peste paginile sacre căzute pe pământ. Abia înţelegea ce se întâmplă cu el, când citii:

„Eu sunt Dumnezeul tatălui tău, Dumnezeul lui Avraam şi Dumnezeul lui Isaac şi Dumnezeul lui Iacov… Eu voi fi cu tine…”

Iosua îşi dădu seama că, pentru el, cuvintele acelea au devenit Lege… În sfârşit, şi-a amintit că este evreu; că este ales de Dumnezeu!

CUVÂNTUL DOMNULUI CĂTRE ILIE

Când profetul Ilie vorbea cu Dumnezeu pe vârful unui munte, ca fiu al lui Israel, poporul ales rătăcea în necunoaştere. Numai profetul cerea lui Dumnezeu să extirpe rădăcina păcatului idolatriei. Singur însă se putea prăvăli în hăul rătăcirii. Numai Creatorul putea să-l scalde în lumina puterii cereşti, ca astfel să găsească calea spre pomul vieţii, din care patriarhii poporului evreu au gustat cu credinţă şi dragoste în Iahve.

De multe ori s-a întrebat profetul Ilie: dacă mai poate rezista printre necredincioşi; dacă mai poate urca frânghia credinţei; să urce Sus, la lumina ce sta ca o pată a căinţei pe fruntea lui Israel.

Voluptatea n-a reuşit să stăpânească sufletul poporului rătăcit, sentimentul păcatului ieşit dintr-o inimă lacomă aducea neliniştea şi odată cu ea, moartea eresului sculptat de o daltă păgână.

Profetul Ilie găsea oaza plină de apa vieţii din care Moise sorbea bucuria eternităţii. Dar să ascultăm textul Sfintei Scripturi:

„Şi s-a sculat Ilie şi a mâncat şi a băut şi, întărindu-se cu acea mâncare, a mers patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi, până la Horeb, muntele lui Dumnezeu.

Şi a intrat acolo într-o peşteră şi a rămas acolo. Şi iată cuvântul Domnului a fost către el şi i-a zis: Ce faci aici, Ilie?

Iar Ilie a zis: cu râvnă am râvnit pentru Domnul Dumnezeul Savaot, căci fiii lui Israel au părăsit legământul Tău, au dărâmat jertfelnicele Tale şi pe prorocii Tăi i-au ucis cu sabia, rămânând numai eu singur, dar caută să ia şi sufletul meu!

A zis Domnul: Ieşi şi stai pe munte înaintea feţei Domnului! Că iată Domnul va trece şi înaintea Lui va fi vijelie năpraznică ce va despica munţii şi va sfărâma stâncile, dar Domnul nu va fi în vijelie. După vijelie va fi cutremur, dar Domnul nu va fi în cutremur.

După cutremur va fi foc, dar nici în foc nu va fi Domnul. Iar după foc va fi adiere de vânt lin şi acolo va fi Domnul" (III Regi 19, 8-12).

Focul Duhului lui Dumnezeu încălzea frământata pâine în aburul cald al credinţei; devenea chemare pentru poporul evreu. Cetele de Heruvimi şi Serafimi slăveau în cântări adierea de vânt lin care aducea pe Domnul. Ilie se apropia în tăcere; întreaga-i fiinţă L-a chemat. În străfundul lui curat pâlpâia o licărire, o lumină a Adevărului etern. Profetul devenea bucuria Cerului, transfigurat şi plin de căinţă pentru poporul căzut în idolatrie.

Domnul care veghea gândul profetului revărsa pacea Lui eternă peste muntele Horeb şi lumina diafană a Cerului acoperea calea care ducea spre pomul vieţii.

Undeva, pe muntele Sinai, udat de picurii săraţi ai lacrimilor, care curg din ochii curaţi, profetul Ilie gusta (înlăuntrul creaţiei) şi se hrănea cu putere din cuvântul Creatorului. Promisiunea făcută Profetului (de către Domnul) arunca mantia credinţei peste un popor cândva iubit de Dumnezeu. Mirosul de bună mireasmă duhovnicească

se împărtăşea în curtea Templului (prin jertfa adusă de profetul Ilie) tuturor fiilor lui Israel.

Atunci a înţeles poporul rătăcit relaţia tainică cu *„Dumnezeul lui Avraam, Dumnezeul lui Isaac şi Dumnezeul lui Iacov…”*.

Izvor de lumină, Dumnezeul lui Israel trimitea lumina peste profetul Ilie. Fără de El, poporul, închis în singurătatea sa, uita de datoriile faţă de Cer; se apropia de nefericire. Poporul evreu avea nevoie de Domnul. Dumnezeu alegea pe profetul Ilie. Numai el trăia în iubire, plin de credinţă şi cu venin către „proorocii” lui Baal. Domnul Dumnezeu a salvat poporul prin credinţa şi dreptatea lui Ilie.

SLAVA DOMNULUI

Chemarea profetului Isaia transcende drumul uitării şi al nedreptăţii. Moartea nu încheia existenţa poporului ales. Prin profetul Isaia, poporul biblic aspira la veşnicie. Sufletul transfigurat al profetului devenea potenţa fericirii promise. Existenţa pătată de moarte se purifica prin cuvântul profetului. Atingerea cerească venea odată cu trecerea (din viaţa dusă în imoralitate) la căinţă şi rugăciune.

Prin chemarea la Adevăr, profetul Isaia participa teandric la iluminarea poporului, avertizându-l (în acelaşi timp) de dezastrul iminent.

Odată cu fiii lui Israel, profetul trăia rătăcirea nădăjduind la adevăr, prin virtute.

Profetul Isaia nu se simţea aruncat în lume, legătura cu Absolutul o identifica cu numele cel sfânt al lui Dumnezeu. Profetul căuta să mângâie cu privirea şi să certe cu cuvântul conştiinţa pervertită de neascultare a unui popor ales de Dumnezeu. Isaia participa detaşat de grijile trecătoare ale vieţii şi într-o permanentă rază de lumină cerească. Plin de noroiul neascultării, poporul lui Dumnezeu avea nevoie de cineva care să-i readucă curăţirea şi odată cu ea puritatea divină pierdută.

Departe de izvorul vieţii, chinuit de moarte, poporul biblic refuza să vadă opacitatea dezastrului iminent. Poporul şi Isaia se luptau în prezenţa tăcută a Dumnezeului Savaot. Eliberarea din chingile nedreptăţii devenea izvor de apă curgătoare.

„În anul morţii regelui Ozia, am văzut pe Domnul stând pe un scaun înalt şi măreţ şi poalele hainelor Lui umpleau templul. Serafimii stăteau înaintea Lui, fiecare având câte şase aripi: cu două îşi acopereau feţele, cu două picioarele, iar cu două zburau.

Şi strigau unul către altul, zicând: Sfânt, Sfânt, Sfânt este Domnul Savaot, plin este tot pământul de slava Lui!

Din pricina acestor strigăte, porţile se zguduiau din ţâţânele lor, iar templul s-a umplut de fum.

Şi am zis: Vai mie, că sunt pierdut! Sunt om cu buzele spurcate şi locuiesc în mijlocul unui popor cu buze necurate. Şi pe Domnul Savaot L-am văzut cu ochii mei!

Atunci unul dintre serafimi a zburat spre mine, având în mâna sa un cărbune, pe care îl luase cu cleştele de pe jertfelnic.

Şi l-a apropiat de gura mea şi a zis: Iată s-a atins de buzele tale şi va şterge toate păcatele tale, şi fărădelegile tale le va curăţa.

Şi am auzit glasul Domnului care zicea: Pe cine îl voi trimite şi cine va merge pentru Noi?

Şi am răspuns: Iată-mă, trimite-mă pe mine!” (Isaia 6, 1-8).

Calea către pomul vieţii era deschisă profetului Isaia. În sufletul poporului Său focul dragostei divine devenise scrum; suflet fără de drum… Din iubirea purtată de poporul evreu pentru Dumnezeul Savaot rămăsese (numai) chemarea lui Isaia. Dar fărâma aceasta de iubire se transforma în glas vorbitor care unea poporul biblic în drumul său spre Templul din Ierusalim.

Glasul profetului Isaia străbătea Canaanul fără să tulbure minciuna umanităţii. Adevărul făcut cunoscut lui

Moise pe muntele Sinai, puterea Dumnezeului Savaot, împingea poporul cu faţa în lumină. Isaia asculta chemarea asemenea unui om rătăcitor, întunecat de ceaţa neascultării. Credinţa profetului cunoştea dragostea Creatorului arătată poporului său. Clipa descoperirii lui Dumnezeu a adus tăria. Pentru Isaia, esenţa lucrurilor, descoperirea puterii divine – cunoaşterea deplină – se revelau prin cuvintele Domnului: *„Du-te şi spune poporului acestuia: Cu auzul veţi auzi şi nu veţi înţelege şi, uitându-vă, vă veţi uita, dar nu veţi vedea”* (Isaia 6, 9).

Prin profetul Isaia, Domnul Dumnezeu dezlega pe pământ ceea ce în Ceruri era frumos şi bun. Profetul săvârşea taina cerească fără să desfigureze universul: căuta pacea în lumina dumnezeiască. Reîntoarcerea la Creator a poporului ales – depăşirea vieţii vremelnice, bucuria împăcării – făcea din profetul Isaia o piatră de izbăvire, un jertfelnic al iertării promise. Fructul dorinţei învârtoşase inima poporului şi urechile şi ochii se zăvorâseră. Dar nu pentru mult timp… *„...zise Domnul: vor rămânea înaintea Mea, aşa va dăinui totdeauna seminţia voastră şi numele vostru”* (Isaia 66, 22).

IEZECHIEL PROOROCEA

Calea către pomul vieţii ducea pe om pe treptele cele mai înalte ale desăvârşirii lăuntrice. Spiritul, partea inefabilă a sufletului nemuritor, încerca să se rupă de neascultare. Când negura de patimi pătrundea în sufletul creaturii, virtutea se descoperea ca o fericire pierdută. Numai prin spirit omul se deosebea (deosebeşte) de celelalte vieţuitoare ale pământului. Prin el, omul comunica idei înălţătoare; prin spirit, creatura rămânea (trăitor) după chipul divin, satana încercându-i voinţa vremelnică.

Când aleşii veterotestamentari au vorbit cu Dumnezeu, clipa divină a părut o veşnicie; se întrupa în cuvânt şi faptă. Prezenţa Creatorului devenea tăria, izvor de sfinţenie pentru cel care se adăpa din puterea divină.

În momentele de tăcere, când rătăcirea atrăgea păcatul, dialogul dintre Iahve şi poporul evreu era întreţinut numai de cei aleşi de Dumnezeul Savaot. Conştiinţa profetului (sâmbure sfânt) încolţea la auzul mesajului divin. Profetul se identifica cu conaţionalii săi în măsura în care poporul cerea pocăinţa pentru primirea întru slavă a lui Iahve în Templul din Ierusalim. Îmbogăţirea conştiinţei prin rugăciune devenea pentru alesul Domnului un mijloc de trăire fericită, de apropiere a semenului, prin apariţia Creatorului.

Când nu se împlinea mistic, alesul Domnului îşi continua calea nesfârşită spre pomul vieţii cu sufletul luminat de scrierile Sfintelor Scripturi, aşteptând ziua adierii divine, a dialogului dintre popor şi Dumnezeu.

Egoismul a fost (şi este) supus însingurării, îi lipseşte împlinirea superioară, mistică, de a dialoga cu Dumnezeu. Patima satisface egoistului clipa trăită în imanent; transcenderea rămânând pietrificată în păcat. Când omul caută comunicarea (dialogul) cu celălalt, mulţumirea sufletească se lasă aşteptată… Ne raportându-se la Creator, egoistul se situează într-o lume străină, departe de unirea tainică a rugăciunii curate.

Profetul Ezechiel a fost îndemnat, i s-a cerut să atingă sacrul, pământul în care Dumnezeu locuia. Deşertat de-a Lui eternitate, Iahve intra în dialog cu străfundu-i smerit al profetului Ezechiel.

„– ...la râu Chebar (...) A fost cuvântul Domnului către mine, preotul Iezechiel, fiul lui Buzi, la râul Chebar, în ţara Caldeilor. Acolo a fost peste mine mâna Domnului” (Ezechiel 1, 1-3).

Puterea sacră cobora întreg universul în sufletul creat al profetului. În lunga lui chemare, *„în ziua a cincea a lunii a patra”*, Ezechiel ajunge să cunoască puterea lui Dumnezeu. Duhul Domnului l-a năpădit, cu a lui voie. Raţiunea profetului bucurându-se de Cel Nevăzut. Profetul devenea participant smerit la puterea dumnezeiască, fără a fi transformat în natura Lui cerească.

Ezechiel sfârşea prin a deveni om sălăşluit de Duhul lui Dumnezeu, prin puterea cerească. Dumnezeu se descoperea profetului ca unui înger pământean: *„Cum este curcubeul ce se află pe cer la vreme de ploaie, aşa era înfăţişarea acelei lumini strălucitoare care-l înconjura. Astfel era chipul slavei Domnului. Şi când am văzut eu aceasta, am căzut cu faţa la pământ”* (Ezechiel 1, 28).

Profetul contempla religios lumea, cuprindea universul cu privirea sufletului, săruta mistic nemurirea. Îndemnurile căutării veneau de Sus, din Ceruri; sufletul lui Ezechiel percepea Adevărul.

„Fosta-a mâna Domnului peste mine şi m-a dus Domnul cu Duhul şi ma-a aşezat în mijlocul unui câmp plin de oase omeneşti” (Ezechiel 37, 1).

Într-adevăr, Ezechiel vedea schelete, oase uscate, mâncate de moarte, uitate de timp. Toate se odihneau pe câmpul verde, printre flori de crin, sub privirea dătătoare de viaţă a profetului Ezechiel.

„Domnul însă mi-a zis: Porunceşte asupra oaselor acestora şi le spune: Oase uscate, ascultaţi cuvântului Domnului! Aşa grăieşte Donul Dumnezeu oaselor acestora: Iată Eu voi face să intre în voi duh şi veţi învia” (Ezechiel 37, 4-5).

Din voia celui Preaînalt, Ezechiel proorocea, vedea cum oasele încep a se mişca; a se încheia unele cu altele. Mirosul greu al morţii era copleşit de viaţă… Erau vremurile de pe urmă, când totul (moartea se omorâse) revenea la viaţă; spre a Domnului mărire!

*

* *

Astăzi ca şi ieri, sufletul omului întins pe patul de moarte se rupe de trupul plin de oase. Se recapitulează prezenţa lui Adam pe pământ. În acele momente, de zbucium şi bătaie, omul cere ca viaţa să-i rămână în trup. Trage de suflet cu disperare, precum o mamă care nu vrea să fie separată de pruncul ei…, dar în zadar. Din creier, din rărunchi, din ochi, la porunca a doi îngeri, sufletul se desparte de trup. Rece, plin de picuri de sânge, umezit de la-

crimi, trupul rătăceşte în păduri umbroase, gândind la sufletul blând şi bun care nu mai este cu el. Şi începe să strige: – Ah, nu te îndepărta: sunt singur şi oasele mă dor; te vreau alături, suflet chip de Ziditor. Spune-mi ce să fac, cu mine să rămâi în veci, fără tine mă prefac în ierburi, în poteci. Pe mine frunze vor cădea într-un târziu de toamnă şi mărul de la casa mea îşi va frânge o creangă. Voi vedea o Doamnă îmbrăcată în negru, cu ochii reci ca gheaţa, purtând în mână o coasă… Încet, încet, sufletul îmi va fi dus de îngeri în împărăţia viselor sfinte. Mă voi întuneca şi putrezit voi aştepta privirea dătătoare de viaţă a profetului Ezechiel.

Dacă tu, suflete, în clipa aceea blestemată, mă ascultai, am fi rămas uniţi, lipsiţi de a morţii pată. *„Aşa grăieşte Domnul Dumnezeu oaselor acestora: Iată Eu voi face să intre în voi duh şi veţi învia.*

Voi pune pe voi vine şi carne va creşte pe voi; vă voi acoperi cu piele, voi face să intre în voi duh şi veţi învia şi veţi şti că Eu sunt Domnul” (Ezechiel 37, 5-6).

Dumnezeu împărtăşeşte apa vieţii prin cuvânt. Izvorul Lui nu seacă. Izvoarele care ies din pământ face pe om să înseteze de fiecare dată. Când omul ascultă de Dumnezeu, pofta de viaţă a creaturii este potolită de izvorul eternităţii şi nu mai simte setea sădită în urma neascultării. Puterea cuvântului frământă izvoarele spirituale ale umanităţii. Cuvintele unesc jertfa omului curat numai în măsura în care aproapele este îndemnat să guste din iubirea divină. Atunci comunică cu adevărat măreţia lui Dumnezeu. Numai ascultarea deplină intră în dialog cu existenţa şi suspină la chemarea şi răspunsul lui Dumnezeu: *„Eu sunt Cel ce sunt”* (Ieşirea 3, 14).

VEDENIA LUI DANIEL

Citind vedenia din visul profetului Daniel, un farmec straniu mi-a cuprins inima şi o face să bată tainic, precum o toacă în munţi… Pătrunzător răsunet…, ca fumul de tămâie inundă a mele simţuri. Să fie „ahîbîh, agapi"? Nu pot să descriu!… Iubirea merge din inimă în inimă şi când oboseşte coboară în trup curat, asemenea vinului. Şi de priveşti o raclă de sfinţi, credinţa o urmează. Cad pradă trăirii, cu privirea plină de rugă şi nădejde, neştiind de ce am fost ales ca jertfă şi prinos.

Să mergem să bem din apa clară a divinităţii, asemenea profetului Daniel. Să ţâşnească din noi izvor nesecat de iubire; mireasmă cerească căzută pe flori.

„Dar în ziua a douăzeci şi patra a lunii întâi, eu, Daniel, mă aflam pe malul fluviului celui mare, adică Tigrul. Şi mi-am ridicat ochii mei şi iată un om îmbrăcat în veşminte de in, iar coapsele lui încinse cu aur curat şi de preţ.

Trupul lui ca şi crisolitul şi faţa lui ca fulgerul, iar ochii lui ca flăcările de foc, braţele şi picioarele lui străluceau ca arama lustruită şi sunetul cuvintelor lui ca vuietul unei mulţimi.

Şi am văzut numai eu, Daniel, o vedenie, iar oamenii care erau cu mine nu au văzut vedenia; ci o mare spaimă a căzut peste ei şi au fugit să se ascundă.

Atunci eu am rămas singur şi am văzut această mare vedenie şi n-a rămas în mine putere, faţa mea şi-a schimbat înfăţişarea, stricându-se, şi numai aveam vlagă.

Şi am auzit glasul cuvintelor lui şi, la glasul cuvintelor lui, eu am căzut înmărmurit cu faţa la pământ.

Şi iată că o mână s-a atins de mine şi m-a ridicat în genunchi şi pe palmele mâinilor mele.

Şi a grăit către mine: Daniele, om plăcut al lui Dumnezeu, ia aminte la cuvintele pe care ţi le spun ţie şi stai drept, că acum sunt trimis către tine. Şi pe când îmi grăia cuvântul acesta, m-am sculat tremurând.

Şi a zis către mine: Nu te teme, Daniel, că din ziua cea dintâi, de când ţi-ai sârguit inima ta ca să înţelegi şi să te smereşti înaintea Dumnezeului tău, cuvintele ale au fost auzite şi eu am sosit din pricina cuvintelor tale.

Şi îngerul păzitor al Persiei mi-a stat împotrivă douăzeci şi una de zile, dar iată că Mihail, cel dintâi dintre îngerii păzitori, a venit în ajutorul meu şi eu l-am lăsat acolo la îngerul păzitor al regelui Perşilor.

Şi am venit ca să-ţi fac cunoscut ce se va întâmpla poporului tău la sfârşitul zilelor; că mai este o vedenie pentru zilele cele din urmă" (Daniel 10, 4-14).

În vedenia profetului Daniel găsim un gând înecat în iubire, rupt din inima însângerată a unui popor martir. Sufletul curat al profetului devenise sălaşul luminii zilelor fiilor lui Israel.

Inundat de iubire divină profetul Daniel se împărtăşea din tot ceea ce este ceresc şi pământul se înălţa la cer odată cu îngerul Mihail.

Profetul s-a mărturisit poporului ales şi nouă, celor de azi. Viaţa lui o ştim. O putem găsi într-o lacrimă, într-o bucurie a inimii care se desface ca o floare atinsă de razele soarelui.

Tu şi eu să îngăduim îngerului bun să ne adoarmă în lacrimi de fericire… Răsfăţul să fie atât de mare, să ne iubim pe vecie. Rostul iubirii noastre pe pământ, să fie pacea, şi bucuria şi darul ceresc să fie fără de margini; într-un târziu secol douăzeci şi trei.

Astăzi, omul pipăie pământul, îl atinge, îl strânge în braţe şi gândeşte la tot ce este pământesc, uman. Dumnezeu a făcut omul, pământ călcat în picioare. A modelat materia suflând peste ea viaţă de întrupare. În forma ei materială, viaţa omului este finită, într-un univers în care Fiinţa Domnului este tăinuită. Dacă partea materială nu poate cuprinde Întregul, suflarea (însă) se detaşează şi comunică cu Adevărul.

Omul singur caută pe Dumnezeu pe pământ înotând într-un ocean de imagini. Nevoia de a cunoaşte pe Creator îndeamnă spiritul să viseze. Conştiinţa religioasă a lutului apropie pe om de bine, adevăr şi frumos. Religia, în esenţa ei, este divină şi se revelează numai celor aleşi de Dumnezeu. Numai iubirea îl scoate pe om liber şi etern din pământul din care a fost luat.

Creatură a lui Dumnezeu, omul cade sub povara întunericului devenit zeu. Dar dorul după sacru apasă lumina sepulclară paradisului pierdut. Omul doreşte să trăiască aproape de Creator, prin asemănare, să participe la cereasca-I urcare, care duce la iluminare.

Voinţa de a trăi în lut, setea după Absolut a omului, înfruntă clipa morţii care apasă pleoapa ochiului deschis în lumină. Trăind pe pământ păgân, evreul veterotestamentar se stingea sufleteşte, trupul lui se topea sub dogoarea insuportabilă a raţiunii ridicată la rang de divinitate. Când obo-

sea de atâta aşteptare, evreul ridica privirea spre Canaanul promis de Dumnezeu.

Ori de câte ori se rugau, fiii lui Israel căutau puritatea (în care), să trăiască clipa eternităţii cu bucuria de a vorbi cu Iahve. Materialitatea nu împiedica pe Daniel să fie curat. Profeţii, prin al lor trup, au devenit lăcaş de izbăvire pentru un popor ales, care, de multe ori a căzut în idolatrie. Dar izbăvirea nu a întârziat să vină…

*

* *

În tot ce ating, Doamne, văd chipul Tău. Icoana îmi pare drumul ce duce la tine. Iar când citesc din profeţi pulsează în inima mea întreg universul, transfigurat şi plin de lumină. În ochii mei pătrund razele Tale binefăcătoare şi inimile împietrite de păcat se topesc ca ceara.

În tot ce ating, Doamne, văd chipul Tău şi nu mă sting. Amin.

II.
FECIOARA MARIA

FECIOARA MARIA, CALE SPRE POMUL VIEŢII

Fecioara Maria a fost şi rămâne pentru toată umanitatea[27]: calea spre pomul vieţii. În lumina primită de la Tatăl cel Ceresc, Fecioara Maria îşi revendică semnul divin prin cuvintele profetului Isaia: „Iată, Fecioara va lua în pântece şi va naşte fiu şi vor chema numele lui Emanuel" (Isaia 7, 14). Lumină binefăcătoare şi pace pentru Israel, Fecioara Maria este plină de înţelegere, dar în acelaşi timp, de tulburare la vederea îngerului Gavriil: *„Şi intrând îngerul la ea, a zis: Bucură-te, ceea ce eşti plină de har, Domnul este cu tine. Binecuvântată eşti tu între femei.*

Iar ea, văzându-l, s-a tulburat de cuvântul lui şi cugeta în sine: Ce fel de închinăciune poate să fie aceasta?" (Luc. 1, 28-29).

Înţelegerea atrăgea după sine dragostea: *„Şi îngerul i-a zis: Nu te teme Marie, căci ai aflat har la Dumnezeu.*

Şi iată vei lua în pântece şi vei naşte fiu şi vei chema numele lui Iisus" (Luc. 1, 30-31).

Dragostea curată a Fecioarei Maria deschidea porţile Cerului şi harul Domnului Dumnezeu sălăşluia în trupul şi sufletul Fecioarei. Ascultarea de cuvântul Tatălui o făcea pe Fecioara Maria să exclame: *„Iată roaba Domnului. Fie mie după cuvântul tău!"* (Luc. 1, 38).

Personalitatea Fecioarei Maria, ca fiică din casa regelui David[28], se conturează (şi celor de astăzi) prin dialo-

gul purtat cu îngerul Gavriil: *„Cum va fi aceasta, de vreme ce eu nu ştiu de bărbat?”* (Luc. 1, 34).

Fecioara Maria, dialog întru slujire, rămânea fiică a lui Israel în măsura în care se identifica cu făgăduinţa divină (vezi Facerea 3, 15). Carne din carnea Evei, Fecioara Maria – contrar celei dintâi – nu se lasă ademenită de cel rău. Ceea ce-i anunţa arhanghelul Gavriil era (în acelaşi timp) tentaţie şi împotrivire. Cine ar fi putut refuza mesajul unui înger? Numai un necunoscător al Legii!

După ce demonul (şarpele) cel şiret a zis către Eva: *„Nu, nu veţi muri! Dar Dumnezeu ştie că în ziua în care veţi mânca din el vi se vor deschide ochii şi veţi fi ca Dumnezeu, cunoscând binele şi răul”* (Facerea 3, 4-5), protopărinţii şi-au deschis ochii şi au rămas cu ei aşa, până când ceaţa neascultării i-a orbit de atâta cunoaştere.

Eva dorea să primească cunoaşterea, Fecioara Maria făcea ascultare în numele poporului ales de Dumnezeu. Omul (protopărinţii) nu putea să ajungă la starea de cunoaştere şi să rămână veşnic. Încă nu trecuse prin treptele spirituale necesare unei astfel de stări, starea veşniciei. Demonul a avut dreptate când a spus: *„Nu, nu veţi muri! Ci nu veţi mai fi aceiaşi.”* Pământul (materia) din care făcuse Domnul Dumnezeu pe om şi peste care a suflat suflare de viaţă, se putea spiritualiza continuu sau îşi putea pierde (prin neascultare) suflarea de viaţă, ţărână fără de viaţă. Iată ce ne spunea Sfânta Scriptură: *„Atunci, luând Domnul Dumnezeu ţărână din pământ, a făcut pe om şi a suflat în faţa lui, suflare de viaţă şi s-a făcut omul fiinţă vie”* (Facerea 2, 7).

Putea omul (protopărinţii) să ajungă la cunoaşterea deplină rupându-se de Domnul Dumnezeu prin neascultare? Istoria umanităţii ne-a demonstrat contrariul: Nu![29]

În starea de îmbunătăţire continuă, Adam şi Eva, puteau să parcurgă drumul care despărţea pomul cunoştinţei binelui şi răului de pomul vieţii, pomul veşniciei întru iubire şi adevăr. Domnul Dumnezeu nu ar fi zis: *„...Şi acum nu cumva să-şi întindă mâna şi să ia roade din pomul vieţii, să mănânce şi să trăiască în veci!..."* (Facerea 3, 22).

Heruvimii cu sabie de flacără vâlvătoare nu au mai permis protopărinţilor să întindă mâna, iar drumul către pomul vieţii a fost pavat cu oase fără de suflare.

Izgoniţi din Eden, Adam şi Eva cunoşteau fragmentar binele şi răul. Roadele din pomul cunoştinţei binelui şi răului aduceau cunoaşterea deplină odată rodul veşniciei din pomul vieţii. Şi cum protopărinţii nu au primit permisiunea de la Creator să *„mănânce şi să trăiască în veci"*, Adam şi Eva (şi după ei, umanitatea) au rămas şi fără cunoaştere deplină şi fără veşnicie. Cunoscând moartea, prin neascultare, omul nu mai avea posibilitatea să ajungă la cunoaşterea deplină; cunoaştere rezervată creaturilor nemateriale: îngerii buni.

Protoevanghelia: *„Duşmănie voi pune între tine şi între femeie, între sămânţa ta şi sămânţa ei; aceasta îţi va zdrobi capul, iar tu îi vei înţepa călcâiul"* (Facerea 3, 15), permanentiza în sufletul omului alegerea de către Dumnezeu a unei „Eve", din care, *„la plinirea vremii"* (Gal. 4, 4), să se întrupeze Mesia. Această „Evă" avea să fie Fecioara Maria.

Atotştiinţa lui Dumnezeu nu trebuia confundată cu planul cel din veci al Tatălui Ceresc. Fecioara Maria se oferă în întregime atotştiinţei lui Dumnezeu, lăsându-se locuită – trup şi suflet – de harul divin, urcând prin credinţă şi ascultare treptele cele mai înalte ale spiritualităţii umane, devenind (după har) fiica lui Dumnezeu, împuternicită de la Tatăl să primească (în pântecele ei) Cuvântul, pentru ca Acesta să se întrupeze *„la plinirea vremii”* (Gal. 4, 4), pentru a împlini făgăduinţa divină. Cuvântul, Domnul Iisus Hristos, se întrupează din Fecioara Maria. Drumul către pomul vieţii se redeschide omului prin Cel care este: *„Calea, Adevărul şi Viaţa”* (Ioan 14, 6). El Însuşi, prin Întrupare, Moarte şi Înviere, devine Răscumpărătorul şi Mântuitorul neamului omenesc. Numai că, această bunătate divină, omul o cunoscuse şi în grădina Eden, înaintea căderii în păcatul neascultării. Urcarea continuă pe calea Adevărului şi a Virtuţii – prin har, credinţă şi fapte bune – revenea omului (după învierea lui Hristos) ca o datorie creştină, prin care putea să se menţină continuu în starea harică, pentru a dobândi viaţă veşnică şi cunoaştere întru iubirea lui Hristos. Îndumnezeit după har în Iisus Hristos!

În Persoana Domnului Iisus Hristos, Fecioara Maria trăia întâlnirea dintre Dumnezeu şi umanitate. Fiul ei era Fiul lui Dumnezeu Întrupat. Prin această alegere a Tatălui, Fecioara Maria devine (şi rămâne) chip şi paradigmă şi izvor de sfinţenie pentru creştinii care caută calea spre pomul vieţii.

Strigarea de bucurie a Elisabetei, la auzul salutului Mariei, este binecuvântarea Tatălui – făcută prin Duhul Sfânt – pentru a reaminti lui Israel legământul încheiat cu Avraam şi seminţia lui. Dar să ascultăm Sfânta Evanghelie

după Luca: *„Binecuvântată eşti tu între femei şi binecuvântat este rodul pântecului tău.*

Şi de unde mie aceasta, ca să vină la mine Maica Domnului meu?

Că iată, cum veni la urechile mele glasul salutării tale, pruncul a săltat de bucurie în pântecele meu.

Şi fericită este aceea care a crezut că se vor împlini cele spuse ei de la Domnul.

Şi a zis Maria: Măreşte suflete al meu pe Domnul.

Şi s-a bucurat duhul meu de Dumnezeu, Mântuitorul meu.

Că a căutat spre smerenia roabei Sale. Că, iată, de acum mă vor ferici toate neamurile.

Că mi-a făcut mie mărire Cel Puternic şi sfânt este numele Lui.

Şi mila Lui în neam şi în neam spre cei ce se tem de El.

Făcut-a tărie cu braţul Său, risipit-a pe cei mândri în cugetul inimii lor.

Coborât-a pe cei puternici de pe tronuri şi a înălţat pe cei smeriţi.

Pe cei flămânzi i-a umplut de bunătăţi şi pe cei bogaţi i-a scos afară, deşerţi.

A sprijinit pe Israel, slujitorul Său, ca să-Şi aducă aminte de mila Sa.

Precum a grăit către părinţii noştri, lui Avraam şi seminţiei lui, în veac” (Luc. 1, 42-55).

Binecuvântarea aceasta garantează (şi ea) Fecioarei Maria supracinstirea ce i se aduce în cultul Bisericii Una, *„cea mai cinstită decât Heruvimii şi mai mărită fără de asemănare decât Serafimii”* (rugăciunea Cuvinese cu ade-

vărat). În Biserică şi prin Biserică, icoana Fecioarei Maria îşi păstrează actualitatea harică. Când femeia gravidă îngenunchează în faţa icoanei Maicii Domnului pentru a aduce pe lume un nou prunc, Cerurile se deschid şi harul dumnezeiesc se pogoară peste penitentă.

La polul opus, femeile care judecă greşit* starea harică a Maicii Domnului, trăiesc într-o lume mercantilă, ignorând preţul vieţii; umbrind misterul Întrupării Fiului lui Dumnezeu, întunecându-se (odată cu ele) calea spre pomul vieţii (Ioan 1, 11-12).

*

* *

În convorbirea purtată cu femeia samarineancă, Iisus Hristos a zis: *„...Duh este Dumnezeu şi cei ce I se închină trebuie să I se închine în duh şi în adevăr”* (Ioan 4, 24). Cu toate acestea, Petru, Ioan şi Iacob, fiind luaţi de Iisus pe muntele Tabor (potrivit tradiţiei), asistă (spăimântaţi) la Schimbarea la Faţă a lui Mesia. Toate cele trei Evanghelii sinoptice relatează fericitul eveniment. În ceea ce ne priveşte, vom reda textul biblic din Evanghelia după Matei: *„Şi după şase zile, Iisus a luat cu Sine pe Petru şi pe Iacov şi pe Ioan, fratele lui, şi i-a dus într-un munte înalt, de o parte.*

Şi S-a schimbat la faţă, înaintea lor, şi a strălucit faţa Lui ca soarele, iar veşmintele Lui s-au făcut albe ca lumina.

Şi iată, Moise şi Ilie s-au arătat lor, vorbind cu El.

---

* Vezi Catherine Clément, Julia Kristeva, *Femeia şi Sacrul*, Edit. Albatros, Bucureşti, 2001.

Şi, răspunzând, Petru a zis lui Iisus: Doamne, bine este să fim noi aici; dacă voieşti, voi face aici trei colibe: Ţie una, şi lui Moise una, şi lui Ilie una.

Vorbind el încă, iată un nor luminos i-a umbrit pe ei, şi iată glas din nor zicând: Acesta este Fiul Meu Cel Iubit, în Care m-a binevoit; pe Acesta ascultaţi-L" (Mt. 17, 1-5).

Continuare a revelaţiei veterotestamentare, Schimbarea la Faţă a Domnului Iisus Hristos umple *„casa lui Dumnezeu"* (vezi Facerea cap. 35) cu lumină cerească, arătând poporului ales – şi prin el, umanităţii –, că Hristos este Mesia, Fiul şi Cuvântul lui Dumnezeu Cel Întrupat.

„Hristos – scrie Ieromonahul Alexander Golitzin – *în strălucirea Sa e flancat de cei mai mari doi profeţi Moise şi Ilie; fiecare din ei s-a întâlnit cu Dumnezeu pe vârful unui munte – Moise pe Sinai, iar Ilie pe Horeb (I Regi 18). Tot ca la Ieşire, un nor acoperă scena întâlnirii. Mesajul episodului e suficient de limpede. Lumina ce iradiază din faţa lui Iisus este Slava care i-a fost descoperită lui Moise. Sau, altfel spus: Hristos este Locul Prezenţei şi sălăşluirii divine. El este adevăratul Templu."*[30]

Imagine harică a întregului Israel, Domnul Iisus Hristos aduce slava lui Dumnezeu Tatăl pe pământ. Această realitate teandrică – Dumnezeul-Om – se va găsi (în chip tainic) în potirul de pe sfântul altar al Bisericii creştine. Fiul Omului intră în relaţie fiinţială cu credinciosul, chemându-l (pe credincios) în Sanctuarul Ceresc, la Dumnezeu Tatăl, prin *„frângerea pâinii"* (vezi Marcu cap. 14), în Duhul Sfânt (Ioan 14, 26).

Calea spre pomul vieţii trebuie parcursă împreună cu Iisus, asemenea ucenicilor Luca şi Cleopa pe drumul către Emaus (Luc. 24, 13-35). Altfel, creştinul mileniului trei se va rătăci în necunoaştere şi închipuiri amăgitoare; în virtual.

Maran atha! (Domnul vine!)

III.
MICA BISERICĂ,
CALE SPRE POMUL VIEŢII

Pentru Sfinţii Părinţi, Biserica Lui Dumnezeu este „tipul şi icoana întregului univers”[31], este „...cerul pământesc, întru care locuieşte şi umblă Dumnezeul Cel ceresc, închipuind răstignirea şi înmormântarea şi învierea Lui Hristos”[32]. De aceea, „cine nu are ca mamă Biserica nu poate avea pe Dumnezeu ca Tată”[33].

Iată calea către pomul vieţii!

În gândirea patristică, *„unică, în felul ei”*, este şi imaginea Bisericii de *„mitră a celor născuţi după Dumnezeu”*, pe care o găsim la Sfântul Grigorie de Nissa[34]. Sfântul Părinte spune că *„...Biserica trebuie să se numească mitra celor născuţi după Dumnezeu, deoarece aceasta purtând în pântece pe cei spre desăvârşire îi călăuzeşte la lumină prin credinţă”*[35].

Sfântul Simeon Noul Teolog foloseşte şi el o imagine sugestivă, unică în felul ei, pentru a desemna Biserica. *„Coasta lui Adam făcută femeie”*, adică Eva, zice Sfântul Simeon Noul Teolog, *„constituie o imagine a Bisericii.”*[36]

„Naos al Lui Dumnezeu”[37], *„locaş al Lui Hristos”*[38] şi *„locaş de rugăciune, adunare a poporului”*[39], Biserica este şi arhetip al familiei creştine.

Pentru Sfinţii Părinţi, familia este o imagine a Sfintei Treimi. Deşi o imagine imperfectă a desăvârşirii, comuniunii trinitare, familia rămâne totuşi *„...o imagine prin care străluceşte în lume prototipul ei transcendent. Trinităţii: Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh îi corespunde trinitatea: tată, fiul şi mama”*[40]. Într-adevăr, putem spune că ceea ce este comuniune tri-personală în sânul dumnezeirii, aceea

este comuniune inter-personală în sânul familiei. *„Precum acolo este o unitate de viaţă, dar şi o trinitate de persoane”* – scria Î.P.S. Sa Nicolae, Mitropolitul Ardealului, – *„tot aşa aici* (în familie – n.n.) *există o unitate de viaţă şi iubire, dar şi o pluralitate de persoane. Pluralitatea nu nimiceşte unitatea, unitatea nu nimiceşte persoanele, ci le desăvârşeşte.”*[41]

Pentru Noul Testament, Biserica este comunitatea organizată pe principiul credinţei comune în Hristos şi al vieţii comune corespunzătoare[42]. Biserica, despre care vorbeşte Mântuitorul în cuvântările Sale, este *„puterea dumnezeiescului har menită să opereze unirea într-un tot organic, într-o familie, a tuturor ce-l primesc cu credinţă şi cu dragoste”*[43]. familia creştină este deci încorporată organic în marea familie a comunităţii care se cheamă Biserica.

Aşa cum fără harul lui Hristos nu există Biserică, tot aşa, fără harul Lui Hristos, nu există familie creştină. Nu întâmplător în Biserica Lui Hristos se săvârşeşte şi Taina Cununiei. De altfel, între Biserică şi Taina Cununiei există o relaţie ontologică şi organică.

S-a spus, cu îndreptăţire, că *„Biserica apare o dată cu tradiţia, pentru că tradiţia este Revelaţia încorporată într-o comunitate de oameni credincioşi”*[44]. La scară redusă, familia creştină este şi ea o comunitate de oameni credincioşi (adulţi şi copii), care trăieşte în duhul acestei Revelaţii neotestamentare.

Familia, definită drept *„comunitatea formată din părinţi şi copii”*, sau *„celula din care s-a născut şi se bazează societatea omenească”*, are ca scop *„lărgirea hotarelor împărăţiei Lui Dumnezeu”*[45]. Întrucât fiecare familie face parte din Biserica Lui Hristos, care este arhetipul fa-

miliei, prezenta Lui Hristos face din familie o *„Biserică”*[46], adică acea „Biserică mică”, după cum o numeşte Sfântul Ioan Gură de Aur, spre deosebire de Biserica Mare, prag al împărăţiei Lui Dumnezeu.

În Noul Testament, căsătoria apare ca o „mare taină”, întrucât închipuie raportul dintre Hristos şi Biserică. Hristos este „capul Bisericii” şi mirele ei, Biserica este „trupul Lui Hristos” şi mireasa Lui cea fără de prihană. Tot aşa, soţul este capul şi mirele soţiei sale, iar soţia este trup şi mireasă a bărbatului ei. Şi aşa cum Hristos a iubit Biserica şi S-a dat pe Sine pentru ea, şi soţul trebuie să-şi iubească soţia până la jertfa vieţii pentru ea. Şi aşa cum Biserica se supune şi primeşte viaţa Lui Hristos, şi soţia trebuie să asculte de bărbat şi să-i fie devotată, nu din frică, ci din iubire[47].

Sfântul Apostol Pavel ne spune că *„...Hristos este cap Bisericii, trupul Său, al cărui Mântuitor şi este”*. Acelaşi Apostol adaugă că *„...Biserica se supune Lui Hristos”* (Efes. 5, 24). În fine, transferând relaţia (Efes. 5, 23) dintre Hristos şi Biserică, la relaţia dintre bărbat şi femeie, Biserica devenea astfel arhetip al familiei. De aceea, Apostolul Neamurilor cerea ca femeile să se supună *„bărbaţilor lor întru totul”*, *„precum Biserica se supune Lui Hristos”* (Efes. 5, 24).

„Fiul lui Dumnezeu, făcându-Se om, a dat oamenilor cea mai mare pildă de smerenie din iubire, arătând că iubirea e atenţie la altul, până la uitarea deplină a importanţei proprii. Dar caracterul paradoxal al iubirii l-a evidenţiat în faptul că tocmai în uitarea cuiva de sine, din preţuire a altuia, se arată mărimea spirituală a lui. Fiul Lui Dumnezeu, care e viaţa şi puterea nemărginită, arată

celui creat prin El Însuşi din nimic, atâta iubire, că se coboară la nivelul lui, ba merge chiar până la moarte pentru el, iar prin aceasta, dă o valoare nemăsurată celui creat prin El din nimic, arătând chiar prin aceasta că El poate investi, din iubirea Lui, chiar pe cel ce n-are nimic de la sine, cu importanţă, de a-l ridica la nivelul Său."[48]

Prin pilda sa de smerenie, „din iubire", Hristos ne-a arătat într-adevăr că iubirea este de fapt „uitarea deplină" a propriei persoane. Or, în relaţia dintre soţi, doar acest fel de iubire – care recunoaşte demnitatea celeilalte persoane – poate întări căsnicia lor. Doar atunci se poate vorbi de o relaţie dintre bărbat şi femeie aidoma celei dintre Hristos şi Biserica Sa, dintre Hristos şi neamul omenesc, care a fost răscumpărat – prin propria-i jertfă – din dragoste pentru zidirea Sa, Omul.

Luând ca model de urmat – pentru soţii creştini – raportul dintre Hristos şi Biserica Sa, Apostolul Pavel ţinea să precizeze că nu este vorba doar de o supunere a femeii faţă de bărbat, ci, în acelaşi timp, de o supunere reciprocă, *„...întru frica Lui Hristos"* (Efes. 5, 21).

Nu este vorba de o inferiorizare a femeii în raport cu bărbatul, ci de o supunere de bunăvoie, mistuită de dragostea firească faţă de soţul ei, şa cum Hristos a dovedit-o pentru mireasa Sa, Biserica.

Referindu-ne la textul de la Efeseni 5, 24, putem deci spune că bărbatul şi femeia au parte în egală măsură la autoritate şi la independenţă. Precum în Biserica Lui Hristos se exprimă o singură voinţă pentru că este un trup, Trupul Lui Hristos, tot aşa, atunci când bărbatul sau femeia îşi exprimă voinţa, nu mai este vorba de două voinţe diferite, ci de o singură voinţă. Firește, doar prin iubire –

întru libertate – se poate ajunge atât la această unică voinţă, cât şi la recunoaşterea demnităţii personale a celuilalt. În iubire este cunoscută recunoştinţa demnităţii personale a celuilalt, precum şi unicitatea sa fără echivalent: de fapt, luaţi ca fiinţe umane, fiecare dintre ei a fost ales de Dumnezeu pentru el însuşi, printre creaturile de pe pământ; totuşi, printr-un act conştient şi responsabil, fiecare se dăruieşte celuilalt în libertate, precum şi copiilor primiţi de la Dumnezeu.[49]

Prin iubire se stabileşte *„...raportul de egalitate în drepturile şi respectul demnităţii..., atât de capital, al femeii în inima familiei, cât şi în societate”*[50].

Îndemnul Sfântului Apostol Pavel, *„Bărbaţilor, iubiţi pe femeile voastre aşa cum şi Hristos a iubit Biserica şi pe Sine S-a dat pentru ea”* (Efes. 5, 25), reprezintă altruismul suprem de care trebuie să dea dovadă bărbatul, văzut în cele două ipostaze: de soţ şi de tată. Pentru că ştim că Domnul Iisus Hristos S-a smerit pe Sine, chip de rob luând, dându-Şi viaţa pentru Biserică. Spălând picioarele Apostolilor la Cian cea de Taină, Iisus Hristos Se smereşte în faţa Bisericii, supunându-Se ei. Mai mult, la nunta din Cana Galileii, Mântuitorul, ascultând rugămintea Maicii Sale, arhetip al Bisericii, deşi nu sosise încă „ceasul” Său, săvârşeşte prima minune. Acolo, la Cana, Hristos devine arhetip şi cale, armonie şi unitate pentru familia creştină de astăzi.

În lumina Noului Testament, soţii uniţi prin Taina Cununiei sunt uniţi prin Hristos, care este „mire” şi cap al Bisericii. De aceea vieţile celor doi nu le mai aparţin personal, ci sunt „trup şi suflet” ale Lui Hristos. *„Şi vor fi amândoi un trup”* (Facerea 2, 24; Efes. 5, 31); *„atunci nu*

mai sunt doi, ci un trup" (Mt. 19, 6): *„taina aceasta mare este; iar eu zic în Hristos şi în Biserică"* (Efes. 5, 32).

În Cântarea Cântărilor, *„în al cărei mistic simbolism mireasa e Biserica, iar mirele e Hristos, sau mireasa e inima înflăcărată de mirele divin"*[51], aflăm arhetipul relaţie dintre Hristos şi Biserică, şi, ipso facto, al unirii mistice cu Hristos.

Clement Romanul ne adevereşte şi el că Dumnezeu l-a făcut pe om bărbat şi femeie, unde bărbatul înseamnă Hristos, iar femeia înseamnă Biserică[52]. Prin urmare, Biserica este arhetipul familiei creştine.

Din cuvintele Sfântului Apostol Pavel, *„Iubiţi-vă după cum şi Hristos a iubit Biserica şi S-a dat pe Sine pentru ea, ca s-o sfinţească, curăţind-o cu baia apei prin cuvânt"* (Efes. 5, 25-26), înţelegem că avem de a face şi cu un îndemn la asceză, la trăire duhovnicească, şi că cei doi soţi, care au primit binecuvântarea de la Dumnezeu prin Taina cununiei, trebuie să-şi dăruiască viaţa unul altuia şi să se supună unul altuia, întru frica Lui Hristos (Efes. 5, 21).

În familia unde domină neîncrederea, lipsa de credinţă, cu greu putem vorbi de o dăruire a vieţii, fiindcă cei doi soţi nu au ca model, ca arhetip, Biserica Lui Hristos, singura în măsură să ne transmită *„...invitaţia Stăpânului la ospăţ..."*[53].

Cultivarea sentimentului, în viaţa de familie, implică în primul rând potenţarea sentimentului de dragoste întru fidelitate şi credinţă conjugală pe tot timpul vieţii celor doi soţi.

Acest sentiment al dragostei trebuie să rămână întotdeauna în stare de jertfelnicie, aidoma Lui Hristos pentru

„mireasa" Sa, Biserica. În cultivarea acestui sentiment, soţii creştini au deci ca model, ca arhetip, Biserica Lui Hristos.

În Administrarea Tainei căsătoriei, Biserica a rânduit săvârşirea unor acte simbolice, ca de pildă încununarea, schimbarea inelelor, gustarea de vin etc. Încununarea simbolizează cununa virtuţilor pe care mirii trebuie să o aibă în viaţă; schimbarea inelelor simbolizează credinţa şi dragostea reciprocă dintre soţi, care trebuie să fie fără sfârşit, ca şi inelul; gustarea de vin simbolizează convieţuirea mirilor în deplină armonie, şi la bine, şi la rău.

Aceste acte liturgice, care simbolizează *„...binecuvântarea Lui Dumnezeu pentru întemeierea unei familii"*[54], se săvârşesc în şi prin Biserica Lui Hristos, arhetip al familiei.

Imaginea Hristos-Biserică, pe care Sfântul Apostol Pavel ne-o dă în Epistola către Efeseni, capitolul V, v. 23-24, ilustrează şi relaţia dintre bărbat şi femeie. Prin aceasta, Biserica şi Hristos sunt astfel arhetipuri ale familiei creştine.

Dumnezeu a făcut pe om bărbat şi femeie, pe care Hristos îl uneşte în Biserica Sa prin baia apei botezului. Tot Hristos este Cel Care *„S-a dat pe Sine pentru Biserica Sa"* ca s-o sfinţească, curăţind-o cu baia apei prin cuvânt. Şi *„...ca să fie sfântă şi fără de prihană"* (Efes. 5, 25-27).

Plecând de la acelaşi paralelism dintre Hristos şi Biserica Sa, Sfântul Apostol Pavel le aminteşte bărbaţilor că sunt îndatoraţi să-şi iubească soţiile lor, *„pentru că sunt mădulare ale trupului Lui Hristos"* (Efes. 5, 28-30).

Situând relaţia fiinţială dintre Hristos şi Biserica Sa ca arhetip şi model al legăturii ce se creează între bărbat şi femeie prin Taina Cununiei, acelaşi Apostol exclama: *„Taina aceasta mare este; iar eu zic în Hristos şi în Biserică”* (Efes. 5, 32); cale spre pomul vieţii.

Unirea de bunăvoie* – dintre mire şi mireasă – care se face cu prilejul nunţii este prin excelenţă o unire „prin har”[55]. De aceea şi raţiunea pentru care nunta este definită ca o Taină sfântă, „prin care cei ce se căsătoresc (mirele şi mireasa) primesc harul binecuvântării Lui Dumnezeu pentru a întemeia o familie creştină”[56]. Prin urmare, familia creştină este, înainte de toate, un rod al harului Lui Hristos, primit cu ocazia nunţii săvârşite de preoţii Bisericii.

Prin împărtăşirea harului dumnezeiesc – la Sfânta Taină a Cununiei însoţirea naturală a mirilor este întărită şi prefăcută *„într-o desăvârşită şi curată legătură morală, într-o unitate, după chipul legăturii dintre Hristos şi Biserică”*[57].

Cât priveşte acest har, teologii ortodocşi afirmă că prin cuvântul *„Cunună-se robul Lui Dumnezeu (N)”*, preotul constată *„nu înfăptuirea unui fenomen impersonal, ci lucrarea directă a Lui Hristos asupra primitorului Tainei, sau întâlnirea personală a primitorului Tainei cu Hristos”*[58].

După învăţătura ortodoxă, credinţa este un dar al harului dumnezeiesc (I Cor. 12, 9), pe care credinciosul îl primeşte în libertate, adică fără a i se desfiinţa sau altera vreuna dintre facultăţile sufleteşti. Dar, ca să crească şi să aducă rod, ea are nevoie de o participare sinergetică (Dumnezeu şi om) (Cf. Apoc. III, 20). De aceea, *„noi*

* Vezi David şi Mary Ford, *Căsătoria, cale spre sfinţenie. Vieţile sfinţilor căsătoriţi*, trad. Constantin Făgeţan, Edit Σσζια, Bucureşti, 2001.

suntem" – după cuvântul Apostolului Pavel – *„împreună lucrători cu Dumnezeu"* (I Cor. 3, 9).

Transfigurarea creaţiei în Hristos şi prin Biserică este lucrarea Duhului; această transfigurare arată că lumea nu este destinată secularizării. Prin urmare, şi familia – ca prima instituţie a creaţiei – rămâne sub legea harului Lui Hristos. De aceea putem spune că familia este şi ea rod al harului, împărtăşit prin Taina Cununiei.

Nu numai pe un individ sau pe o persoană o putem cunoaşte după roadele sale (Mt. 7, 20), ci şi pe membrii familiei creştine. Într-adevăr, şi pe membrii familiei creştine îi cunoaştem după faptele lor, dacă sunt sau nu rod al harului. Numai atunci ştim dacă soţii şi-au clădit *„casa pe nisip"* (Mt. 7, 26), adică au auzit cuvintele Mântuitorului şi nu le-au trăit.

Preocuparea membrilor familiei de a colabora cu harul Lui Hristos, spre a face din familie un cămin al sfinţeniei, exprimă în mod vădit dorinţa de desăvârşire spiritual-morală. Această dorinţă poate fi însă materializată prin frecventarea Bisericii, ţinerea posturilor prevăzute de Biserică, îndeplinirea poruncilor ei, împărtăşirea cu Hristos Cel euharistic etc. Desigur, împărtăşirea tuturor membrilor familiei la aceeaşi sfântă liturghie şi în aceeaşi zi – în comuniunea rugăciunii – are darul să procure în inimile lor însuşi harul Lui Hristos.

Fără îndoială, cea mai frumoasă manifestare a iubirii familiei, în exterior, este milostenia. Într-adevăr, a îmbrăca pe cel gol, a săruta pe cel flămând, a adăposti pe cel străin, a cerceta pe cei bolnavi, a îngriji de văduve şi orfani sunt acte manifeste care dovedesc şi ele, cu prisosinţă, că lucrarea familiei creştine este rod al harului.

O dată uniţi prin Taina Cununiei, bărbatul şi femeia sunt uniţi prin harul care se pogoară de la Dumnezeu Sfinţitorul. De aceea, a cunoaşte şi a aprofunda porunca Domnului nostru Iisus Hristos, *„...ceea ce a unit Dumnezeu, omul să nu despartă”* (Mt. 19, 6; Mc. 10, 9), înseamnă a înţelege natura căsnicie şi implicaţiile ei ca rod al harului.

Unitatea familiei este o unitate care vine de la Dumnezeu-Tatăl prin Fiul Său şi prin lucrarea Duhului Sfânt: *„Dumnezeule Cel Sfânt, Care din ţărână ai făcut pe om şi din coasta lui ai făcut femeie şi ai însoţit-o lui spre ajutor, pentru că aşa a plăcut slavei Tale, să nu fie omul singur pe pământ, Însuţi şi acum, Stăpâne, întinde mâna Ta din Sfântul tău locaş şi uneşte pe robul Tău (N) cu roaba Ta (N), pentru că de către Tine se însoţeşte bărbatul cu femeia. Uneşte-i pe dânşii într-un gând; încununează-i într-un trup; dăruieşte-le lor roadă pântecelui, dobândire de prunci buni”*[59].

Darurile pe care le primesc mirii în vederea unei alianţe depline, exclusive şi durabile, *„au izvorul în actul creaţiei. Cuvintele Sfântului Apostol Pavel, care privesc instaurarea căsătoriei creştine, «va lăsa omul pe tatăl său şi pe mama sa şi se va alipi de femeia sa şi vor fi amândoi un trup» (Efes. 5, 31), sunt de altfel scrise şi în Cartea Facerii. Despre bărbatul din Eden nu s-a putut însă spune că «este cap femeii, precum şi Hristos este cap Bisericii». Instituirea Nunţii ca taină dumnezeiască e un act personal al Mântuitorului, Care a venit în lume să schimbe la faţă zidirea (...) Există o mare reciprocitate între harismele pe care căsătoria le are de la creaţie şi noile harisme pe care le dobândeşte de la Hristos”*[60].

Atât darurile cele bogate, cât şi unitatea căminului conjugal se cer prin rugăciune de la Dumnezeu: *„Ca toţi să fie una, după cum Tu, Părinte, întru Mine şi Eu întru Tine, aşa şi aceştia în Noi să fie una”* (In. 17, 21) (...) *„Şi slava pe care Tu Mi-ai dat-o le-am dat-o lor, ca să fie una, precum Noi una suntem: Eu întru ei, şi Tu întru Mine, ca ei să fie desăvârşiţi în unime”* (In. 17, 22-23). Soţii creştini devin şi ei una, şi desăvârşiţi în uniune, prin rugăciunea Bisericii, pentru unitatea căreia s-a rugat Hristos. Mai mult, prin această rugăciune, familia devine şi ea un rod al harului Lui Dumnezeu.

Prin voinţa Lui Hristos, căsătoria a devenit o adevărată taină a Noii Alianţe marcată de pecetea sângelui Lui Hristos Răscumpărătorul. De aceea, şi familiile trebuie întotdeauna să-şi aducă *„aminte”* şi cu ce preţ au fost *„cumpăraţi”*[61]. Nu întâmplător deci, potrivit învăţăturii ortodoxe, căsătoria este o Taină prin care femeia şi bărbatul, în faţa Sfântului altar, sunt uniţi de Dumnezeu Însuşi. Într-adevăr, atât bărbatul, cât şi femeia sunt lipsiţi de capacitatea prin care să-şi transmită unul celuilalt harisma unimii conjugale. Ea este lucrarea harului Duhului Sfânt.

Taina Căsătoriei îşi găseşte originea în Eden, unde Dumnezeu i-a aşezat pe Adam şi Eva. Prin însuşi actul creaţiei lor, bărbatul şi femeia au fost făcuţi dintr-un singur *„trup”* (Fac. 2, 23). Dumnezeu a făcut-o însă pe Eva *„din coasta”* lui Adam *„...nu numai ca să arate şi prin aceasta taina unităţii Lui Dumnezeu, ci şi ca să fie şi mai mare dragostea între bărbat şi femeie...”*[62]. Această dragoste desăvârşită se exprimă – în primul rând – prin *„unirea”* lor, adică prin trăirea acelei stări de a fi *„una”*, precum Tatăl şi Fiul *„Una”* sunt (Cf. In. 17, 11). De aceea,

cu prilejul administrării Tainei Cununiei, mirii sunt binecuvântaţi *„ca ei să fie desăvârşiţi în unime”*; de asemenea preotul rosteşte rugăciunea de binecuvântare la Taina Cununiei, în faţa mirilor, zicând: *„Binecuvântat eşti, Doamne Dumnezeul nostru, sfinţitorul nunţii tainice şi preacurate şi legiuitorul nunţii celei trupeşti, păzitorul nestricăciunii şi chivernisitorului cel bun al celor de trebuinţă vieţii. Însăşi Stăpâne, Cel Ce din început ai zidit pe om şi l-ai pus pe dânsul ca pe un stăpân al făpturii şi ai zis: nu este bine să fie omul singur pe pământ; să-i facem lui ajutor dintr-însul; şi luând una din coastele lui, i-ai zidit femeie, pe care văzând-o Adam a zis: «iată os din oasele mele şi trup din trupul meu, aceasta se va numi femeie, căci din bărbatul său a fost luată ea; pentru aceasta va lăsa omul pe tatăl său şi pe mama sa şi se va uni cu femeia sa şi vor fi amândoi un trup; şi pe care Dumnezeu i-a unit omul să nu-i despartă». Şi acum, Stăpâne Doamne, Dumnezeul nostru, trimite harul Tău cel ceresc peste robii Tăi aceştia (N)...”*[63].

Prin Taina Cununiei, se înfăptuieşte nu numai comuniunea mistică dintre Creator şi creatură, ci şi a creaturilor între ele, determinând astfel scopul căsătoriei: unirea în Hristos a celor doi soţi. Numai când cuplul se simte unit în Domnul Iisus Hristos, căminul lor cunoaşte adevărata unime. Abia atunci cei doi – bărbatul şi femeia – ajung să împlinească porunca iubirii: *„Poruncă nouă vă dau: Să vă iubiţi unul pe altul! Aşa cum v-am iubit Eu pe voi, aşa şi voi să vă iubiţi unul pe altul. Întru aceasta vor cunoaşte toţi că sunteţi ucenicii Mei, de veţi avea iubire unii pentru alţii”* (In. 13, 34-35).

După învăţătura Părinţilor Bisericii Răsăritene, prima căsătorie se face în deplină conformitate cu legea canonică a Bisericii; a doua şi a treia sunt numai tolerate, ţinându-se seama de slăbiciunile firii omeneşti. Cât priveşte o eventuală a patra căsătorie, aceasta ţine deja de desfrâu[64]. În Tim. 3, 2 şi Tit. 1, 6, cuvintele: *„bărbat al unei femei”* (μι□ας γνναικός α□νδρα) nu înseamnă abţinerea şi evitarea desfrânării, şi nici îndepărtarea de poligamie, care era obişnuită atunci, *„cum s-au pronunţat mulţi exegeţi, fără o cercetare serioasă a textelor, ci, în acestea, Apostolul opreşte căsătoria a doua ca incompatibilă din punct de vedre moral..., recomandând o singură căsătorie. (...) Dacă Sinodul Trulan, în anul 691/692, a hotărât abţinerea de la căsătorie pentru episcopi, la aceasta a ajuns nu din desconsiderare faţă de căsătorie, ci fiindcă a socotit celibatul mai folositor şi totodată mai convenabil pentru cârmuirea Bisericii fără griji din afară”*[65].

Pentru doctrina protestantă, căsătoria religioasă *„...nu se referă în mod propriu la Noul Testament, ci mai mult la viaţa corporală...”*[66]. Cu alte cuvinte, pentru protestanţi, căsătoria şi-a pierdut caracterul sacramental; transmiterea harului divin. După învăţătura Bisericii Ortodoxe, căsătoria înfiinţată încă de la început, la facerea neamului omenesc, este o mărturie şi un rod al harului, fiindcă ea este şi rămâne înainte de toate o taină a Lui Hristos.

Părinţii Bisericii ţineau să-i atenţioneze pe cei *„pecetluiţi de Duhul Sfânt”* – cu prilejul administrării Tainelor Bisericii – că nu trebuie *„să întristeze pe Duhul Sfânt cu răutatea faptelor lor...”*, fiindcă Dumnezeu *„...se va îndepărta în întregime de sufletul celor care au pângărit*

harul Său"[67]. Prin Taina nunţii, mirii – primind harul Lui Dumnezeu – nu trebuie să-l întineze prin fapte nelegiuite, căzând, de pildă, *„în poftele trupeşti"* ale desfrâului, aruncându-şi astfel *„...mintea afemeiată în plăcerile neruşinate"*[68]. În calitatea lor de soţi, creştini, care au fost pecetluiţi de legătura harului Lui Dumnezeu, trebuie de asemenea să intre *„...cu cuviinţă, strălucitori şi curaţi în casa Lui Dumnezeu..."*, dacă doresc să câştige *„faţă de El o familiaritate prin sfinţenie"*[69]. Prin urmare, harul primit prin Taina nunţii, care le aduce soţilor darul sfinţeniei, nu trebuie să fie îndepărtat din viaţa lor de zi cu zi prin *„plăceri neruşinate"*. În viaţa lor de familie, ei trebuie să trăiască *„potrivit rânduielilor căsătoriei"* fixate de Noul Testament, care nu le îngăduie *„...alte raporturi decât cele legate cu gândul de a naşte copii"*[70]. Faptul că, la început, Dumnezeu a creat numai un singur bărbat şi o singură femeie rămâne o dovadă peremptorie că s-a desfiinţat *„oarecum comunitatea bazată numai pe relaţii trupeşti, spre a asigura parcă în primul rând relaţiile spirituale ale rasei umane"*[71]. Aceste relaţii spirituale nu sunt altceva decât rod al sfinţeniei, al harului pe care familia creştină îl primeşte prin Taina Cununiei.

Vieţuind întru sfinţenia harului primit la Taina nunţii, soţii vor putea urma împreună calea către pomul vieţii.

S-a spus că rugăciunea este „funcţia vitală" a creştinismului şi „oxigenul spiritual" al vieţii sale religioase[72] şi că „păcatul închide gura păcătosului"[73], punându-l astfel în imposibilitatea de a vorbi Lui Dumnezeu. Iată de ce, atunci când unul dintre membrii familiei a păcătuit, acesta trebuie să-şi mărturisească mai întâi greşeala, să se căiască sincer de cuvintele ei, ca apoi primind iertarea să poată aduce rugăciune de laudă şi mulţumire, aidoma psalmistului David (Ps. 50, 7)[74].

După îndemnul Apostolului Pavel, *„orice faceţi sau cu cuvântul sau cu lucrul, toate să le faceţi întru numele Domnului Iisus"* (Colos. 3, 17). Prin urmare, nu numai cuvintele de rugăciune, ci şi faptele membrilor unei familii creştine trebuie să fie săvârşite întru numele Domnului.

În acest sens, Sfântul Apostol Petru îi îndemna pe soţii creştini să vieţuiască *„înţelepţeşte cu femeile lor şi să se facă parte de cinste, ca unele care, împreună cu ei, sunt moştenitoare ale harului vieţii..."* (I Petru 3, 7). Acelaşi Apostol ţinea să le precizeze soţilor creştini că dacă nu vor trăi înţelepţeşte cu femeile lor şi nu le vor face parte de cinste, ca unele care sunt moştenitoare ale aceluiaşi har al vieţii dăruit de Dumnezeu, nu se vor învrednici nici de ascultarea rugăciunilor lor. Apostolul Petru îi îndemna, într-adevăr, să vieţuiască astfel cu femeile lor, *„...aşa încât rugăciunile voastre să nu fie împiedicate"* (I Petru 3, 7). Prin urmare, pentru ca rugăciunea să nu fie împiedicată, soţii trebuie să trăiască în armonie şi respect reciproc. Urcarea rugăciunii lor către Dumnezeu este deci condiţionată,

înainte de toate, de buna lor convieţuire, la care bărbatul este chemat să-şi aducă cel dintâi contribuţia sa.

Rugăciunea particulară sau în comun a membrilor familiei – prin care toţi intră în comuniune cu Dumnezeu, cu Hristos, cu Maica Domnului şi cu Sfinţii – *„este unul din cele mai puternice mijloace de întărire a unităţii familiale, de purificare a sufletelor, de modelare a lor după chipul sfinţilor, de intensificare a iubirii dintre soţi şi dintre părinţi şi copii”*[75].

Asociată cu rugăciunea este şi meditaţia şi lectura Sfintei Scripturi şi a altor cărţi ale Bibliei. Prin lectura şi meditaţia Sfintei Scripturi şi a lucrărilor de spiritualitate şi duhovnicie, de unul singur sau în comun, membrii familiei modelează sufletul întregii familii creştine, intensificând în acelaşi timp iubirea de Dumnezeu şi comuniunea cu Hristos.

Sfântul Ioan Gură de Aur îi exorta pe soţii creştin să facă din casa lor o adevărată „biserică” în care lectura, meditaţia cuvântului Lui Dumnezeu şi transmiterea acestuia celorlalţi membri ai familiei să facă obiectul preocupării lor şi după întoarcerea de la Biserică. *„Întorşi acasă (de la Biserică), pregătim două mese, una pentru hrană, şi alta pentru lectura sfântă. Soţul repetă ceea ce a fost zis, soţia receptează învăţătura. În acest chip – scria Sfântul Părinte – tu faci din casa ta o biserică.”*[76] Îndemnându-i pe soţi să facă din casa lor un locaş de rugăciune, acelaşi Sfânt Părinte scria: *„Fă din căsuţa ta o biserică. Atunci când rosteşti psalmii, rugăciunile, cântările profetice, nu este greşit să numeşti «biserică» o asemenea adunare..., fiindcă Hristos Însuşi va fi prezent la o masă familială în*

momentul rugăciunii. Acest loc se va transforma el însuşi într-o biserică"[77].

Origen constata cu îndreptăţire că *„...puterea de înţelegere a minţii şi slăbiciunea firii muritoare a omului nu sunt în stare să priceapă lucrurile care stau deasupra lui, pentru că acestea sunt cu mult mai măreţe şi întrec cu mult puterea de judecată a omului. Prin voia Lui Dumnezeu, acest lucru a ajuns cu putinţă prin lucrarea nesfârşită şi de multe feluri a darurilor..."*[78]. Neputinţa omenească a fost într-adevăr suplinită de puterea harului, care vine în urma rugăciunii noastre adresate Lui Dumnezeu. Familia creştină trebuie să ştie cum trebuie să se roage, trebuie să cunoască modul *„...în care trebuie făcută rugăciunea, a pricinilor pentru care se cade să ne rugăm, a felului în care se cade să ne rugăm, a cuvintelor pe care să le spunem în rugăciune, a timpului celui mai potrivit pentru rugăciune şi a multora de felul acestora"*[79]. Familia creştină trebuie mai presus de toate să dobândească însă „înţelegerea" cum să se roage. *„La ce ne-ar folosi dacă am şti cum să ne rugăm, dacă nu ştim ce să cerem"*[80]. Fireşte, ceea ce cerem în rugăciune *„priveşte conţinutul rugăciunii"* iar *„...felul în care trebuie să ne rugăm priveşte starea lăuntrică a celui ce se roagă"*[81].

După îndemnul Apostolului Pavel, soţii trebuie să se înfrâneze *„cu bună învoială şi la un anumit timp, ca să se îndeletnicească şi cu rugăciunea"* (I Cor. 7, 5). Referindu-se la acest îndemn al Apostolului Neamurilor, acelaşi teolog scriitor bisericesc din secolul al III-lea, Origen, ţinea să precizeze că rugăciunea *„...nu-i pe drum bun dacă lucrarea tainelor negrăite ale căsniciei nu sunt respectate cum se cuvine şi fără patimă; căci buna înţelegere dintre*

soţi înlătură dezordinea patimilor, potoleşte poftele şi împiedică bucuria păgubitoare a satanei"[82]. Aşadar, rugăciunea soţilor implică şi starea de înfrânare în relaţiile lor intime, fiindcă *„...ce alt dar mai preţios ar putea fi adus Lui Dumnezeu decât o fiinţă cugetătoare, decât rugăciunea plină de bună mireasmă, izvorâtă dintr-o conştiinţă lipsită de mirosul păcatului"*[83].

Conform învăţăturii Noului Testament şi în acord cu Tradiţia Bisericii, familia se află în continuă comuniune cu Hristos doar prin rugăciune.

După tradiţia liturgică a Bisericii Ortodoxe, rugăciunea adresată Lui Dumnezeu poate fi de mulţumire, de preamărire şi de cerere[84]. Dintre acestea, *„locul cel dintâi îl ocupă slăvirea (doxologia)"*[85].

Dacă omul a fost făcut din trup şi suflet, rezultă că atunci când vorbim de unitatea dintre cei doi soţi, vorbim de o unitate trup-suflet; de aceea Biserica se roagă, zicând: *„Dă-le lor bună înţelegere sufletească şi trupească"*[86], *„uneşte-i pe dânşii într-un gând, încununează-i într-un trup"*[87].

Rugăciunea este înainte de toate o *„conglăsuire"*[88], pe care şi soţii creştini o aduc împreună sau unul pentru altul, dar în acelaşi cuget şi simţire. Într-adevăr, în familia creştină, avem de a face cu o rugăciune în doi, rugăciunea cuplului, a soţilor, dar şi cu rugăciunea unuia pentru celălalt: *„Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru, Cel Ce ne-ai învăţat ca totdeauna să ne rugăm pentru altul, că aşa vom împlini legea Ta şi ne vom arăta vrednici de mila Ta, caută cu îndurare şi păzeşte de vrăjmaşii văzuţi şi nevăzuţi pe soţul meu (pe soţia mea), pe care mi l-ai dăruit (mi-ai dăruit-o) a petrece împreună până la moarte.*

Dăruieşte-i sănătate şi deplină înţelegere ca să-şi poată îndeplini datoriile sale după voia şi poruncile Tale. Fereşte-l(o) de ispitele pe care n-ar fi în stare să le poarte. Întăreşte-l(o) în dreapta credinţă şi în dragoste desăvârşită, ca să lucrăm împreună faptele cele bune şi să rânduim împreună viaţa noastră potrivit sfintelor Tale aşezăminte şi porunci spre binele şi fericirea de acum şi cea din veci a lui (ei) şi a mea şi a tuturor celor de aproape ai noştri. Că a Ta este stăpânirea şi puterea în veci. Amin"[89].

După cuvântul Apostolului Pavel, creştinul realizează legătura directă cu Dumnezeu, *„Care vede în ascuns"* (Mt. 6, 6), şi prin rugăciunea rostită sau înălţată *„în tot locul"*[90]. Într-adevăr, Sfântul Apostol Pavel vorbeşte despre rugăciune, accentuând faptul că ea poate fi făcută „în tot locul", spre deosebire de rugăciunea iudaică. Aceasta nu putea fi făcută oriunde, fiindcă iudeilor nu le era îngăduit să se apropie de Dumnezeu în altă parte decât numai la Templu, unde iudeii de pretutindeni se adunau şi unde trebuiau să săvârşească toate ceremoniile religioase[91]. Cu toate acestea, rugăciunea în tot locul a fost prevestită încă din Vechiul Testament (Ps. 102, 22).

Sfântul Ioan Gură de Aur ne spune că *„este cu neputinţă omului să stea de vorbă cu Dumnezeu fără lucrarea Duhului, harul trebuie să fie faţă, să ne ajute în sfintele noastre nevoinţe; şi aşa să intre, să ne plece genunchele nostru, să ne rugăm şi să cerem. Pentru că a stat de vorbă cu Dumnezeu e mai mult decât a sta de vorbă cu oamenii; de aceea trebuie să vină harul Domnului ca să ne întărească, să ne dea îndrăznire, şi să ne arate cât e de mare cinstea de a sta de vorbă cu Dumnezeu. Deci, ştiind să şi*

vorbeşti cu Dumnezeu şi să şi primeşti lucrarea Duhului când stai de vorbă cu Dumnezeu, n-ai să mai laşi să intre diavolul în sufletul pe care ţi l-a sfinţit Duhul"[92].

Duhul lucrează acolo unde este adâncă înţelepciune, bunătate, stăruinţă duhovnicească şi unitate. Numai atunci bărbatul şi femeia pot cultiva pacea căminului lor prin rugăciune, prin prezenţa harului, iar timpul, momentul privilegiat pentru rugăciune, rămâne dorinţa soţilor de a se hrăni cu bunătăţile *„primite în fiecare zi şi ceas"*[93] de la Dumnezeu.

Rugăciunea este „temelia" casei şi hrana sufletului familiei creştine. *„Ceea ce-i temelia pentru o casă,* – spune Sfântul Ioan Gură de Aur – *aceea-i rugăciunea pentru suflet. Toţi trebuie să punem întâi în suflete rugăciunea ca pe o rădăcină, ca pe o temelie, pe care să zidim apoi, cu râvnă, şi castitatea şi blândeţea şi dreptatea şi grija de săraci şi toate legile Lui Hristos, pentru ca trăind după ele să dobândim bunătăţile cele din ceruri şi harul şi iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, ..."*[94]. Acelaşi Sfânt Părinte spune că numai prin Sfânta Taină a Cununiei fiinţa se menţine întreagă, şi deci este de neînţeles refuzul unuia dintre soţi de a se ruga împreună cu celălalt[95]. Rugăciunea în singurătate îşi găseşte însă justificarea doar atunci când unul dintre soţi simte nevoia să se roage singur; dar, şi atunci, el trebuie să pomenească în rugăciunea sa şi pe celălalt soţ.

„Dialog între divin şi uman"[96], rugăciunea potenţează însăşi viaţa spirituală a cuplului, a familiei creştine, în care membrii ei găsesc remediul necesar împotriva pericolului dezagregării unităţii ei, într-o lume a banului şi a secularizării programate.

Rugăciunea îşi găseşte calea ei adevărată atunci când cei doi soţi, bărbatul şi femeia, plini de evlavie şi cu conştiinţa împăcată, se apropie de Sfânta Împărtăşanie, de Trupul şi Sângele domnului Iisus Hristos. Atunci când unul dintre soţi refuză Sfânta Împărtăşanie, el refuză chiar temeiul şi sursa unităţii familiei sale, Care e Hristos, Fiul Lui Dumnezeu, Cel Întrupat, şi Care ne-a lăsat ca poruncă sfântă: *„Luaţi, mâncaţi, acesta este Trupul Meu. (...) Acesta este Sângele Meu, al Legii celei noi, care pentru mulţi se varsă”* (Mc. 14, 22-24). Şi aceasta se săvârşeşte numai în Biserică!

Izvor de viaţă spirituală, Sfânta Euharistie este aşadar şi sursa unităţii familiei[97]. Iisus Hristos fiind comuniunea reală dintre toate fiinţele şi însăşi unitatea tuturor familiilor creştine, soţul care refuză Trupul şi Sângele Lui nu poate să comunice cu adevărat cu cel de lângă el, şi astfel se ajunge la separare, la negare reciprocă, la divorţ. Cuplul nu se poate realiza aici, pe pământ, dacă nu comunică du Duhul Sfânt, cu Tatăl Ceresc, prin Fiul, Iisus Hristos Cel euharistic. Pentru un necredincios, afirmaţia ar putea părea chiar puerilă; pentru credinciosul ortodox, ea exprimă însă toată încărcătura ei de trăire mistică întru Hristos, fiindcă *„spiritualitatea aceasta are ca temelie credinţa puternică în caracterul personal al Lui Dumnezeu şi implică în conţinutul ei creşterea credinciosului în iubirea de Dumnezeu prin curăţirea de egoismul păcatelor şi sporirea în generozitatea şi autodăruirea reprezentată de virtuţi”*[98].

Prin primirea Trupului şi a Sângelui Lui Hristos, în trupul şi sângele lor, cei doi soţi dobândesc de la Dumnezeu nu numai iertarea păcatelor, ci şi puterea de a se

ierta reciproc şi de a clădi familia lor pe învăţătura Domnului Iisus Hristos, Care le este *„piatra duhovnicească”* (I Cor. 10, 4).

Doar pe această „piatră duhovnicească” se creează *„unitatea indivizibilă a biologului cu spiritualul”*[99], a bărbatului cu soţia, a familiei cu Creatorul, întru dragoste de viaţă şi adevăr trăit în prezenţa Domnului nostru Iisus Hristos.

Pentru familia creştină, rugăciunea – privată sau liturgică – este nu numai suportul şi liantul unităţii ei în clipe grele, ci şi hrana ei spirituală cea de toate zilele, aşa cum obişnuiau primii creştini, care *„...stăruiau în învăţătura apostolilor şi în împărtăşire, în frângerea pâinii şi în rugăciuni”* (Fapte 2, 42); adevărata cale care duce spre pomul vieţii.

Creştinul trebuie să fie un următor al Lui Hristos, de unde îndatorirea sa creştină de a petrece şi umbla în legea Sa. „Cine zice că petrece întru Hristos dator este precum Hristos a umblat, şi el aşa să umble" (I Ioan 2, 6).

Petrecând şi umblând în legea Lui Hristos, creştinul se învredniceşte de roada Duhului Sfânt (Gal. 5, 22; Efes. 5, 9), care înglobează, după spusele Sfântului Apostol Pavel, *„toate câte sunt adevărate, câte sunt cinstite, câte sunt drepte, câte sunt curate, demne de a fi (iubite), câte sunt cu nume bun"* (Filip. 4, 8).

Şi din textul de mai sus putem reţine că virtutea este un act de conformare faţă de voia Lui Dumnezeu, care nu vatămă libertatea omului. Petrecerea în această virtute reclamă trezvie (I Tes. 5, 5-8) atât faţă de ispitele din afară, cât şi faţă de cele care provin din lăuntrul nostru.

Această petrecere în virtute este rodul unor nevoinţe duhovniceşti săvârşite în familie, care este *„...un sanctuar, căminul sfânt al tuturor virtuţilor creştine"*[100]. Într-adevăr, în acest sanctuar al virtuţilor creştine, pe care Sfântul Ioan Gură de Aur îl numeşte „Biserica Mică", se învaţă şi se practică şi primele virtuţi creştine.

Întrucât viaţa de familie se înscrie adeseori şi pe un drum presărat cu ispite, cunoaşterea şi sentimentul de dragoste reciprocă, a celor doi soţi, se poate verifica şi potenţa şi prin nevoinţele duhovniceşti. Acestea pot fi practicate de soţi atât în cămara sufletului lor, cât şi în viaţa lor manifestă de zi cu zi.

Referitor la aceste nevoinţe duhovniceşti, un Sfânt Părinte al Bisericii Răsăritene ne îndeamnă *„să ne rugăm*

deci şi noi, să fim jertfiţi prin puterea Lui şi să murim faţă de veacul răutăţii şi al întunericului. Să fie nimicit în noi duhul păcatului, să îmbrăcăm şi să primim sufletul Duhului celui ceresc, să fim ridicaţi din răutatea întunericului la lumina Lui Hristos şi să ne odihnim (întru El), întru viaţă, în veci"[101].

După învăţătura Bisericii noastre, castitatea, nu sexualitatea este considerată ca aparţinând adevăratei condiţii a omului în împărăţia Lui Dumnezeu. De altfel, Sfântul Apostol Pavel le recomandă cât se poate de grăitor bărbaţilor căsătoriţi să trăiască ca şi cum nu ar avea femei. Prin aceasta, Apostolul îi chema *„...la asemănarea cu Dumnezeu, în condiţiile naturale ale vieţii..."*[102].

Referitor la această condiţie a omului în împărăţia lui Dumnezeu, teologii ortodocşi precizează că *„acesta este motivul pentru care Mântuitorul S-a născut pe cale supranaturală, acesta este motivul pentru care a depăşit condiţia naturală a omului căsătorit, deşi a consacrat Cununia, acesta este motivul pentru care oamenii în Împărăţia Lui Dumnezeu nu vor mai bea, nu vor mai mânca şi nu se vor mai căsători"*[103].

În lumina celor precizate mai sus, înţelegem că familia – scopul său principal – zămislirea pruncilor, *„trebuie... să o vedem ca o condiţie naturală a omului pentru lumea de aici, dar o lume care se îndreaptă spre cerul nou şi pământul nou al Împărăţiei Lui Dumnezeu"*[104].

Deşi legătura soţilor este consacrată prin Taina Cununiei, aceasta nu înseamnă că, în viaţa lor de familie, ei *„...sunt scutiţi de orice efort spre răstignirea patimilor din ei, ca să se înalţe spre bucuria învierii cu Hristos, adică*

de a duce o viaţă cât mai curată şi cât mai castă, după posibilităţile fiecăruia"[105].

Această viaţă curată, condiţia omului în Împărăţia Lui Dumnezeu, cere din partea soţilor trăirea întru nevoinţe duhovniceşti, prin care ei se îndreaptă spre asemănarea cu Dumnezeu în condiţiile vremelnice ale vieţii pământeşti.

După învăţătura Bisericii, nu putem nimici duhul păcatului fără să participăm la viaţa Bisericii prin post şi rugăciune. Pentru familia de astăzi, care are ca model pe Mântuitorul Hristos, Cel Ce a postit patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi în pustie, înainte de a începe propovăduirea Evangheliei (Mt. 4, 2; Lc. 4, 2), postul *„potoleşte zburdăciunea trupului, înfrânează poftele cele nesăturate, curăţeşte şi înaripează sufletul, îl înalţă şi îl uşurează"*[106].

Respectarea posturilor este o datorie prevăzută în porunca a doua a Bisericii[107]. De aceea, când soţul şi soţia postesc, ei trebuie să ştie cum postesc: *„Postiţi? Arătaţi-mi-o prin fapte? Cum? De vedeţi un sărac, aveţi milă de el; un duşman, împăcaţi-vă cu el; un prieten înconjurat de un nume bun, nu-l invidiaţi; o femeie frumoasă, întoarceţi capul. Nu numai gura şi stomacul vostru să postească, ci şi ochiul şi urechile, şi picioarele şi mâinile voastre, şi toate mădularele trupului vostru. Mâinile voastre să postească rămânând curate şi de hrăpire şi de lăcomie. Picioarele, nealergând la privelişti urâte şi în calea păcătoşilor. Ochii, neprivind cu ispitire frumuseţile străine... Gura trebuie să postească de sudalme şi de alte vorbiri ruşinoase"*[108].

Trăit ca o ofrandă adusă celuilalt şi Lui Dumnezeu, postul îi ajută pe cei doi soţi să simtă prezenţa reală a

Domnului nostru Iisus Hristos. Şi aceasta nu este decât o cale. Căci, pentru cuplul unit prin Taina Căsătoriei, Iisus Hristos este cu siguranţă prezent în toate actele vieţii celor doi, vieţii cotidiene, câtă vreme ei trăiesc în comuniune cu Dumnezeu, prin post şi rugăciune. Ce se întâmplă în familia unde numai unul dintre soţi posteşte? Găsim răspunsul în următoarea istorioară: *„Un frate a întrebat pe un duhovnic zicând: «Părinte, trăiesc la un loc doi nevoitori în viaţa călugărească. Unul dintre ei şade în chilia sa şi posteşte cu mare înfrânare, zile întregi nemâncând nimic. Celălalt se mai înfruptă din bucate, dar slujeşte bolnavilor cu osârdie. A cărui faptă este mai plăcută Lui Dumnezeu?» Răspuns-a bătrânul şi a zis: «Cel ce posteşte cu străşnicie, dar nu are dragoste de aproapele, acela măcar de s-ar spânzura de nările lui, nu poate fi asemenea celui ce slujeşte bolnavilor».”*[109] Acolo unde postul este înlocuit cu iubire faţă de aproapele, Dumnezeu este prezent, şi soţul respectiv, într-un târziu, va ajunge să înţeleagă şi osteneala prin post a celuilalt; ajunge chiar să şi postească.

Ce se întâmplă însă cu soţul care, din diferite pricini, a pierdut credinţa şi vede în post şi rugăciune fapte inutile, lipsite de importanţă pentru viaţa cotidiană? Desigur, *„omul care se îndepărtează de Dumnezeu nu mai găseşte odihnă sufletească nici în viaţa aceasta trecătoare, dar nici în cea veşnică. Pentru că cel care nu crede în Dumnezeu rămâne nemângâiat în această viaţă, iar în viaţa veşnică viitoare îşi osândeşte sufletul”*[110].

Prin nevoinţele lor duhovniceşti, soţii câştigă însăşi bucuria plinătăţii adevăratei libertăţi, care este curăţia sufletului lor de zgura păcatelor.

„Dacă sufletul nostru şi-ar păstra limitele interioare luând ca obiect şi ţel al vieţii lui perfecţiunea divină, – scria un teolog ortodox *– el n-ar mai avea nevoie de limitări exterioare şi s-ar bucura de plinătatea adevăratei libertăţi şi nemărginiri. Întorcând spatele Dumnezeirii, el îşi răstoarnă natura sa proprie, se lasă umplut de un conţinut rău, îşi face obiceiuri absurde şi se lasă atras de o falsă nemărginire: de nemărginirea iubiri de sine, de lipsa de ţel a lucrării minţii şi de lipsa de măsură a dorinţelor simţurilor. În faţa acestei stări, înainte de a putea readuce sufletul nostru la adevărata lui poziţie între Divinitate şi lume, trebuie mai întâi să-l curăţăm de răul pe care l-am agonisit între timp."*[111]

După cuvântul Apostolului Pavel, soţii au obligaţia să înţeleagă *„...care este voia Domnului"* (Efes. 5, 15-17). Iar celor care au conştiinţa amorţită, adormită în păcat, acelaşi Apostol al Neamurilor le cere să fie în stare de trezire şi veghe, pentru ca *„lumina Hristos"* (Efes. 5, 14) să fie asupra lor. Lumina harului Lui Dumnezeu se pogoară acolo unde voinţa omenească Îl caută şi oferă sălaş curat, neîntinat de zgura păcatului. De aceea, nevoinţele duhovniceşti rămân pentru familie nu numai armele de împotrivire la lucrarea celui rău, ci şi mijloace reale pentru dobândirea harului Lui Dumnezeu asupra familiilor creştine.

Nevoinţele duhovniceşti au nevoie de oxigenul rugăciunii. Rugăciunea este acea armă aducătoare de pace şi de revărsare a harului Lui Dumnezeu în sufletele membrilor familiei creştine, care au nevoie cu atât mai mult de aceasta, cu cât familia creştină întâmpină atâtea ispite în lumea de astăzi. *„Cu aceleaşi ispite şi păcate cu care diavolul a ispitit şi a biruit pe membrii primei familii în rai, atacă şi*

loveşte şi astăzi familia creştină. Mai mult, acum diavolul foloseşte şi alte ispite, reuşind să destrame tot mai mult familia, atât de bolnavă, de la sfârşitul mileniului nostru."[112]

Cum poate cuplul să-şi trăiască viaţa în iubire, departe de păcat? *„Oameni ai pământului,* – scria un Părinte atonit – *nu vă lăsaţi striviţi de asprimea vieţii. Luptaţi numai împotriva păcatului şi cereţi ajutorul Lui Dumnezeu, iar El vi-l va da, căci este milostiv şi ne iubeşte. (...) Şi ştim că celor ce luptă cu păcatul, Domnul le dă nu numai iertarea, dar încă şi harul Duhului Sfânt, care bucură sufletul şi le dă o pace dulce şi adâncă."*[113]

La unirea cu Dumnezeu nu se poate ajunge decât prin rugăciunea curată. *„Virtutea rugăciunii efectuează taina uniri noastre cu Dumnezeu* – spune Sfântul Grigorie Palama – *căci rugăciunea este legătura făpturilor raţionale cu Făcătorul. Dar unirea cu Dumnezeu e mai presus şi de rugăciunea curată. Ea înseamnă dragostea desăvârşită. Şi pe aceasta nu o dă omul de la sine, ci îi vine din Dumnezeu."*[114]

Prin nevoinţele sale duhovniceşti, familia creştină dovedeşte că este îmbrăcată în „haină de nuntă", adică în harul primit la Taina Cununiei, şi că – în strădaniile ei zilnice – ea caută mai întâi Împărăţia Lui Dumnezeu. La această haină de nuntă, la această Împărăţie a Lui Dumnezeu, face de altfel referinţă expresă Mântuitorului Hristos în parabola fiului de împărat (Mt. 22, 2-14).

În parabola fiului de împărat, Domnul nostru Iisus Hristos aseamănă Împărăţia cerurilor cu un împărat care a făcut nuntă fiului său, la care invitaţii nu au vrut să vină. Supărat, împăratul îşi trimite slugile casei sale la răspân-

tiile drumurilor, să cheme: cerşetori, uitaţii de lume, şchiopii etc. Dar în mulţimea aceasta pestriţă, unul singur purta în continuare haina lumii acesteia, deci nu era îmbrăcat în haină de sărbătoare. Din această cauză, împăratul porunceşte ca el să fie azvârlit în întunericul cel mai din afară. De ce? Oare toţi ceilalţi aveau haină nouă? Răspunsul este afirmativ! O dată intraţi la nuntă, conştienţi de măreţia evenimentului, vor cere să fie îmbrăcaţi potrivit unei asemenea situaţii. Celui care este aruncat în cele mai din afară i s-a reproşat faptul că a vrut să rămână îmbrăcat, la un astfel de eveniment, – atât sufleteşte, cât şi trupeşte – cu vechile haine, refuzând să simtă bucuria noii Împărăţii în care intrase. Iar dacă raportăm cele întâmplate în parabolă la viaţa cuplului de astăzi, înţelegem că de multe ori cei doi soţi sunt chemaţi la masa sfântă, la Sfânta Împărtăşanie, dar ei se prezintă în faţa sfântului altar în haine ponosite şi murdare. Sufletul lor este îmbrăcat în haina veche a păcatului nemărturisit, iar trupul lor trăieşte alături de suflet sfâşierea şi separarea de Dumnezeu. Se creează astfel în interiorul bărbatului (sau al femeii) două lumi care se resping reciproc: o lume guvernată de legile omeneşti şi o lume spirituală, în care ei încearcă să-şi regăsească pacea pierdută de mult. Ceea ce poate uni cele două lumi este rugăciunea Tatăl Nostru: *„facă-se voia Ta în cer şi pe pământ”*. De aceea Sfântul Apostol Pavel îndeamnă familiile creştine să se roage „neîncetat!”, adică cu timp şi fără timp, oriunde şi oricând. Şi acelaşi Apostol îi îndeamnă să nu se îngrijească cu ce se vor îmbrăca: *„...Au nu este sufletul mai mult decât hrana şi trupul mai mult decât îmbrăcămintea? (...) Că după toate acestea se străduiesc neamurile; ştie doar Tatăl vostru Cel ceresc că aveţi ne-*

voie de ele. Căutaţi mai întâi Împărăţia Lui Dumnezeu şi dreptatea Lui şi toate acestea se vor adăuga vouă. Nu vă îngrijiţi de ziua de mâine, căci ziua de mâine se îngrijeşte de ale sale. Ajunge zilei răutatea ei" (Mt. 6, 25-34).

Raportând în faţa Domnului Dumnezeu, prin intermediul rugăciunii, toate nevoile şi toate frământările zilnice, cei doi soţi vor trăi pe pământ, dar în haină nouă, insuflaţi, în tot ce întreprind, de puterea sfinţitoare a Duhului Sfânt, prin Fiul, în Tatăl.

Apropierea curată dintre bărbat şi femeie, cu scopul perpetuării vieţii, este izvor de bucurie, *„o înălţare şi o răsplată a Domnului pentru concursul ce fiinţa vie îl dă continuării vieţii în lume. O înălţare a lui până la întrezărirea bucuriei fără nume a creaţiei"*[115]. Exprimând aceasta, în Taina Căsătoriei, Biserica dă ultimele îndrumări, zicând: *„...să te veseleşti cu femeia ta, păzind marginile legii, că Dumnezeu aşa a binevoit..."*[116].

Familia creştină trebuie să se hrănească *„...cu cuvintele credinţei şi ale bunei învăţături"*, să se deprindă *„cu dreapta credinţă. Căci deprinderea trupească la puţin foloseşte, dar dreapta credinţă spre toate este de folos, având făgăduinţa vieţii de acum şi a celei ce va să vină"* (I Tim. 4, 6-8). Acelaşi Apostol al neamurilor, Sfântul Apostol Pavel, îi îndeamnă pe creştinii tuturor timpurilor să înfăţişeze trupurile lor *„...ca pe o jertfă vie, sfântă, bine plăcută Lui Dumnezeu, ca o slujire... cuvântătoare"*, şi să nu se potrivească *„cu acest veac"*, ci să se schimbe *„prin înnoirea minţii"*, ca să deosebească *„care este voia Lui Dumnezeu, ce este bun şi plăcut şi desăvârşit"* (Rom. 12, 1-2).

Pentru a face voia Lui Dumnezeu, familia creştină trebuie să mărturisească dreapta credinţă (ortodoxă), să-şi aibă trupurile lor în stare de jertfă şi slujire permanentă şi să-şi deosebească felul lor de viaţă de cel al veacului în care trăiesc, făcând doar voia lui Dumnezeu. Postul, rugăciunea şi mărturisirea păcatelor sunt alte mijloace ale nevoinţelor duhovniceşti recomandate de Biserica Ortodoxă oricărei familii creştine care doreşte să simtă prezenţa Lui Dumnezeu şi să trăiască o viaţă conjugală după preceptele Noului Testament, aproape de pomul vieţii, care este Hristos.

„Iubirea – scria un teolog român – este o realitate adâncă umană şi de o aşa complexitate, încât unii renunţă la orice definiţie, socotind cuvintele inutile şi neputincioase. Iubirea nu se poate defini. *Ea este tot atât de misterioasă ca şi viaţa. De aici şi diversitatea de aspecte aproape contradictorii ale iubiri, căci cuvântul «iubire» este cel mai fluid, mai complex, mai vag şi mai variat ca sens dintre toate cuvintele. El cuprinde cer şi pământ, suflet, şi trup, neprihană şi patimă, nostalgie şi instinct. Pentru unii ea este numai instinct, chiar dacă e îmbrăcat în vălul amăgitor al unei idealităţi pure; pentru alţii ea este forţa pur spirituală, care contopeşte sufletele şi le uneşte cu Dumnezeu. Pentru unii este o putere demonică, prin care se exercită o misterioasă fascinaţie asupra omului spre a-l transforma în instrument orb al speciei; pentru alţii este rază din paradis, care coboară chiar din inima Lui Dumnezeu, ca să ridice viaţa noastră la plenitudine. Concepte opuse, cuprinse sub acoperământul fragil al aceluiaşi cuvânt. Cu toate acestea, toate sensurile nu sunt decât forme variate ale aceleiaşi impulsiuni originare, care este izvorul adânc al lor".*[117]

Acelaşi teolog ortodox remarca faptul că între familie şi creştinism există o relaţie intimă: *„sufletul familiei este iubirea, inima creştinismului este iubirea"*[118].

În învăţătura creştină, iubirea îşi are temeiul în iubirea Lui Dumnezeu. *„...Precum lacul cel liniştit ia naştere din izvorul ascuns vederii, tot aşa şi iubirea omului îşi are temeiul ei misterios în iubirea Lui Dumnezeu (Kierkegaard)."*[119] De aici şi aroma de veşnicie a iubirii.

Persoana umană, în esenţialitatea ei, este iubire, chemare spre comuniune. Mai mult, omul este chip al Lui Dumnezeu, Care este iubire. În fine, prin însăşi fiinţa sa, omul este hărăzit spre comuniune, nu poate trăi singur (Fac. 2, 18), nu se poate desăvârşi singur. De aceea, iubirea, tendinţă fundamentală, viscerală, a fiinţei umane spre comuniune, este parte constitutivă şi a familiei. Aşadar, prin însăşi geneza ei, familia presupune o stare reală de comuniune, de iubire, care este elementul esenţial al unităţii familiei.

Prin crearea femeii, teologii ortodocşi au văzut *„o necesitate a dorului fiinţial după comuniune”*, care face ca însăşi caracteristica iubirii să fie acea sete după unitatea totală, unitatea fiinţială[120]. Prin urmare, idealul iubirii este realizarea realităţii fiinţiale.

Raportată la familie, iubirea este rezervorul energiilor fizice şi spirituale ale celor doi soţi. Prin iubire, ei desfiinţează izolarea, realizând o împărtăşire integrală de existenţă şi viaţă. De aceea, acest gen de iubire a fost văzut şi ca un fel de *„...extaz, adică ieşire din sine”*[121], fără dizolvarea eului propriu în subiectul iubit.

În Noul Testament, afecţiunea amoroasă, care determină fiinţa noastră către ceva căruia vrea să i se împărtăşească, adică să i se dăruiască, să-l cuprindă în sine, se exprimă prin „φιχειν şi φιλια”, în sens de înţelegere, apropiere, simpatie, prietenie, nobleţe sufletească (cf. Mt. 10, 37; In. 11, 3; 21. 7).

Tot în Noul Testament găsim şi termenul de „αγαπη” (dragoste). Acest termen, propriu Noului Testament, exprimă dragostea creştină, în sensul ei curat, care

este o realitate atât de bogată, încât *„...nu sunt cuvinte atât de înalte ca să o exprime..."*[122].

De acest gen de iubire ne-a învrednicit Dumnezeu – Care este iubire (I In. 4, 8, 16) – încă de la creaţie. Creaţia lumii şi a omului este, de altfel, primul act de manifestare a dragostei Lui Dumnezeu (cf. I In. 4, 10, 16, 19). De aceea ne şi numim *„fii ai Lui Dumnezeu"* (I In. 3, 1). Mai mult, Sfântul Apostol Ioan ne spune că *„dragostea este de la Dumnezeu şi tot cel ce iubeşte este născut din Dumnezeu şi cunoaşte pe Dumnezeu"* (I In. 4, 7).

Această iubire presupune – după Sfântul Vasile cel Mare – *„...o dispoziţie proprie a naturii create, o sămânţă sau o putere de iubire în fiinţa omului chemat să ajungă la desăvârşire prin dragoste"*[123].

Pentru teologia ortodoxă biblică[124], iubirea este mai întâi de toate un mijloc de cunoaştere (cf. In. 5, 20). Prin iubire cunoaştem şi înţelegem înainte de toate lucrurile divine (cf. I In. 2, 3; II Ioan 6). Prin iubire ajungem însă şi la starea de comunicare cu Dumnezeu şi semenii. Doar *„...prin dragoste oamenii se pot cunoaşte mai bine unul pe altul decât se cunosc ei înşişi. Adică prin dragoste eu pot cunoaşte mai bine pe cineva, aşa cum cineva, tot prin dragoste, mă poate cunoaşte mai bine pe mine"*[125].

Iubirea este şi calea prin care omul se îmbogăţeşte interior, fiindcă în iubire nu este frică. Iubirea desăvârşită alungă frica. De aceea, *„...cel ce se teme nu este deplin în iubire"* (I In. 4, 18).

Cât priveşte această nedeplinătate în iubire, constatarea o poate face propria noastră conştiinţă. *„Mărturia conştiinţei noastre"* (II Cor. 1, 12; Gal. 6, 4) rămâne într-adevăr propriul nostru judecător; bineînţeles, atât timp cât

conştiinţa noastră rămâne în stare de veghe, neîntinată de zgura păcatelor.

După învăţătura Bisericii Ortodoxe, la baza familiei creştine trebuie să stea doar acest gen de dragoste, adică acel „αγαπη", care nu cunoaşte frica, ci părtăşia şi comuniunea totală, fizică şi psihică, a celor doi soţi. Doar acest fel de iubire poate să constituie liant al familiei creştine.

A defini iubirea înseamnă a-L defini pe Dumnezeu; ceea ce este cu neputinţă la noi, oamenii. Şi pentru că Domnul Dumnezeu este un ocean de iubire, ştim că, zi de zi, picuri mari de iubire cad pe chipul umanităţii îndurerate.

Din Cântarea Cântărilor aflăm că iubirea logodnicilor îşi are izvorul în Dumnezeu: *„Ca pecete pe sânul tău mă poartă, poartă-mă pe mâna ta ca pe o brăţară! Că iubirea ca moartea e de tare şi ca iadul de grozavă este gelozia..."* (Cântarea Cântărilor 7, 6).

Paul Evdokimov, analizând Cântarea Cântărilor, spunea că revelaţia esenţială a acesteia constă din faptul *„că iubirea omului izvorăşte din Dumnezeu şi limbile focului devorator al Lui Dumnezeu – Cinzecimea nupţială – o preschimbă în lumină"*[126]. Desigur, în cazul de faţă avem de a face cu „agapi", iubirea divină (ebraicul ahâbâh) (Deut. 7, 8; Ier. 31, 3 ş.a.), şi nicidecum cu „philia" (ebraicul reim) (Iov 2, 11; Prov. 18, 19, 24 ş.a.), cuvânt pe care Domnul Iisus Hristos îl foloseşte pentru a pune în evidenţă sentimentele umane de prietenie şi afecţiune.

În Evanghelia de la Matei observăm aceste diferenţe: *„cel ce-şi iubeşte pe tatăl său şi pe mama sa mai mult decât pe Mine nu este vrednic de Mine; cel ce-şi iubeşte*

pe fiul său ori pe fiica sa mai mult decât pe Mine nu este vrednic de Mine" (Mt. 10, 37). Cu alte cuvinte, iubirea pe care o dăm aproapelui, dacă nu este raportată la iubirea care izvorăşte din sânul Sfintei Treimi, nu este iubire adevărată, ci rămâne un sentiment omenesc de afecţiuni de milă. În acest sens, Părinţii Răsăriteni spun că „agapi" este esenţa însăşi a Lui Dumnezeu, deosebind natura necreată şi divină a acestei iubiri de sentimentele omeneşti, care oricum rămân limitate (cf. Sf. Simion Noul Teolog, *Imnele iubiri dumnezeieşti*, III). Şi numai o astfel de iubire care vine de la Dumnezeu, prin fiinţa iubiră, desăvârşeşte unitatea familiei creştine. De aceea, putem spune – împreună cu Sfântul Ioan Gură de Aur – că *„iubirea conjugală este iubirea cea mai puternică, ştiind, ca şi credinţa, că vadă cele ascunse altora. Iubirea află şi intră în adâncurile tainice, ivirea ei umple şi desăvârşeşte, fără să alunge vreodată misterul"*[127].

Iubirea dintre miri, şi dintre soţi, este o picătură din Oceanul nesecat, din Dumnezeu, care *„este iubire"* (I In. 4, 8, 16), care trezeşte la viaţă două suflete ce-şi propun să existe unul pentru celălalt, găsind sprijin în Dumnezeu. Şi, atunci, nu ne mai întrebăm cine este cel care a ales *„această soţie sau acest soţ anume, ...să ocupe precis această poziţie în viaţă? Cine este cel care a selecţionat şi plasat această persoană, soţie sau soţ, acolo unde tu ai putea să o alegi...?"*[128] Fără însă a cădea în învăţătura greşită a predestinaţiei, din textul de mai sus înţelegem pronia divină, grija Lui Dumnezeu faţă de cei pe care *„i-a binecuvântat"* – pe cei doi soţi – o dată cu naşterea omului din lut (Fac. 1, 28). Atunci a zis Domnul Dumnezeu: *„Iată, toate sunt bune foarte"*. Iar bunătatea Lui Dumnezeu faţă

de prima familie se numeşte iubire. Şi această iubire a Tatălui este întărită de iubirea Fiului, iubire care se revarsă peste cei doi miri la Taina Căsătoriei, prin lucrarea Duhului Sfânt.

Vocaţia familiei creştine este de a dărui iubire şi comuniune. *„Dumnezeu a creat omul după chipul şi asemănarea Sa; chemându-l la existenţă din dragoste, El l-a chemat în acelaşi timp la dreptate. Creând umanitatea bărbatului şi a femeii după chipul Său şi conservând-o continuu în fiinţa Sa, Dumnezeu înscrie în ea vocaţia, şi deci capacitatea şi responsabilitatea care corespunde dragostei şi comuniunii. Dragostea este deci vocaţia fundamentală şi înnăscută a fiecărei fiinţe umane."*[129]

Numai descoperind imaginea Lui Dumnezeu din celălalt soţ, omul renunţă la a se iubi pe sine prin intermediul celuilalt. Sfântul Ioan Gură de Aur arată, de altfel, că doar iubirea dumnezeiască poate face ca două fiinţe să devină una[130]. De aceea, *„toţi mirii şi soţii, sacerdoţi ai vieţii conjugale, sunt chemaţi să cunoască această iubire dumnezeiască, să se împărtăşească de puterea ei, unindu-se cu Hristos şi întru ei şi mărturisind suveranitatea Domnului în «ecclesia domestica» în care se află. Această vocaţie este glasul ce vesteşte de-a lungul anilor de căsnicie existenţa harului dumnezeiesc, al cărui lanţ de aur numai moartea, şi nici chiar cea fizică, ci numai cea spirituală, îl poate frânge şi desface"*[131].

Iubirea conjugală se rezumă – înainte de toate – la nevoia celor doi soţi sau miri de a trăi în adevăr şi de a simţi dragostea Lui Dumnezeu. Această nevoie de adevăr şi iubire deschide inimile celor doi spre Dumnezeu, precum şi celor din jur; ei se deschid celorlalte persoane şi in-

tră în comuniune cu Hristos, prin dragoste. Numai atunci, familia care se formează în urma tainei cununiei este binecuvântată de Dumnezeu.

Teologii ortodocşi au ţinut să precizeze că *„iubirea desăvârşit în Dumnezeu este între trei Persoane, pentru că o iubire care se închide între doi pune o margine a lor, rămâne indiferentă faţă de cel de al treilea, producând chiar gelozie între cei doi, când unul din ei se întristează şi de un al treilea. Dimpotrivă, când un al treilea se bucură cu mine de cel de-al doilea al meu, bucuria mea pentru cel de-al doilea sporeşte. De aceea, în suprema şi unica existenţă supremă fără de început, dragostea desăvârşit se realizează în trei; întărind totodată unitatea între ei şi evidenţiind nemărginirea lor”*[132].

O dragoste desăvârşită se află doar acolo unde se naşte rodul acesteia, cel de al treilea, adică odrasla părinţilor, bărbat şi femeie.

Pentru familia creştină, modelul iubirii eterne a Persoanelor Sfintei Treimi rămâne sursă de potenţare a propriei sale iubiri; într-adevăr, cei doi soţi trebuie să se iubească reciproc, întru dragostea primită de la Dumnezeu Cel în Treime. Este, de altfel, acest fel de dragoste căreia Sfântul Apostol Pavel i-a închinat cel mai frumos imn scris vreodată de mâna omenească (I Cor. 13, 1-8). După Sfântul Apostol Pavel, pentru ca dragostea să „suporte toate”, ea nu trebuie să „invidieze”, să „se trufească”, să „se îngâmfe”, dragostea adevărată *„pe toate le nădăjduieşte, pe toate le rabdă”*. Acest fel de dragoste trebuie să umple şi inima mirilor şi a soţilor, căci numai atunci puterea Domnului Dumnezeu, Care *„este iubire”* (I In. 4,

8, 16), acţionează în sufletul lor şi Domnul Iisus Hristos este prezent în familia lor.

S-a spus că *„pericolele care afectează dragostea constituie de asemenea o ameninţare pentru civilizaţia dragostei, pentru creştinism, deoarece ele favorizează ceea ce poate să se opună dragostei cu eficienţă. Ne gândim aici, înainte de toate,* – spunea Papa Ioan Paul al II-lea – *la egoism, nu numai la egoismul individual, dar şi la cel al cuplului, al familiei, într-un cadru mai lărgit, la egoismul social, de exemplu: egoismul manifestat de o clasă socială anume sau de o naţiune (naţionalismul). Egoismul, sub toate formele sale, se opune direct şi radical civilizaţiei dragostei, creştinismului”*[133].

Egoismul, care înăbuşă şi în familie dogoarea dragostei de Dumnezeu, încearcă să convingă pe om, bărbat sau femeie, că iubirea nu mai corespunde şi nu mai răspunde promisiunilor ei. *„Viaţa nu este decât o uzură, o moarte perpetuă care întunecă imaginea luminoasă şi fugitivă a Sulamitei.”*[134]

După cuvântul Apostolului Pavel, bărbaţii sunt datori *„să-şi iubească femeile ca pe propriile lor trupuri. Cel ce iubeşte femeia – preciza Apostolul Neamurilor – pe sine se iubeşte”* (Efes. 5, 28).

Nu putem vorbi de iubire, ca liant al familiei, fără să precizăm că doar dragostea este echilibrul supunerii femeii faţă de bărbat, de care vorbeşte Sfântul Apostol Pavel.

Comentând cuvintele Apostolului Pavel privind femeia (Efes. 5, 22-24), Sfântul Ioan Gură de Aur îi sfătuia pe bărbaţi să nu considere femeia *„...ca o fiinţă inferioară, pentru că ea este trupul; dacă trupul este dispreţuit de cap, capul însuşi va pieri: dragostea trebuie să facă echi-*

librul supunerii... Căci, pentru a face să domnească ordinea şi pacea, dumnezeu a supus femeia autorităţii omului. Acolo unde este egalitate, nu mai este posibilă pacea; de aceea, nu trebuie ca o familie să fie democratizată (ουδε δημοκρα – τουμενης οικιασ), nici ca toţi să comande, ci trebuie doar o putere unică (μιαν ειναι την αρχην)...”[135].

După Sfântul Ioan Gură de Aur, atunci cânt Apostolul Pavel le-a cerut femeilor să se spună bărbaţilor (Ef. 5, 22), el a trasat *„condiţiile dragostei (την αγαπης), şi nu pe cele ale temei (του φοβου)”*[136]. Atunci când Apostolul Pavel vorbeşte despre supunerea femeii, *„...am putea crede că el a nedreptăţit femeia, pentru că ea se află în obligaţia de teamă; or, mai degrabă, ea câştigă, fiindcă principalul rămâne întotdeauna în sarcina soţului, obligaţia de a o iubi”*[137]. Acelaşi Sfânt Părinte ţinea să precizeze că supunerea, teama, de care vorbeşte Apostolul Pavel (Efes. 5, 22) nu înseamnă o desfiinţare a personalităţii femeii, a libertăţii ei, ci doar o expresie manifestată a iubirii faţă de soţul ei. *„Nu vă înşelaţi de acest cuvânt, teamă (φοβος); cereţi teama care se conciliază cu libertatea, şi nu pe aceea care s-ar potrivi servituţii; din moment ce femeia este trupul vostru, sunteţi voi înşivă cei care vă înjosiţi, pe voi va cădea insulta. În ce consistă teama pe care aveţi dreptul să o cereţi? A nu contrazice, a nu rezista, a nu ambiţiona primul rol: această teamă nu merge mai departe; acolo trebuie să se oprească. Dar o femeie, dacă voi iubiţi, aşa cum se cuvine să o faceţi, depăşiţi aceste graniţe strâmte; sau, mai bune zis, voi n-acţionaţi din teamă, fiindcă doar dragostea va fi mobilul acţiunilor voastre.”*[138]

Sfântul Ioan Gură de Aur îi exorta pe bărbaţi să nu-şi neglijeze soţiile, pentru a nu fi acuzaţi de infidelitate

conjugală. *„De ce* – vă întreb – *petreceţi fiecare zi în compania prietenilor voştri, şi doar seara cu femeia voastră? Nu în felul acesta puteţi să o mulţumiţi, şi să fiţi lipsiţi de a fi bănuiţi. Dacă femeia voastră vă acuză, să nu vă măniaţi; o face din dragoste, şi nu din aroganţă, din dragoste arzătoare, enervată din teamă... Ea se teme că i se uzurpă drepturile sale, că va fi vătămată în ceea ce are ea mai preţios...”*[139].

În acelaşi timp, bărbatul creştin era îndemnat ca, *„încă din seara în care îşi aduce consoarta în casa sa, ...să o deprindă cu... un gen de viaţă demn de tot respectul, bazat pe dispreţul bogăţiilor; să o formeze la adevărata filozofie, să o determine a renunţa să poarte podoabe de aur... şi veşminte ţesute din aur şi mătase... Lăsaţi toate aceste lucruri pe seama pehlivanilor, şi faceţi ca locuinţa voastră – îi îndemna Sfântul Ioan pe ambii soţi creştini – să fie ornată de virtute...”*[140].

Printre altele, sfătuind bărbaţii cum să cucerească inimile soţiilor lor, Sfântul Ioan Gură de Aur scria: *„Arătaţi-i că vă găsiţi fericirea să trăiţi cu ea, că voi preferaţi casa agoralei. Amicii trebuie să fie pe locul doi, şi chiar copiii pe care ea vi i-a dat... Când înfăptuieşte ceva bun, aduceţi-i elogii, mărturisiţi-i admiraţia voastră; când săvârşeşte vreo greşeală..., nu întrebuinţaţi decât mustrări blânde”*[141].

Sfântul Părinte îl sfătuia pe soţul creştin să i se adreseze soţiei sale cu cuvinte tandre şi curtenitoare. *„Nu-i vorbiţi niciodată de o manieră seacă adăugaţi o expresie îndatoritoare, de respect, de tandreţe. Onoraţi-o, şi gândul de a căuta omagiile altora n-o va inoportuna; ea nu va cerşi în afară onoarea pe care ea o află la ea (în casă).*

Nu cruţaţi nimic... ca să-i declaraţi stima voastră... Prin asta, o veţi ţine în starea de a nu privi nici un ins...”[142]. În fine, Sfântul Ioan Gură de Aur ţinea să precizeze că – după Apostolul Pavel – *„...supunerea femeii depinde în mod esenţial de soţ; de unde şi sfaturile pe care le dă acestuia, îndemnându-l să domnească asupra ei prin puterea dragostei (τη της αγαπης τυροννιδι)...”*[143].

Pentru cei doi miri creştini, cununia religioasă înseamnă *„o renaştere spirituală, naşterea unei familii, pentru care este nevoie de părinţi, aşa cum pentru naşterea fizică este nevoie de părinţi”*[144]. Aceşti părinţi sufleteşti sau spirituali ai mirilor sunt naşii, care se angajează să le fie *„garanţi sau chezaşi ai seriozităţii şi trăiniciei vieţii de familie pe care cei doi tineri o încep”*[145]. Ori de câte ori această trăinicie a vieţii de familie este pusă în pericol, soţii creştini trebui să apeleze şi la ajutorul părinţilor lor sufleteşti, adică la naşii lor, care, ajutându-i să-şi aprindă flacăra iubirii, vor reface însăşi legătura lor conjugală, consfinţită prin Taina Cununiei. De altfel, doar tot prin iubire soţii creştini se fac şi împlinitori ai legii (Rom. 13, 10) Lui Hristos; lege atât de necesară creştinilor care vor să guste din pomul vieţii.

Soţul sau soţia, în raporturile lor intime, trebuie să se privească prin harului Lui Dumnezeu, care se pogoară peste ei, liber şi în chip nevăzut. Dar ajutorul Lui Dumnezeu trebuie să fie chemat prin cuvintele rugăciunii: „Ascultă-mă, Dumnezeul meu şi Ziditorul meu, ascultă-mă iarăşi pe mine, păcătosul şi nevrednicul robul Tău, că de multe ori Ţi-am făgăduit să-mi schimb viaţa cea rea şi nicidecum nu o am schimbat. Greşit-am, Doamne, greşit-am şi cunosc greşelile mele şi îmi pare rău că le-am făcut, şi mi-e ruşine să vin înaintea feţei Tale, de atâtea ori călcându-mi cuvântul şi nepărăsindu-mă de păcate”[146].

Privirea dumnezeiască descoperă în celălalt calităţile lui sufleteşti, puterea lui de a-şi iubi soţul (sau soţia); de a deveni tată (mamă!) sau bunic (bunică!). Totul depinde dacă bărbatul (femeia) îşi priveşte soţia (soţul) prin ochii atotpătrunzători ai Lui Dumnezeu. Îndreptarea unuia dintre soţi face parte din lucrarea noastră personală în Biserică. Cel care participă la Liturghia euharistică, viaţa Bisericii se continuă şi dincolo, în viaţa de zi cu zi a familiei. Căci Liturghia euharistică nu se limitează numai la oficierea din Biserică, ci ea se prelungeşte în viaţa soţilor, a familiei, în toate dimensiunile ei, devenind ceea ce numim cu apelativul: „Liturghia după Liturghie” (The Liturgy after the Liturgy). Astfel, „Liturghia după Liturghie” devine o parte esenţială a prezenţei Bisericii în toate circumstanţele şi toate locurile unde familia creştină se desfăşoară ca Mică Biserică. Şi acest lucru este posibil numai atunci când între Liturghia şi mărturisirea de credinţă a

soţilor există o unitate perfectă[147]. Mai mult, familia creştină, o dată primită sub har, are misiunea de a deveni, la rândul ei, izvor de har şi adevăr.

Pentru ca judecata aproapelui să cunoască inima smerită în faţa Lui Dumnezeu, să cunoască pacea şi împăcarea, familia creştină trebuie să-şi continue propria sa liturghie în casa lor, la ora mesei, când frâng pâinea şi spun rugăciunea, cunoscut fiind faptul că *„actul de a mânca este tot timpul o aducere aminte a misterului sfintei euharistii”*[148]. Dacă familia creştină nu este conştientă de această aducere aminte a misterului euharistic, viaţa spirituală a familiei este în pericol, putând să se ajungă chiar la ruperea căsniciei. În această Liturghie după Liturghie elementele păcatului, care pătează creatura şi chiar creaţia toată, cu toate seducţiile lor, se purifică şi harul Lui Dumnezeu iese biruitor prin lucrarea cuplului, a familiei, Biserica Mică.

Sfântul Isaac Sirul ne învaţă că omul care îşi descoperă sufletul în ochii Lui Dumnezeu, Care îi arată greşelile şi în acelaşi timp i le iartă, vede pe aproapele său ca pe sine însuşi. După cuvintele Mântuitorului ştim că cel care nu iartă, rugăciunea lui se izbeşte de un zid de netrecut şi Creatorul refuză să o asculte: *„Că de veţi ierta oamenilor greşelile lor, ierta-va şi vouă Tatăl vostru Cel ceresc; dar de nu veţi ierta oamenilor greşelile lor, nici Tatăl vostru nu va ierta greşelile voastre”* (Mt. 6, 14-15).

Iertarea nu trebuie însă confundată cu o simplă trecere cu vederea, ci necesită convingerea fermă că cel care a greşit se va îndrepta. În acest sens trebuie înţeleasă „Parabola Fiului risipitor”, din care reţinem şi faptul că tatăl nu l-a judecat la plecare, ci dându-i ceea ce îi aparţine

ca fiu, a rămas plin de nădejde că, într-o zi, feciorul său va reveni. Cu alte cuvinte, cu mult înainte de a se căi, fiul fusese iertat de părinte. Aşa înţelegem de ce tatăl încă de departe văzându-l, fuge înaintea lui pentru a-l îmbrăţişa. Comportarea tatălui, cu siguranţă, a trezit în sufletul şi mintea fiului dorinţa de pocăinţă, de metanoia.

Familia, „Mica Biserică", este locul unde omul învaţă să-şi recunoască greşeala, întărindu-se cu putere interioară, prin rugăciune: „Tată, am greşit!", pentru ca la rândul său să fie iertat de aproapele.

De aceea, putem spune că de această „metanoia" (pocăinţa), întru iertare, totală, au însă nevoie îndeosebi cei care trăiesc în acelaşi perimetru geografic, dar care îşi revendică apartenenţa confesională diferită.

Fără îndoială, sentimentul iertării şi al îngăduinţei reciproce presupune – înainte de toate – curajul de *„a admite adevărul celuilalt, chiar dacă aceasta îl contrazice pe al nostru"*[149]. Cu alte cuvinte, avem nevoie de curajul de a ne libera de toate prejudecăţile moştenite din propria noastră familie, din propria noastră cultură şi identitate etnică şi, în fine, din propria noastră identitate eclezial-confesională, fără însă a pierde caracterul identităţii noastre ecleziale[150].

Sfânta Evanghelie ne spune că *„Fiul Domnului a venit să caute şi să mântuiască pe cel pierdut"* (Lc. 19, 10), adică pe om, care este „icoana" Lui Dumnezeu[151].

Prin chemarea adresată vameşului Zaheu, de-a coborî degrabă, fiindcă „astăzi" Iisus trebuia să rămână „în casa" sa (Lc. 19, 5), ni se face şi nouă, păcătoşilor, aceeaşi invitaţie de a-L primi pe Hristos în casa sufletului nostru.

Textul de la Luca 19, 9, unde ni se spune că Iisus i-a zis lui Zaheu: *„Astăzi s-a făcut mântuire casei acesteia, căci şi acesta este fiu al lui Avraam”*, rămâne şi arvuna mântuirii tuturor fiilor neamului omenesc.

Din definiţia clasică, dată „nunţii” de teologia ortodoxă, am reţinut că aceasta este o *„Sfântă Taină prin care, după făgăduinţa mirelui şi miresei dată liber în faţa preotului, se împărtăşeşte harul dumnezeiesc, care întăreşte şi înalţă însoţirea lor naturală, prefăcând-o într-o desăvârşită şi curată legătură morală, într-o unitate, după chipul legăturii dintre Hristos şi Biserică”*[152].

Căsătoria, ridicată la rangul de taină de Mântuitorul Hristos, este piatra unghiulară a familiei. La rândul său, familia este temelia sau celula de bază a societăţii.

Prin administrarea Sfintei Taine a Cununiei, Biserica sfinţeşte legătura conjugală a soţilor, consfinţind totodată caracterul monogamic şi indisolubil al căsătoriei. De aceea, soţii creştini trebuie să fie conştienţi că unirea lor este pe viaţă şi că diferendele, disensiunile, suspiciunile etc. nu pot fi eliminate sau aplanate decât prin iertare, îngăduinţă reciprocă şi, mai presus de toate, prin iubire.

În cuvintele adresate femeii *„prinsă în adulter”* (In. 8, 3), *„...de-acum să nu mai păcătuieşti”* (In. 8, 11), Iisus a iertat-o şi a eliberat-o din condiţia ei de femeie păcătoasă. Prin această iertare (absoluţie), Hristos i-a acordat de fapt şi o nouă şansă în viaţă[153]. De altfel, Mântuitorul n-a ţinut să condamne expres păcatele ei – săvârşite până atunci – ci hotărâtoare devin atitudinea şi felul ei de viaţă decis de acum înainte. De aceea, acest mod de judecată făcut femeii „prinsă în adulter”, de către Hristos, este privit *„...ca o culme a Evangheliei, fiindcă aici devine mani-*

festă întreaga semnificaţie a învăţăturii Lui Iisus"[154]. Iertarea femeii prinse în adulter rămâne însă nu numai o culme a Evangheliei iubirii faţă de cel care a păcătuit şi care, prin iertare, dobândeşte o nouă şansă în viaţă, ci şi o poruncă pentru soţii tuturor timpurilor de a fi capabili să-şi dea iertarea reciprocă atunci când li se cere acest lucru cu pocăinţă şi cu toată responsabilitatea morală necesară.

Reafirmând principiul iertării, enunţat de Mântuitorul Hristos (Mt. 5, 22-26; 18, 15-35), Părinţii Apostolici le-au cerut creştinilor – implicit deci şi soţilor creştini – să se mustre unul pe altul în duhul păcii, şi nu al mâniei. *„Mustraţi-vă unul pe altul, nu cu mânie, ci în pace, cum este scris în Evanghelie..."*[155].

Creştinii – implicit soţii creştini – nu trebuie să ţină minte „răul", adică supărările şi ofensele conştiente sau nevoite aduse unul împotriva altuia, şi nici să nu folosească un limbaj duplicitar, fiindcă *„...două feluri de vorbă este cursa morţii"*. Dimpotrivă, cuvântul lor trebuie să fie „plin de faptă"[156]. De aceea, ei trebuie să înlăture *„...certurile, purtările rele, vicleniile, clevetirile, vorbitul de rău... Cei ce fac acestea sunt urâţi de Dumnezeu..."*[157].

Regăsirea şi împăcarea soţilor – după perioade de tensiuni şi crize – trec doar prin iertare şi îngăduinţă reciprocă, după ce în prealabil au invocat ajutorul Lui Dumnezeu, de la care au cerut iertare pentru păcatele lor.

Pentru a nu se lăsa biruiţi de sentimentul discordiei, al neîncrederii, al urii, soţii creştini trebuie să biruiască *„răul cu binele"* (Rom. 12, 21), bucurându-se „în nădejde", fiind răbdători *„în suferinţă şi stăruind – mai presus de toate – în rugăciune"* (Rom. 12, 12). Numai aşa vor

putea înfăţişa trupurile lor *„ca pe o jertfă vie, sfântă, bine plăcută Lui Dumnezeu...”* (Rom. 12, 1).

Desigur, doar printr-o astfel de rugăciune pot soţii să ajungă şi la iertare şi îngăduinţă reciprocă, surmontând astfel toate disensiunile inerente vieţii în doi.

Sfântul Ioan Gură de Aur îi sfătuia pe soţii creştini să se roage împreună, atât acasă, cât şi la biserică. *„Faceţi rugăciunile voastre în comun; că fiecare dintre voi să meargă la biserică, şi că bărbatul să ceară cont femeii sale, şi femeia soţului ei, de ceea ce s-a spus şi s-a citit...”*[158]

Rugăciunea rămâne suportul de bază (pentru soţii creştini) şi în efortul lor de conciliere şi reconciliere, care să culmineze cu iertarea, prin îngăduinţa reciprocă şi covârşirea tuturor celor din lipsă (defecte fizice, porniri pătimaşe, mânie etc.).

Numai în iertare reciprocă şi îngăduinţa continuă (cei doi soţi) vor păşi pe calea ce duce spre pomul vieţii.

Păcatul este „o părăsire a operei Lui Dumnezeu, o preferinţă pentru lucrările sale proprii. Şi aceste lucrări sunt rele, pentru că sunt după om, nu după Dumnezeu”[159]. Aşadar, păcatul înseamnă a te îndepărta de Adevăr şi de învăţăturile Sale. Esenţa păcatului este neascultarea, sau „iubire de sine, până la dispreţ faţă de Dumnezeu”[160].

Păcatul lui Adam a fost tocmai această neascultare, printr-o iubire egoistă şi întoarcere de la voia Lui Dumnezeu. Oricum, păcatul stă *„...în actul voinţei libere, dar rătăcite”*[161]. Într-adevăr, *„numai liberul arbitru al voinţei este cauza răului pe care-l facem”*[162].

Păcatul strămoşesc, care este de natură existenţială, n-a afectat fiinţa omului[163], dar, prin apariţia patimilor, omul a fost orientat către moarte şi neant. De aceea, *„...cunoaştem mormântul, trista lui smerenie, putreziciunea şi risipirea elementelor din care am fost alcătuiţi, dar avem în noi sămânţa nemuririi! Moartea nu mai poate să ne înghită de istov!”*[164]. Într-adevăr, prin Taina Botezului s-a realizat *„...atât omorârea omului celui vechi, a omului păcatului, dar şi renaşterea acestuia prin harul Sfântului Duh”*[165]. Mai mult, prin Sfânta Euharistie, noi am primit însăşi arvuna nemurii (cf. In. 6, 54).

Iubirea egoistă de sine (φιλαυτι), rădăcina comună a tuturor patimilor[166], se arată îndeosebi în latura vieţii trupeşti a omului şi se manifestă prin căutarea plăcerii. Această patimă pune stăpânire şi pe unii membri ai familiei, printr-o atitudine pur hedonistă.

Printre patimile care produc efecte dezastruoase pentru unitatea familiei, amintim: beţia, desfrânarea, mânia, trândăvia etc. Pentru vindecarea acestor patimi, Biserica ortodoxă prevede diferite mijloace, ca de pildă, spovedania, înfrânarea, analiza amănunţită a cauzelor declanşării acestor patimi etc. În această privinţă, Părinţii Bisericii ne recomandă – înainte de toate – o cercetare a gândului pătimaş şi mărturisirea lui publică. *„Trebuie scoase la arătare gândurile adânci ale vieţuirii pătimaşe şi ţintuite”* – recomanda Sfântul Nil Ascetul – *„ca pe un stâlp în văzul tuturor.”*[167] La rândul său, Evagrie Ponticul ne recomandă ca această cercetare a gândului rău să se facă după înlăturarea primejdiei. *„După ce te-ai liniştit, adu-ţi aminte în tine însuţi de cele ce s-au întâmplat, de unde au început, pe unde ai umblat şi în ce loc ai fost cuprins de duhul curviei, sau al mâniei, sau al întristării, sau cum s-au petrecut acestea. Învaţă-le aceste şi ţine-le minte ca să le poţi da pe faţă când se vor mai apropia de tine.”*[168]

Prin vădirea patimilor, prin analizarea tuturor stărilor sufleteşti şi a împrejurărilor ce le însoţesc, se poate contribui însă şi la înlăturarea păcatelor care-i cuprind pe soţi şi pe ceilalţi membri ai familiei creştine.

Sfântul Apostolul Pavel cerea ca *„nunta să fie cinstită întru toate şi patul nespurcat. Iar pe desfrânaţi”* – preciza Apostolul Neamurilor – *„îi va judeca Dumnezeu”* (Evrei 13, 4). Prin urmare, *„trebuie să ştim”* – preciza Sfântul Simeon al Tesalonicului (†1429) – *„că cei ce se însoţesc prin nuntă s-au legat de la Dumnezeu şi sunt curaţi cu chemarea Celui curat. Deci trebuie să păzească unul faţă de altul nunta nespurcată şi să vieţuiască în pace şi evlavie”*[169].

Este unanim recunoscut că destrămarea familiei se datorează *„...legături libere, care o neagă, sacrilegiului, care o pângăreşte, divorţului, care o rupe, sterilităţii voluntare, care o mutilează, vieţii din afara căminului, care o împrăştie, şi nepotrivirii sufletelor, care o dezbină, relei întreţineri a menajurilor, care o ruinează, relei educaţii a copiilor, care o descompune”*[170]. Dar principalele păcate împotriva familiei sunt desfrâul şi adulterul (Mt. 5, 32; 19, 9; Mc. 10, 11-12; Lc. 16, 18), care distrug însăşi unitatea ei indisolubilă, prejudicind totodată caracterul ei monogamic.

După Sfântul Vasile cel Mare, Bărbatul care *„...nu se mulţumeşte cu viaţa de căsătorie, ci cade în desfrâu...”*, este considerat „desfrânat”, dar nu este pus *„sub acuzare de adulter dacă păcatul lui a fost săvârşit cu o femeie liberă de căsătorie... De aceea, femeia îşi va primi soţul dacă acesta se lasă de desfrâu...”*[171].

Acelaşi Sfânt Părinte al Bisericii Răsăritene ţine să precizeze că *„desfrânarea nu e nuntă şi nici chiar început de nuntă. De aceea, dacă-i cu putinţă să-i convingem să se despartă unii ca aceştia care s-au unit prin desfrâu, ar fi lucrul cel mai bun”*[172].

Referitor la soţii care au comis adulter şi l-au mărturisit duhovnicului lor, Sfinţii Părinţi interzic ca acest păcat să fie dat în vileag în public, *„ca nu cumva vădindu-se să oferim şi noi o cauză de moarte...”*[173].

În cazul de părăsire a căminului conjugal de către un soţ, Sfinţii Părinţi au cerut să cerceteze pricina părăsirii şi, dacă se constată că respectivul sau respectiva a plecat fără motiv, soţul credincios este „vrednic de iertare”, şi i se dă

această iertare *„pentru ca să păstreze mai departe comuniunea cu biserica”*[174].

După Sfântul Ioan Gură de Aur, păcatul adulterului se săvârşeşte atât prin „alungarea femeii din casă”, cât şi prin *„luarea unei femei lăsate de bărbat, atâta vreme cât bărbatul ei trăieşte...”*[175]. De altfel, Sfântul Ioan Gură de Aur îl atenţiona pe bărbatul creştin că *„...femeia pe care ai luat-o, înapoi nu o mai poţi da părinţilor ei; trebuie vrând-nevrând s-o ţii în casa ta, toată viaţa ta; iar de-o alungi că este rea, eşti, după legile Lui Dumnezeu, vinovat de adulter”*[176].

În textul de la Mt. 19, 4-6, aflăm: *„temeiul scripturistic al căsătoriei, atât ca act natural şi creaţional, cât şi ca instituţie divină; căci pe cei ce se căsătoresc Dumnezeu îi uneşte”*[177]. De aceea, divorţul nu este îngăduit de Noul Testament. Iisus nu admite decât o singură pricină în divorţ, şi anume desfrâul (Mt. 19, 8).

În Noul Testament, noţiunea de divorţ este exprimată prin verbele: „απολυω”, „αφιημι” şi „χωριζω” (a se separa, a desface)[178].

Legătura conjugală a soţilor, prin binecuvântarea dată de preoţii Bisericii, trebuie să rămână „cinstită întru toate” şi „patul lor neîntinat”, fiindcă *„pe desfrânaţi îi va judeca Dumnezeu”* (Evr. 13, 4).

Căsătoria religioasă are un caracter indisolubil. De aceea, orice formă de desfrâu este pedepsită de Dumnezeu.

Soţul rămas văduv – prin moartea celuilalt – este liber să se căsătorească, fiindcă legătura lor conjugală nu durează decât pe timpul vieţii lor. *„Căci femeia măritată este legată prin lege de bărbatul său, atât timp cât el trăieşte; iar dacă i-a murit bărbatul, este dezlegată de*

legea bărbatului. Deci, trăindu-i bărbatul, se va numi adulteră dacă va fi cu alt bărbat; iar dacă i-a murit bărbatul, este liberă faţă de lege, ca să nu fie adulteră luând un alt bărbat" (Rom. 7, 2-3).

Sfântul Ignatie Teoforul (†107) îi îndemna pe soţii creştini *„...să iubească pe Domnul şi să se mulţumească, trupeşte şi duhovniceşte, cu soţiile lor"*[179]. Acelaşi Sfânt Părinte apostolic îi îndemna pe tinerii creştini să încheie unirea lor conjugală *„...cu aprobarea episcopului, ca să fie căsătoria lor după Domnul, şi nu după poftă"*[180]. Este vorba, desigur, de pofta care aţâţă pornirile pătimaşe ale păcatului desfrâului.

Un alt Părinte apostolic, Teofil, Episcopul Antiohiei (169-177), ţinea să dea mărturie contemporanilor săi din lumea greco-romană că, la creştini, *„...castitatea este o realitate, înfrânarea se practică, monogamia se păstrează, curăţia se păzeşte, ..., păcatul este smuls din rădăcină, ..., viaţa se înconunează, Dumnezeu împărăţeşte"*[181]. Or, dacă înfrânarea se practica şi monogamia era o realitate, acestea se datorau în primul rând faptului că la vremea respectivă păcatele capitale împotriva familiei – desfrâul şi adulterul – nu deveniseră încă o realitate. Ulterior însă, Părinţii Bisericii aveau să constate că până şi *„...soţia presbiterului sau a diaconului comiteau adulter... Fireşte – preciza Sfântul Ioan Ajunătorul – acestea se pedepsesc mai greu decât altă adulteră, pentru că ucid pe bărbaţii lor, făcându-se prin acest adulter cauza caterisirii din preoţie. Şi soţii lor, dacă voiesc să le mai aibă pe ele soţii, se caterisesc din preoţie. Iar dacă voiesc să aibă preoţia, se despart de ele mai înainte de a se împreuna cu ele după adulter..."* (Can. 62). De altfel, încă din anul 315, Părinţii

Bisericii Răsăritene ţineau de asemenea să precizeze că *„de se va vădi în public că soţia celui care este laic a comis adulter, unul ca acela nu poate veni la slujba preoţească. Iar dacă dânsa va comite adulter după hirotonie, el este dator să o demită; iar de va vieţui cu ea, nu poate ţine slujba ce i s-a încredinţat”* (Can. 8).

Accentuându-se principiul biblic că, prin căsătorie, între soţ şi soţie *„se stabileşte o unitate indisolubilă”*, un singur trup (Fac. 2, 24), Părinţii precizează că *„orice păcat săvârşit de un soţ pătează în acelaşi timp şi pe celălalt soţ”*[182]. De aceea, ei hotărăsc interzicerea promovării în cler a unui credincios a cărui soţie a fost dovedită ca adulteră, şi îl obligă pe clericul (preot, diacon) a cărui soţie este dovedită de adulter să divorţeze de ea. Mai mult, clericul care nu vrea să divorţeze de soţia dovedită adulteră este demis din preoţie.

O piedică serioasă împotriva desfrâului o constituie postul, care potoleşte într-adevăr *„poftele trupeşti şi ţine aprinsă flacăra castităţii...”*[183]. De aceea, Părinţii Bisericii i-au anatemizat chiar pe cei care *„...ar dispreţui şi ar dezlega posturile cele transmise îndeobşte şi care se păzesc de Biserică...”* (Can. 19 al Sinodului de la Gangra).

Păcatul capital împotriva familiei este adulterul, adică încălcarea fidelităţii conjugale de către unul dintre soţi, prin desfrânare (depravare sau destrăbălare). În privinţa acestui păcat, Mântuitorul Hristos a fost necruţător. *„Aţi auzit că s-a zis celor de demult: Să nu săvârşeşti adulter. Eu însă vă spun vouă: Că oricine se uită la femeie, poftind-o, a şi săvârşit adulter cu ea în inima lui”* (Mt. 5, 27-28). În acelaşi sens, Mântuitorul adâncea, zicând: *„S-a zis iarăşi: Cine va lăsa pe femeia sa să-i dea*

carte de despărţire. Eu însă vă spun vouă: Că oricine va lăsa pe femeia sa, în afară de pricină de desfrânare, o face să săvârşească adulter, şi cine va lua pe cea lăsată săvârşeşte adulter" (Mt. 5, 31-32).

Părinţii Apostolici au cerut şi ei ca soţii creştini să nu fie desfrânaţi, să nu săvârşească păcatul adulterului. *„Să nu fii desfrânat, să nu săvârşeşti adulter..."*[184].

Condamnând cu vehementă păcatul desfrâului, Părinţii Bisericii au ţinut, de altfel, să-i înveţe pe creştini ca să nu-l privească pe cel de sexul opus decât cu ochi de frate şi de soră. *„...Fratele* (creştinul – n.n.) *când vede o soră* (creştină – n.n.) *să nu gândească de ea că este femeie, nici soră când vede un frate să nu gândească de el ca de un bărbat."*[185]

Sfântul Ioan Gură de Aur ţinea să precizeze despre căsătoria a doua că aceasta a fost îngăduită de Apostolul Pavel doar *„...printr-o toleranţă extremă"*[186]. De aceea şi canoanele Bisericii i-au interzis celui *„care s-a legat cu două căsătorii după botez... să fie episcop sau prezbiter sau diacon..."* (Can. 17 apost.; 3 VI etc.).

Referindu-se la unirea conjugală, dintre bărbat şi femeie, care nu este legitimă decât prin Taina Cununiei, Sfântul Ioan Gură de Aur scrie că ea este cerută de însăşi natura fiinţei umane. *„Există – scrie Sfântul Părinte – o dragoste ascunsă în adâncul fiinţei, care nu se descoperă însă în noi decât operând această uniune. De aceea, prima femeie vine din om şi apoi generaţiile se înlănţuiesc prin om şi prin femeie"*[187].

După cuvântul Apostolului Pavel, soţii sunt datori să se iubească şi să se cinstească unul pe altul. *„Bărbatul să-i dea femeii iubirea datorată, asemenea şi femeia bărbatu-*

lui” (I Cor. 7, 3). Încălcarea sau nesocotirea acestei porunci constituie, desigur, un păcat grav împotriva familiei.

Sfântul Ioan Gură de Aur vede în dragostea conjugală, sinceră şi totală, a soţilor creştini paradigma *„căsătoriei după Hristos, alianţa spirituală, naşterea duhovnicească, şi nu a sângelui şi a suferinţei”*[188].

Întrebându-se care este motivul pentru care Domnul Hristos nu-i cere femeii ca să se ataşeze de bărbatul său, ci acestuia (Efes. 5, 31), Sfântul Ioan Gură de Aur răspunde că, atunci când Mântuitorul vorbeşte despre *„...dragoste, El se adresează omului; ...fiindcă lui îi trasează această datorie, ..., pentru a-l reţine şi înlănţui în sentimentele sale... Nu vedeţi oare de ce onoare vrea Dumnezeu să o înconjoare, întrucât vă porunceşte să părăsiţi pe tatăl vostru pentru ea?”*[189].

După legea Noului Testament, cine trăieşte necununat, adică *„nebinecuvântat de preot”*[190], trăieşte în desfrâu (I Cor. 6, 16-20). De aceea, Sfântul Ioan Gură de Aur ţinea să precizeze că familia creştină nu se constituie decât prin binecuvântarea preoţilor Bisericii. Aceştia trebuie să fie chemaţi să întărească prin rugăciunea şi binecuvântarea lor unirea dintre soţi, cu prilejul administrării Tainei Cununiei. *„...Să chemaţi preoţii, ca prin rugăciune şi binecuvântările lor – adeverea Sfântul Ioan Gură de Aur – să întărească unirea dintre soţi, pentru ca dragostea soţului să crească, iar cumînţenia soţiei să se mărească.”*[191]

Într-o căsătorie, binecuvântată de Biserică, *„...nu ideea de coabitare este aceea care domină, ci aceea de ataşament, având drept scop stabilirea unei uniri şi iubiri cât mai puternice... De aceea, în cele din urmă, cele două fiinţe nu formează decât una. Prin gândire, prin suflet?*

Este lucru firesc, şi fiecare ar putea s-o adevereasc㠖 ei devin un trup (σαρλα μιαν ειναι)"[192].

Actele liturgice din cadrul serviciului cununiei evidenţiază şi ele atât semnificaţiile teologice multiple ale acestei Sfinte Taine, cât şi încărcătura simbolică a unirii conjugale dintre soţi. De pildă, inelele sau verighetele aşezate pe degetele mirilor sunt *„simbolul dragostei şi credincioşiei infinite care trebuie să stea la baza familiei pe care o încep cei doi tineri. Fiind în formă de cerc, simbolul infinitului şi al perfecţiunii, inelele sugerează dragostea nesfârşită pe care cei doi soţi şi-o datorează"*[193]. Cât priveşte cununile puse pe capul celor doi miri, acestea sunt *„simbolul puterii şi al curăţirii, cei doi miri devenind stăpânii propriei lor vieţi, pe care şi-o doresc cât mai curată şi prosperă"*[194]. De asemenea împărtăşirea celor doi miri *„din aceeaşi pâine sau pişcot şi din vin, binecuvântate de preotul slujitor, simbolizează bucuria nunţii, dar mai ales părtăşia celor doi miri la toate bucuriile şi necazurile vieţii"*[195]. În fine, când se înconjoară masa – sub formă de dans ritual – cântându-se „Isaie dănţuieşte", sunt invocaţi şi sfinţii mucenici, *„căci la fel cum aceştia au dobândit cununile biruinţei asupra păcatului şi răului, la fel trebuie să biruiască şi mirii răul care-i pândeşte"*[196].

Cu prilejul cununiei, naşii, părinţii sufleteşti sau spirituali ai finilor, ţin lumânări de o parte şi de alta a mirilor. Or, aceste lumânări simbolizează pe Hristos, „lumina lumii", şi învăţătura Sa, *„care este bucuria, dragostea, adevăr şi viaţă"*[197]. La cununie, aceste lumânări sunt *„simbol al luminii sau căii cele adevărate pe care trebuie să meargă viitorii soţi"*[198].

Din simbolismul acestor acte liturgice trebuie să reţinem însă şi faptul că Biserica i-a atenţionat pe miri – încă de la administrarea Sfintei Taine a Cununiei – de obligativitatea păstrării vieţii lor întru credincioşia dragostei reciproce şi a fidelităţii conjugale făgăduite cu acest prilej. Fără îndoială, încălcarea acestei fidelităţi este un păcat care prejudiciază grav însăşi fiinţa familiei celor doi soţi.

Referindu-se la textul din Geneză 1, 27, Sfântul Ioan Gură de Aur remarca – printre altele – că, *„încă de la început, Dumnezeu dovedeşte o grijă deosebită faţă de legătura conjugală (τιη συζυγιας). El vorbeşte despre doi ca despre unul (ως ενος)..."*[199] De aceea, textul de la Galateni, 3, 28 precizează că nu există *„nici o deosebire între om şi femeie"*[200].

Acelaşi Sfânt Părinte al Bisericii Răsăritene remarca faptul că Sfântul Apostol Pavel a precizat în chip desăvârşit şi „condiţiile" în care bărbatul şi femeia pot ajunge la o unire perfectă, adică la un singur trup, şi anume, *„...impunând unuia respectul şi teama, şi celuilalt dragostea, care nu exclude respectul"*[201]. Cât priveşte modalitatea de realizare a acestor „condiţii", după Sfântul Ioan Gură de Aur, *„trebuie dispreţuite bogăţiile, şi a nu avea în vedere decât un singur lucru, calităţile sufletului, rămânând permanent în teama de Dumnezeu"*[202].

Răspunzând fariseilor care îl ispiteau dacă *„se cuvine, oare, omului să-şi lase femeia sa..."* (Mt. 19, 3), Mântuitorul Hristos le spune că *„...Cel Ce i-a făcut de la început i-a făcut bărbat şi femeie"* (Mt. 19, 4), adică *„i-a făcut din două sexe"*[203].

Cât priveşte unirea conjugală a celor două sexe, Sfântul Ioan Gură de Aur scrie că doar dragostea este fun-

damentul unirii bărbatului şi a femeii. Această dragoste, care trebuie să fie însă reciprocă, este exprimată şi prin *„...partea ce revine fiecărui soţ, în datoriile pe care dragoste le inspiră, unuia autoritatea prevăzătoare, altuia o supunere încrezătoare”*[204].

Adresându-se bărbatului, Sfântul Ioan Gură de Aur îl sfătuia să nu-i ceară femeii *„...ceea ce nu-i aparţine”*; să nu o respingă *„pentru că nu este frumoasă”*, fiindcă *„această femeie este opera Lui Dumnezeu... N-o lăuda însă nici când este frumoasă, căci acest elogiu este izvorât dintr-u suflet pervertit... Căutaţi – sfătuia Sfântul Părinte bărbaţii tuturor timpurilor – frumuseţea sufletului... Frumuseţea trupului debordează de orgolii şi de aroganţă, ea aruncă în abisul geloziei, ea inspiră adesea cele mai nedemne suspiciuni. Dar ea place. Da, pentru o lună sau două, sau pentru un an, şi apoi se stinge; minunăţia este pălită în virtutea obişnuinţei... Nimic însă asemănător la femeia care nu excelează în frumuseţe exterioară; dragostea dintru început se menţine cu o egală putere, fiindcă ea îşi are sura sa în frumuseţea sufletului, şi în frumuseţea trupului”*[205]. Aşadar, doar frumuseţea sufletului trebuie să constituie drept criteriu în alegerea soţilor. Totodată, reţinem că lipsa frumuseţii trupeşti nu constituie impediment la căsătorie, şi nici motiv de divorţ.

Acelaşi Sfânt Părinte îi sfătuia pe bărbaţi să nu încheie căsătorii doar cu scopul de a dobândi averi prin zestrea adusă de femei. *„Nici unul dintre voi să nu accepte de a fi îmbogăţit de femeia sa; acelea sunt îmbogăţiri ruşinoase, care vă expun la o mulţime de umiliri: refuzaţi orice avantaj în privinţa aceasta... Nu căutaţi deci îmbogăţirea prin căsătorie...”*[206].

Încă din epoca apostolică, aflăm pe unii care se îndepărtaseră *„de la credinţă”* (I Tim. 4, 1). Printre altele, aceşti eretici interziceau şi *„căsătoria”* (I Tim. 4, 3). Or, prin interzicerea căsătoriei se prejudicia însăşi fiinţa familiei. De aceea, Biserica Lui Hristos a ţinut să-i condamne cu vehemenţă pe cei care interziceau căsătoria. De pildă, Părinţii Sinodului de la Gangra (343/344) îi anatemizau chiar pe cel care *„...ar defăima nunta şi pe cea care se culcă cu bărbatul său, ..., sau ar defăima-o, ca şi cum nu ar putea intra în împărăţia cea cerească...”* (Can. 1). Aceiaşi Părinţi ai Sinodului de la Gangra, care declarau public că cinsteau *„legătura venerabilă a nunţii”* (Can. 21), îi anatemizau pe cei care *„...trăind în feciorie pentru Domnul, şi-ar bate joc de căsătoriţi...”* (Can. 10) şi pe cel care *„...se dedică fecioriei şi înfrânării nu pentru bunătatea şi sfinţenia fecioriei, ci pentru că scârbindu-se se îndepărtează de căsătorie...”* (Can. 9). De asemenea Părinţii Sinodului de la Gangra o anatemizau şi pe *„femeia care şi-ar părăsi bărbatul său şi ar vrea să retragă, scârbindu-se de căsătorie...”* (Can. 14).

Prin urmare, cei care defăimau sau respingeau căsătoria, act *„voit de Dumnezeu”*[207], au fost osândiţi de Părinţii Sinodului de la Gangra ca unii care împărtăşeau o învăţătură eterodoxă.

Păcatele împotriva familie sunt adesea alimentate nu numai de comportamentul sau de atitudinea soţilor, ci şi de cei cu care vin în contact zilnic. De aceea, soţii au obligaţia de a-şi alege prietenii de familie cu discernământul inerent maturităţii, care să evite urmări dezastruoase privind propria lor căsnicie şi familie.

Referitor la criteriile ce se impun în alegerea prietenilor de familie, Sfântul Ioan Gură de Aur n-a pregetat a le da soţilor creştini sfaturi utile. De pildă, printre altele, el îi sfătuia pe cine să invite la masa lor şi ce criterii trebuie să aibă în vedere când fac invitaţia lor. *„...Voiţi să invitaţi pe cineva la masa voastră, să daţi o masă, să nu chemaţi persoane a căror conduită sau ţinută sunt criticabile; dacă cunoaşteţi un sfânt..., care poate să binecuvânteze casa voastră, a cărui singură prezenţă va fi un gaj pentru întreaga binecuvântare a Lui Dumnezeu, iată pe cine trebuie să chemaţi."*[208]

Un păcat împotriva familie îl constituie şi egoismul afişat ori disimulat al soţilor. Asociat simţului exacerbat de proprietate personală, acesta prejudiciază atât unitatea familiei, cât şi coeziunea ei în administrarea bunurilor aduse de soţi prin căsătorie. De aceea, Părinţii Bisericii au ţinut să precizeze şi ei că, după căsătorie, cei doi devin una, un singur trup. *„Voi nu mai sunteţi doi, după căsătorie (μετατον), ci deveniţi una (μιαν)..."*; de aceea, soţii nu mai trebuie să gândească *„...că au două proprietăţi distincte... Voi nu alcătuiţi decât un singur om (εις ανθαντρωπος), o singură fiinţă (εν ζωον), şi voi spuneţi încă al meu?... Daţi-vă, aşadar, osteneala a elimina din suflet (της ψυχης) cuvintele: al eu (το εμον) şi al tău (το σον)."*[209]

Caracterul indisolubil al Tainei cununiei (I Cor. 7, 10-11) reiese şi din faptul că soţii divorţaţi, dacă se hotărăsc să convieţuiască din nou, nu trebuie să se cunune a doua oară, fiindcă prima cununie i-a legat de fapt pe toată viaţa. De altfel, după Sfântul Vasile cel Mare, *„...a treia*

căsătorie nu e încheiată după lege". Dar el o socoteşte *„...mai de îngăduit decât desfrânarea propriu-zisă"*[210].

După Sfântul Ioan Gură de Aur, creştinii trebuie să cunoască legile civile, cât şi cele bisericeşti, privind căsătoria. Dar, pentru a nu încălca legea Lui Dumnezeu, creştinii trebuie să cunoască şi să aplice în primul rând legea Bisericii privind încheierea căsătoriilor. *„...Când ai de gând să-ţi iei nevastă"* – îi sfătuia Sfântul Ioan pe bărbaţii creştini din epoca sa – *„nu te uita numai la ce scriu legile civile, ci, înainte de acelea, uită-te la ce scriu legile noastre, că după acestea, nu după acelea are să te judece Dumnezeu în ziua judecăţii. Cei ce nu ţin seama de legile civile îndură adesea numai paguba de bani; dar cei care dispreţuiesc legile noastre aduc asupra sufletului lor pedepse nemiloase şi focul cel nestins."*[211] Sfântul Părinte ţinea să adauge, precizând: *„de asta sfătuiesc şi îndemn pe cei ce vor să se căsătorească să se ducă la fericitul Pavel şi să citească legile date de el despre căsătorie"*, şi dacă va afla că nu este îngăduit să-şi lase femeia sa, indiferent de *„...cusururile ei, în afară de cel al desfrânării, atunci întăreşte-te bine pentru că ai de îndurat toată răutatea soţiei tale. Dacă ţi se pare greu şi împovărător lucrul acesta, atunci fă tot ce poţi şi caută să iei o femeie bună, blândă, ascultătoare!"*[212]

Prin păcate – strămoşesc şi personale – oamenii au devenit „nevrednici de viaţă"; ca plată a păcatelor au primit osânda „morţii". Dar, milostivindu-se faţă de creatura Sa, Dumnezeu L-a trimis *„pe Fiul Său răscumpărare pentru noi"*, Care *„a luat asupra Sa păcatele noastre"*[213]. Mai mult, *„pentru aceasta a suferit Domnul să-Şi dea trupul Său spre nimicire, ca să ne curăţăm prin iertarea pă-*

catelor, cu stropirea cu sângele Lui"[214]. *„Înnoindu-ne prin iertarea păcatelor"*, Mântuitorul Hristos ne-a înzestrat, aşadar, cu *„suflet de copil, ca şi cum ne-ar fi făcut din nou"*[215].

Drumul iertării şi al îngăduinţei reciproce nu poate trece decât prin acest „suflet de copil", pe care soţii creştini trebui să-l regăsească ori de câte ori se află într-o stare de tensiune, de neînţelegere sau suspiciune. Mai mult, cu acest „suflet de copil", adică curaţi la suflet, trebuie să se apropie şi de Scaunul Mântuirii, unde duhovnicul se roagă pentru iertarea păcatelor lor, care să-i învrednicească de împărtăşirea cu Hristos Cel Euharistic.

Nu trebuie uitat faptul că, în cazul unor păcate, sfinţenia vieţii de familie se recapătă doar *„...prin Taina Sfintei Spovedanii şi prin împărtăşirea cu Trupul şi Sângele Domnului..."*[216].

Încă din epoca apostolică, creştinii au fost îndemnaţi să-şi mărturisească păcatele. *„În Biserică – prevedea Didahia celor 12 Apostoli – să-ţi mărturiseşti păcatele tale şi să nu te duci la rugăciune cu conştiinţa rea. Aceasta este calea vieţii."*[217] Prin urmare, soţii creştini au obligaţia să-şi mărturisească păcatele – şi îndeosebi cele împotriva familiei – în Biserică, adică în faţa altarului şi a preotului lor duhovnic. Numai aşa vor putea să aducă *„jertfă curată"*, în *„duminica Domnului"*[218], şi, ipso facto, vor putea şi să primească dezlegarea cuvenită... şi... înainte pe „calea vieţii". Într-adevăr, doar *„când am luat iertarea păcatelor şi am nădăjduit în numele Domnului, ne-am înnoit, fiind zidiţi iarăşi dintru început. De aceea, în locuinţa inimii noastre locuieşte cu adevărat Dumnezeu"*[219]. Deci, doar după mărturisirea păcatelor şi iertarea lor, soţii

creştini pot aduce jertfa bine plăcută Lui Dumnezeu, şi prin aceasta, a face ca în lăcaşul inimii lor şi în casa lor să fie prezent Părintele Ceresc.

Dumnezeu iubeşte şi dăruieşte viaţa; altfel n-ar fi creat-o. Evitarea zămislirii de prunci este, după Fericitul Augustin, „ruşinoasă şi neîngăduită", şi constituie *„crimă mai mârşavă într-o soţie decât într-o curtezană, căci cinstea conjugală e făcută din castitatea care procreează"*[220]. La rândul său, Tertulian califica drept omucidere împiedicarea unei naşteri, întrucât *„tot rodul este deja în germene"*[221].

Principiilor creştine favorabile vieţii şi familiei li se opun diferite concepţii eronate despre lume şi viaţă. Astfel, se obiectează că, dacă s-ar aplica legea divină a fecundităţii, populaţia s-ar înmulţi atât de mult, încât na-r mai avea nici locul, nici hrana necesară pe pământ. Aceste îngrijorări au fost formulate de Malthus şi neomaltusianism, împreună cu anexele acestuia: eugenismul şi eutanasia[222].

Refuzând să asculte de cuvintele Domnului Iisus Hristos, *„ca lumea viaţă să aibă şi mai mult să aibă"* (In. 10, 10), neomaltusianiştii recomandă metode inumane, şi anume *„frauda sexuală, manopere anticoncepţionale, avortul şi celibatul"*; iar ca mijloace represive: *„castrarea pe cale operatorie, sterilizarea chimică şi izolarea femeilor de bărbaţi până la o anumită vârstă"*[223].

Cât priveşte pseudo-ştiinţa eugeniei, aceasta ar voi *„ca perpetuarea neamului omenesc să fie dirijată de stat şi supusă unei selecţii asemănătoare celei introduse de zootehnişti în crescătoriile de animale"*[224].

Eutanasia de asemenea, *„sub masca unor motive ce se pretind umanitare, cere suprimarea pe căi nedureroase a vieţii celor consideraţi inutili, adică uciderea pe nesimţite a celor socotiţi loviţi de boli incurabile ori chinuitoare”*[225].

„Birth-control” (controlul naşterilor), prin care se urmăreşte să se evite zămislirea şi naşterea de prunci, şi deci să se înlăture fructul căsătoriilor, este un alt mare păcat împotriva familiei creştine de astăzi.

Cu toate acestea, s-au găsit şi voci tutelare ale conştiinţei umane, precum Dr. Georges Sovebled, care au atenţionat că *„nu este deosebire între cel ce omoară un copil pe cale de dezvoltare şi cel care desparte cu ştiinţă, una de alta, seminţele prolifice, adică între avort şi fraudator”*[226].

Cât priveşte creştinismul, eludarea legii de perpetuare a speciei umane prin mijloace artificiale echivalează cu uciderea intenţionată, fiindcă contravine poruncii a VI-a din Decalog (Ieşire XX, 13). Mai mult, Însuşi Mântuitorul i-a preţuit pe copii, ca fiind ocrotiţi de Pronia divină, pe care nimeni nu are dreptul de a-i ocărî sau dispreţui (Mt. XVIII, 1-14; Mt. X, 13 ş.u.).

În rânduiala Sfintei Taine a Nunţii se cuprind rugăciuni pentru rodnicia căsătoriei, iar în epitimiile de la spovedanie se combat toate abaterile de la porunca dată oamenilor: *„Creşteţi şi vă înmulţiţi, umpleţi pământul şi-l stăpâniţi”* (Fac. I, 28).

Păcatele împotriva familiei sunt condamnate în Sfânta Scriptură. Ele au fost aspru pedepsite de Dumnezeu (Fac. 38, 8-10; Lev. 20, 15; I Cor. 7, 4-5).

Uciderea face parte dintre păcatele care îi exclud pe ucigaşi de la mântuire (Mt. 5, 21; 19, 18; Mc. 10, 19; Rom. 1, 29-30; Iacov 5, 4-6), dacă nu se pocăiesc. Pentru *„cel ce cu voia a ucis, şi după aceea s-a căit”*, Sfântul Vasile cel Mare prescrie epitimia de oprire timp de 20 de ani de la Sfânta Împărtăşanie (Can. 56). Or, un păcat tot atât de capital este şi uciderea pruncilor de către soţiile care-şi provoacă avort sau care mijlocesc altora să facă avort.

Privitor la avort, „Didahia celor 12 Apostoli”, redactată spre sfârşitul primului secol creştin, le porunceşte femeilor *„...să nu ucidă copil în pântece, nici pe cel născut să nu-l ucidă”*[227]. *„Pe femeile care sunt desfrânate şi-şi omoară fătul şi se îndeletnicesc cu pregătirea mijloacelor de avort”*, Părinţii Sinodului de la Ancira (314/315) le sancţionau cu oprirea de la împărtăşanie vreme de 10 ani (Can. 21). La rândul său, Sfântul Ioan Gură de Aur spune despre femeile pruncucigaşe că acestea *„...nu numai că iau viaţa pruncilor”*, dar se fac şi *„sălaş al uciderii”*[228].

Cu prilejul administrării Sfintei Taine a Cununiei, se înconjoară masa, cântându-se „Isaie, dănţuieşte”, sub formă de dans ritual. Se invocă proorocul Isaia, care a proorocit naşterea Mântuitorului din Fecioara Maria, *„pentru ca să se arate că scopul căsătoriei este naşterea de prunci, care trebuie crescuţi în virtute şi viaţă morală”*[229].

Prin păcate, familia creştină rupe legătura cu Duhul Sfânt, cel care sfinţeşte şi legătura soţilor la Taina Cununiei. De aceea, pentru a nu rupe această comuniune cu Sfântul Duh, membrii familie trebuie *„să trăiască nu numai după cele ale trupului, ci şi după cele ale Duhului”*[230]. Numai printr-o astfel de trăire creştinii – inclusiv membrii familiei creştine – pot ajunge la o „comuniune de

viaţă" cu Hristos Cel Euharistic, care îi încorporează în Biserica Sa, *„...în întregime şi fiinţial, în virtutea prezenţei Sale în Duhul Sfânt"* (Efes. I, 22; IV, 15; Col. 1, 18)[231].

Păcatele împotriva familiei sunt numeroase şi diverse; dintre acestea, desfrâul, adulterul şi avortul (uciderea pruncilor) rămân cele mai dezastruoase, pentru soţii care doresc să guste din pomul (dulce) vieţii, din Hristos.

Referitor la căsătoriile mixte (1 Cor. 7, 12-16), într-o lucrare teologică intitulată „Învăţături ale Bisericii Ortodoxe", se afirmă că „în vechime se cerea ca ambii soţi să fie ortodocşi. Azi însă se permite – cu îngăduinţa episcopului – a fi cununaţi şi cei care nu aparţin aceleiaşi confesiuni. Un ortodox poate fi cununat cu o creştină de altă confesiune, dar nu poate fi cununat cu o necreştină decât dacă aceasta primeşte Botezul"[232].

Noul Testament aminteşte de două feluri de căsătorie. Una este aceea a soţilor cu aceeaşi credinţă, ca mirii din Cana Galileii, unde Domnul, participând, a prefăcut apa în vin (In. 2, 1-10), şi căsătoria mixtă, între un mire necredincios şi o mireasă credincioasă, sau invers (Cf. I. Cor. 7, 14; I Petru 3, 1).

Încă din epoca apostolică, Biserica a fost confruntată cu problema căsătoriile mixte (μικτοι γαμοι – matrimonia mixtă). Biserica a trebuit să soluţioneze una dintre problemele practice cu care era confruntată, şi anume, încheierea căsătoriilor dintre creştini şi necreştini. Totodată ea a trebuit să se pronunţe în privinţa legăturii conjugale dintre doi necreştini, *„dintre care unul s-a convertit la religia creştină"*[233].

La întrebarea Corintenilor, dacă o astfel de căsătorie mixtă – sub raportul credinţei deosebite a soţilor – trebuie anulată sau să rămână în fiinţă, Apostolul Neamurilor a dat un răspuns care a rămas cu putere de normă legală (I Cor. 7, 12-16), *„fiind reiterat şi în textul canonului 72 Trulan"*[234].

După Sfântul Apostol Pavel, *„...dacă un frate creştin are o femeie necredincioasă şi ea voieşte să vieţuiască cu el, să n-o lase. Şi o femeie, dacă are bărbat necredincios şi el binevoieşte să locuiască cu ea, să nu-şi lase bărbatul. Căci bărbatul necredincios se sfinţeşte prin femeia credincioasă, şi femeia necredincioasă se sfinţeşte prin bărbatul credincios..."* (I Cor. 7, 12-14). Prin urmare, conform învăţăturii pauline, existenţa legală a acestui fel de căsătorie mixtă se recunoaşte fiindcă aceasta a fost încheiată înainte ca soţul respectiv să fi primit credinţa creştin ortodoxă. De altfel, datorită spiritului său profund uman, Biserica Ortodoxă nu ar fi desfăcut „legăturile familiale" şi nici nu ar fi exercitat *„silnicie împotriva simţămintelor omeneşti şi liberei voinţe în limitele moralei..."*[235].

Prin urmare, privilegiul paulin, care este invocat şi de teologiile confesionale[236], a principializat aplicarea iconomiei numai în cazul în care respectiva căsătorie a fost contractată înainte ca unul dintre soţi să fie fost încreştinat.

În contextul învăţăturii pauline, căsătoria contractată de un creştin ortodox cu o persoană de altă credinţă ar putea fi tolerată doar prin aplicarea principiului canonic al iconomiei.

În Răspunsul adresat Corintenilor, acelaşi Apostol al Neamurilor a precizat că soţul ortodox are obligaţia morală de a-şi educa copiii rezultaţi dintr-o astfel de căsătorie mixtă întru credinţa Bisericii Ortodoxe.

Părinţii Bisericii i-au interzis soţului ortodox să se însoţească cu soţul eretic; *„...de s-ar şi vădi despre cineva că a făcut aşa ceva, căsătoria se consideră nulă şi însoţirea nelegiuită să se dezlege..."* (Canonul 72, Sinodul Trulan din anul 691/92).

Potrivit învăţăturii Bisericii noastre, o căsătorie mixtă, încheiată între un creştin ortodox şi o persoană de altă credinţă, este deci nulă, fiindcă este o însoţire nelegiuită, care nu transmite nici harul tainei cununiei şi nu este nici purtătoare de efecte canonice[237].

În cazul în care doi eterodocşi au încheiat o căsătorie legală, şi unul dintre ei se converteşte apoi la credinţa ortodoxă, iar celălalt rămâne tot eterodox, căsătoria lor nu trebuie să se desfacă dacă soţii se învoiesc să trăiască împreună (I Cor. 7, 12-16); Can. 72 Trulan).

Dacă însă soţul necredincios se desparte, *„să se despartă"* – zice Sfântul Apostol Pavel –, fiindcă în astfel de împrejurare, ei „nu sunt legaţi" (I Cor. 7, 15).

În lumina învăţăturii Noului Testament, reiterată şi de Părinţii Soboarelor Ecumenice – căsătoriile mixte rezultate dintre creştinii ortodocşi şi persoane de alte credinţe (necreştină şi eterodoxă) sunt strict oprite de Biserică. I se permite unei persoane ortodoxe să încheie căsătoria cu o persoană eterodoxă numai dacă aceasta *„promite că va primi credinţa ortodoxă şi îşi îndeplineşte îndată această făgăduinţă"*[238].

Referitor la căsătoriile mixte contractate între ortodocşi şi eterodocşi, şi între ortodocşi şi necreştini, cea de a II-a Conferinţă Panortodoxă Presinodală (septembrie 1982) – care a reafirmat doctrina canonică formulată de Sinodul Trulan (691/92) – a precizat: a) Căsătoria dintre ortodocşi şi eterodocşi este interzisă conform acriviei canonice. Totuşi, ea poate fi oficiată cu pogorământ şi din dragoste faţă de om, cu condiţia expresă ca pruncii rezultaţi din această căsătorie să fie botezaţi şi educaţi în Biserica Ortodoxă. Bisericile ortodoxe locale pot să decidă în

ceea ce priveşte aplicarea iconomiei, în funcţie de cazurile respective şi de nevoile pastorale speciale; b) Căsătoria dintre ortodocşi şi necreştini sau necredincioşi este respinsă categoric conform acriviei canonice. Bisericile ortodoxe locale pot hotărî cu privire la aplicarea iconomiei pastorale faţă de soţul ortodox, ţinând seama de necesităţile lor pastorale specifice[239].

Părinţii Bisericii interzic căsătoria creştinilor cu eterodocşii şi cu necreştinii (Can. 14 IV ec.; 72 VI ec.). Urmând principiul paulin (I Cor. 7, 14) – potrivit căruia bărbatul necredincios se sfinţeşte prin femeia credincioasă, iar femeia necredincioasă se sfinţeşte prin bărbatul credincios – aceiaşi Părinţi ai Bisericii au prevăzut că *„...dacă soţia cea necredincioasă socoteşte că este bine (consimte) să vieţuiască cu soţul cel credincios, sau dimpotrivă, cel necredincios cu soţia cea credincioasă, să nu fie despărţiţi..."* (Can. 72 VI ec.).

Rămâne de datoria exegeţilor-canonişti ai mileniului (trei) care a început să pună de acord acrivia canoanelor cu iubirea dintre un creştin (bărbat sau femeie) şi un necreştin (bărbat sau femeie), ca astfel (soţ şi soţie) să păşească împreună pe calea ce duce la pomul vieţii, la mântuire.

EPILOG

„Şi a strigat Domnul Dumnezeu pe Adam şi i-a zis: Adame, unde eşti?

Răspuns-a acesta: Am auzit glasul Tău în rai şi m-am temut, căci sunt gol, şi m-am ascuns.

Şi i-a zis Dumnezeu: Cine ţi-a spus că eşti gol? Nu cumva ai mâncat din pomul din care ţi-am poruncit să nu mănânci?

Zis-a Adam: Femeia care mi-ai dat-o să fie cu mine, aceea mi-a dat din pom şi am mâncat.

Şi a zis Domnul Dumnezeu către femeie: Pentru ce ai făcut aceasta? Iar femeia a zis: Şarpele m-a amăgit şi eu am mâncat" (Facerea 3, 9-13).

De atunci, omul – bărbat şi femeie – urcă munţii vieţii cu nădejdea unui eremit care caută în suflet pacea. Din când în când, printre aburi, ca după o ploaie de vară căzută pe copacii încinşi de soare, omul are impresia că zăreşte arborele vieţii din grădina Eden. Dar drumurile bătute de paşii rătăciţi se contopesc cu chipul din el, în universul pătimirii. Din umbre, departe de lumină, omul pipăie pământul cu privirea, ridicând mâinile spre Cer. Şi urcă…, urcă munţii vieţii, ajutat de iubirea lui Hristos; nădăjduind că (într-o zi) Vor urca împreună la Ceruri.

Amin.

NOTE BIBLIOGRAFICE

[1] Vezi Sfântul Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaemeron*, Edit. Biserica Ortodoxă, Bucureşti, 2004.
[2] Idem, *Tâlcuiri la Psalmi*, Edit. Biserica Ortodoxă, Bucureşti, 2004.
[3] Vezi Nathan Aviezer, *La începuturi... creaţia Biblică şi Ştiinţa*, Edit. Doina, Bucureşti, 2001.
[4] Ibidem.
[5] Vezi *Sfinţii Părinţi pe înţelesul tuturor*, Creaţia, trad. Miruna Tătaru-Cazaban, Edit. Anastasia; 2003.
[6] Vezi preot Ioan Sorin Usca, *Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinţilor Părinţi – FACEREA,* Edit. Christiana, Bucureşti, 2002.
[7] Ibidem.
[8] Ibidem.
[9] Vezi René Girard, *Despre cele ascunse de la întemeierea lumii*, trad. Miruna Runcan, Edit. Nemira, Bucureşti, 1999.
[10] Ibidem.
[11] Vezi Ieromonah Serafim Rose, *Cartea Facerii, crearea Lumii şi omul începuturilor*, Edit. Sofia, Bucureşti, 2001.
[12] Vezi Gershom Scholem, *Despre chipul mistic al Divinităţii*, Edit. Hosefer, Bucureşti, 2001.
[13] Vezi Ieromonah Serafim Rose, *op. cit*.
[14] Vezi René Girard, *op. cit.*
[15] Vezi André La Cocque, Paul Ricoeur, *Cum să înţelegem Biblia*, Edit. Polirom, 2002.
[16] Ibidem.
[17] Vezi Alfred Hârlăoanu, *O istorie a Mozaismului şi a Israelului Antic*, Edit. Nemira, 2001.
[18] Ibidem.
[19] Vezi Fernand Comte, *Marile figuri ale Bibliei*, trad. Mihaela Voicu, Edit. Humanitas.

[20] Vezi Sfântul Ioan Damaschin, *Dogmatica*, Edit. Scripta, Bucureşti, 1993.
[21] Pr. Prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Chipul Nemuritor al lui Dumnezeu*, Edit. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1987.
[22] Ibidem.
[23] Vezi Flavius Josephus, *Antichităţi iudaice(1)*, Edit. Hasefer, Bucureşti, 2002.
[24] Vezi Sf. Ioan Chrisostom, *Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, trad. Theodosie Athanasiu, Edit. Topografia Cărţilor Bisericeşti, Bucureşti, 1923.
[25] Vezi Philon din Alexandria, *Viaţa lui Moise*, Edit. Hasefer, Bucureşti, 2003.
[26] Vezi Grigorie de Nyssa, *Viaţa lui Moise*, Edit. Paralela 45, Piteşti, 2001.
[27] Jaroslav Pelikan, *Fecioara Maria de-a lungul secolelor*, Edit. Humanitas, 1998.
[28] Vezi Monahia Teodosia Laţcu, *Viaţa Maicii Domnului*, tipărită cu binecuvântarea P.S. Calinic, 1994.
[29] Vezi Jan van Ruusbroec, *Podoaba Nunţii Spirituale sau Întâlnirea interioară cu Cristos*, Edit. Humanitas, 1995.
[30] Ieromonahul Alexander Golitzin, *Mistagogia. Experienţa lui Dumnezeu în Ortodoxie*, trad. Ică J., Edit. Deisis, Sibiu, 1998, p. 35.
[31] Sf. MAXIM MĂRTURISITORUL, *Mystagogia*, în P.G., 91, 668; apud. Pr. Dr. IOAN DURĂ, *Imagini, asemănări şi denumiri ale Bisericii la Sfinţii Părinţi*, în Mărturie Ortodoxă (Revista Comunităţii Ortodoxe Române din Olanda), II (1983), nr. 5, p. 13.
[32] Sf. GHERMAN AL CONSTANTINOPOLULUI, *Istoria bisericească şi teoria mistică*, în P.G., 98, 384; apud Pr. Dr. IOAN DURĂ, Op. cit., p. 13.
[33] Sf. CIPRIAN, *Despre unitatea Bisericii ecumenice*, c. 5, apud *Apologeţi de limbă latină*, trad. Prof. V. Chiţescu ş.a., P.S.B., 7, Bucureşti, 1982, p. 438.

[34] Pr. Dr. IOAN DURĂ, *Imagini, asemănări şi denumiri ale Bisericii la Sfinţii Părinţi*, în Mărturie Ortodoxă (Revista Comunităţii Ortodoxe Române din Olanda), II (1983), nr. 5, p. 17.
[35] Sf. GRIGORIE DE NISSA, *Cuvânt despre Dumnezeirea Fiului şi a Duhului Sfânt*, în P.G., 46, 573; apud. Pr. Dr. IOAN DURĂ, *Op. cit.*, 17.
[36] *Etica*, 2, 3, 84-91; apud. Pr. Dr. I. DURĂ, *Op. cit.*, p. 19.
[37] Sf. GHERMAN, Patriarhul Constantinopolului, *Istoria bisericească şi teoria mistică*, în P.G., 98, 384; apud. Pr. Dr. IOAN DURĂ, *Op. cit.*, p. 14.
[38] Sf. SIMEON NOUL TEOLOG, *Întâia Cuvântare morală*, apud Filocalia română, vol. 6, p. 150.
[39] Sf. GHERMAN, Patriarhul Constantinopolului, *Op. cit.*, p. 14.
[40] Dr. NICOLAE MLADIN, Mitropolit al Ardealului, *Studii de Teologie morală*, Edit. Arhiepiscopiei, Sibiu, 1969, p. 357.
[41] *Ibidem*, p. 358.
[42] Cf. Pr. Prof. D. BELU, *Împărăţia Lui Dumnezeu şi Biserica*, în S.T., X (1956), nr. 9-10, p. 545.
[43] *Ibidem*.
[44] Pr. Drd. STELIAN TOFANĂ, *Sfânta Tradiţie în viaţa Bisericii – Temeiuri Biblice*, în S.T., XXXVII (1985), 9-1, p. 641.
[45] Dr. NICOLAE MLADIN, Mitropolitul Ardealului, *Op. cit.*, p. 351.
[46] *Ibidem*.
[47] *Ibidem*, p. 357.
[48] DUMITRU STĂNILOAE, *Iisus Hristos, lumina lumii şi îndumnezeitorul omului*, Bucureşti, 1993, p. 55.
[49] JEAN-PAUL II, *Lettre aux familles*, presentation de Xavier la Croix, Edit. Centurion, Paris, 1994.
[50] NICOLE ECHIVARD, Femme, qui es-tu? Preface du Cardinal Decourtray, Edit. Mame, Lyon, 1984, p. 247.
[51] NICHIFOR CRAINIC, *Sfinţenia – Împlinirea umanului*, Edit. Mitropoliei Moldovei şi Bucovinei, Iaşi, 1993, p. 111.
[52] CLEMENT ROMANUL, *Epistola a doua către Corinteni*, în P.L., III, 1031.

[53] PAUL EVDOKIMOV, *Vârstele vieţii spirituale*, Edit. Christiana, Bucureşti, 1995, p. 43.
[54] Arhim. CLEOPA ILIE, *Despre credinţa ortodoxă*, Edit. I.B.M., Bucureşti, 1981, p. 163.
[55] *Catehism Creştin Ortodox*. Tipărit cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Edit. I.B.M., Bucureşti, 1990, p. 69.
[56] *Ibidem*, p. 68.
[57] *Învăţătura de credinţă creştină ortodoxă*, Edit. Centrul Mitropolitan al Olteniei, Craiova, 1952, p. 162.
[58] Pr. Prof. Dr. D. STĂNILOAE, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. 3, Edit. I.B.M., Bucureşti, 1978, p. 33.
[59] *Aghiasmatar*, Ediţia a cincea, Edit. I.B.M., Bucureşti, 1992, p. 84-85.
[60] Pr. Prof. Dr. ILIE MOLDOVAN, *Taina Nunţii*, în Ortodoxia, XXXI (1979), nr. 3-4, p. 530-531.
[61] Cf. JEAN-PAUL II, *Op. cit.*, p. 76 (trad. n.).
[62] TEOFIL AL ANTIOHIEI, *Trei Cărţi către Autolic*, C. II, cap. XXVIII, trad. Pr. D. Fecioru, P.S.B., 2, Edit. I.B.M., Bucureşti, 1980, p. 315.
[63] *Aghiasmatar*, ..., p. 82-83.
[64] Cf. Pr. T. COSTEA, *Căsătoria din punct de vedere istoric, dogmatic şi canonic*, Bucureşti, 1935, p. 3-15.
[65] HR. ANTRUŢOS, *Simbolica*, Edit. Centrului Mitropolitan al Olteniei, 1955, p. 32.
[66] HR. ANTRUŢOS, *Op. cit.*, p. 322.
[67] Sf. VASILE CEL MARE, *Despre Sfântul Duh*, XVI, 141, trad. Pr. Prof. Dr. C. Corniţescu, P.S.B., 12, Edit. I.B.M., Bucureşti, 1988, 54.
[68] Sf. CHIRIL AL ALEXANDRIEI, *Despre închinarea şi slujirea în Duh şi Adevăr*, XIV, trad. Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, P.S.B., 38, Edit. I.B.M., Bucureşti, 1991, p. 476.
[69] *Ibidem*, XV, P. 507.

[70] ATENAGORA ATENIANUL, *Solie în favoarea creştinilor*, II, 23, trad. Pr. Prof. T. Bodogae, P.S.B., 2, Edit. I.B.M., Bucureşti, 1980, p. 381.
[71] *Ibidem*.
[72] Vezi Diac. O. Bucevschi, *Rugăciunea la Sfântul Apostol Pavel*, în M.O., XII (1960), nr. 3-4, p. 137-138.
[73] TEODORIT DE CIR, *Erminie la Psalmi*, în P.G., LXXX, 1249.
[74] Referitor la ideea de rugăciune la psalmistul David, vezi Mgr. MIRCEA BASARAB, *Psalmul LI (L). Ideea de rugăciune şi Jertfă*, în S.T., XIII 1961), nr. 7-8, p. 410-426.
[75] Pr. NICOLAE MLADIN, Mitropolitul Ardealului, *Studii de Teologie Morală*, Edit. Arhiepiscopiei, Sibiu, 1969, p. 359.
[76] Sfântul IOAN GURĂ DE AUR, *Omilie la Geneză 6*, 2, în P.G., LIV, 607.
[77] Idem, *Comentariu la Psalmi 41, 2*, în P.G., 55, 158; *Omilii la Epistola către Romani 24, 3*, în P.S., 60, 626.
[78] ORIGEN, *Despre rugăciune*, I, 1, trad. Pr. Prof. T. Bodogae, P.S.B., 7, Edit. I.B.M., Bucureşti, 1982, p. 199.
[79] *Ibidem*, II, 1, p. 200-201.
[80] *Ibidem*, p. 201.
[81] *Ibidem*.
[82] *Ibidem*, p. 202.
[83] ORIGEN, *Despre rugăciune*, I, 1, trad. Pr. Prof. T. Bodogae, P.S.B., 7, Edit. I.B.M., Bucureşti, 1982, p. 202.
[84] Cf. Pr. Asist. Dr. NICOLAE V. DURĂ, *Pravila rugăciunii în lumina tradiţiei liturgice şi canonice a Bisericii Ortodoxe*, în Ortodoxia, XXXV (1983), nr. 3, p. 433.
[85] NICOLAE CABASILA, *Tâlcuirea dumnezeieştei Liturghii*, trad. diac. E. Branişte, Edit. I.B.M., 1946, p. 42.
[86] *Molitfelnic*, Ediţia a 3-a, Bucureşti, Edit. I.B.M., 1976, p. 80.
[87] *Ibidem*, p. 80.
[88] Sfântul IOAN GURĂ DE AUR, *Comentariu la Epistola I Timotei*, în P.G., LXII, 539.

[89] *Rugăciuni*, tipărite cu binecuvântarea Înalt Prea Sfinţitului Dr. Nestor Vornicescu, Mitropolitul Olteniei, Edit. Mitropolia Olteniei, Craiova, p. 18-19.
[90] Cf. KARL BARTH, *L'Épître aux Romains*, trad. de l'allemand par Pierre Jundt, Edit. Labor et Fides, Geneva, 1972, p. 35.
[91] Cf. Sfântul IOAN GURĂ DE AUR, *Op. cit.*, în P.G., LXII, 539.
[92] Sfântul IOAN GURĂ DE AUR, *Cuvânt despre rugăciune*, trad. de Pr. Prof. D. Fecioru, în Ortodoxia, XXXV (1983), nr. 3, p. 422.
[93] *Ibidem*, p. 424.
[94] *Ibidem*, p. 426.
[95] *Ibidem*, în P.G., 62, 387.
[96] Diac. Asist. EMILIAN CORNIŢESCU, *Sensul rugăciunii după Vechiul Testament*, în Ortodoxia, XXXV (1983), nr. 3, p. 400.
[97] Pr. Prof. D. STĂNILOAE, *Taina Euharistiei, izvor de viaţă spirituală, în Ortodoxia*, XXXI (1979), nr. 3-4, p. 502.
[98] *Ibidem*, p. 500.
[99] NICOLAE ECHIVARD, *Femme, qui es-tu?*..., p. 58 (trad. n.).
[100] Dr. NICOLAE MLADIN, Mitropolitul Ardealului, *Studii de Teologie Morală*, Sibiu, 1969, p. 351.
[101] Sfântul MACARIE EGIPTEANUL, *Scrieri, Om. Duhovniceşti*, trad. de Pr. Prof. Dr. Constantin Corniţescu, Introducere, indici şi note de Prof. Dr. N. Chiţescu, Edit. I.B.M., Bucureşti, 1992, p. 91.
[102] Pr. Prof. Dr. D. POPESCU, *Hristos, Biserică, Societate*, Edit. I.B.M., Bucureşti, 1998, p. 143.
[103] *Ibidem*, p. 142.
[104] *Ibidem*, p. 149.
[105] *Ibidem*, p. 142.
[106] *Învăţătura de credinţă creştină ortodoxă*, Edit. I.B.M., Bucureşti, 1992, p. 313.
[107] *Mărturisirea ortodoxă*, partea I. Răspuns la întrebarea 88, p. 169-188.
[108] Sfântul IOAN GURĂ DE AUR, *Ad populum antiocheum*, cuv. 3, în P.G., XLIX, col. 53.

[109] Prot. Dr. ŞTEFAN SLEVOACA, *Din tezaurul Ortodoxiei*, Edit. Episcopia Buzăului, p. 173.
[110] Cuviosul PAISIE AGHIORITUL, *Comorile Pustiei. Pateric Athonit*, traducere din limba greacă de Prof. Florin Stroe, Edit. Anastasia, p. 175.
[111] VLADIMIR SOLOVIOV, *Fundamentele spirituale ale Vieţii*, Studiu introductiv şi traducere Diac. Ioan I, Ică jr., Edit. Deisis, Alba-Iulia, 1994, p. 63.
[112] Arh. IOANICHIE BĂLAN, *Călăuză ortodoxă în familie şi societate*, II, Edit. Mitropoliei Moldovei şi Bucovinei, 1992, p. 107.
[113] CUVIOSUL SILUAN ATHONITUL, *Între iadul deznădejdii şi iadul smereniei*. Edit. Deisis, Alba-Iulia, 1994, p. 112.
[114] Pr. Prof. Dr. Acad. DUMITRU STĂNILOAE, *Ascetica şi Mistica Ortodoxă*, vol. II, Edit. Deisis, 1993, Alba-Iulia, p. 125.
[115] *Informaţia zilei* (cotidian), anul II, nr. 253, miercuri 1 septembrie 1993, p. 3 (Rm. Vâlcea).
[116] *Aghiasmatar*, ..., p. 91.
[117] Dr. NICOLAE MLADIN, Mitropolitul Ardealului, *Studii de Teologie Morală*, ..., p. 352.
[118] *Ibidem*, p. 351.
[119] Apud D. I. BELU, *Despre Iubire*, Timişoara, 1946, p. 103.
[120] Dr. NICOLAE MLADIN, Mitropolitul Ardealului, *Op. cit.*, p. 352.
[121] *Ibidem*.
[122] Sf. IOAN HRISOSTOM, *Om. LXXX la Ioan*, în P.G., 59, col. 413.
[123] Apud. VL. LOSSKY, *Essai sur la Théologie mystique de l'Eglise d'Orient*, Paris, 1944, p. 211.
[124] Cf. Mgr. GH. PAPUC, *Virtutea dragostei în scrierile Sfântului Apostol Ioan*, în S.T., VIII (1956), nr. 5-6, p. 314-317.
[125] *Ibidem*, p. 314.
[126] PAUL EVDOKIMOV, *Sacrament de L'amour*, Theophanie – Desclée de Brouwer, Paris, 1980, p. 152 (trad. n.).
[127] Apud PAUL EVDOKIMOV, *Op. cit.*, p. 155 (trad. n.).

[128] *Viaţa impersonală*, trad. în limba română de Elena Liliana Popescu, Edit. Papirus, 1994, p. 66.
[129] JEAN PAUL II, *Exhortation Apostolique Familiaris consortio*, apud. N. ECHIVARD, *Femme, qui es-tu?*, Ed. Mame, Lyon, 1984, p. 145-146 (trad. n.).
[130] Sfântul IOAN GURĂ DE AUR, *Comentar la Galateni*, în P.G., 61, 280.
[131] Pr. Prof. Dr. ILIE MOLDOVAN, *Op. cit.*, p. 44.
[132] DUMITRU STĂNILOAE, *Iisus Hristos, lumina lumii şi îndumnezeitorul omului*, Edit. Anastasia, 1993, p. 179.
[133] JEAN-PAUL II, *Lettre aux Familles*, ..., p. 50.
[134] PAUL EVDOKIMOV, *Op. cit.*, p. 155.
[135] Sfântul IOAN GURĂ DE AUR, *Homélies sur l'épître aux Ephésiens. Homélie XX*, 4, in Oeuvres complètes de Saint Jean Chrysostome, trad. par. l'Abbé J. Bareille, tom. XVIII, Paris, 1872, p. 387.
[136] *Ibidem*.
[137] *Ibidem, Homélie XX*, 5, p. 388.
[138] Sfântul IOAN GURĂ DE AUR, *Homélies sur l'épîtres aux Ephésiens. Homélie XX*, 4, in Oeuvres complètes de Saint Jean Chrysostome, trad. par. l'Abbé J. Bareille, tom. XVIII, Paris. 1987, p. 389.
[139] *Ibidem, Homélie XX*, 6, p. 392.
[140] *Ibidem, Homélie XX, 7*, p. 394.
[141] *Ibidem, Homélie XX, 8*, p. 398.
[142] *Ibidem, Homélie XX, 9*, p. 400.
[143] *Ibidem, Homélie XXI, 1*, p. 403.
[144] Pr. Prof. Dr. NICOLAE NECULA*, Biserică şi cult pe înţelesul tuturor*, Edit. Europartner, Bucureşti, f.a., 159.
[145] Idem, *Tradiţie şi înnoire în slujirea liturgică*, Edit. Episcopiei Dunării de Jos, Galaţi, 1996, p. 214.
[146] *Rugăciuni şi învăţături de credinţă ortodoxă*, Edit. Inst. Biblic, Bucureşti, 1990, p. 170.

[147] ION BRIA, *The Liturgy after the Liturgy, dans Martyria. Mission. The Witness of the Orthodox Churches Today*, Conseil Oecumenique des Eglises, Genève, 1980, p. 66-74 (trad. n.).
[148] PAUL EVDOKIMOV, *La priere de L'Eglise d'Orient. La Liturgie de Saint Jean Chrysostome (Approches oecumeniques)*, Mulhouse – Paris – Tournai, 1966, p. 16 (trad. n.).
[149] Dr. A. PLĂMĂDEALĂ, *Credinţa, Tainele şi Unitatea Bisericii* (II), în Telegraful Român, anul 131, nr. 25-28, p. 7.
[150] Cf. Pr. Prof. Dr. N. DURĂ, *Intercomuniune sau comuniune sacramentală? Identitatea eclezială şi unitatea în credinţă*, în Ortodoxia, XXXVIII (198), nr. 4, p. 15.
[151] Cf. Pr. Dr. IOAN DURĂ, *Icoană şi Liturghie*, în Ortodoxia, XXXIV (1982), nr. 1, p. 85.
[152] *Învăţătura de credinţă creştină ortodoxă*, Edit. Centrului Mitropolitan al Olteniei, Craiova, 1952, p. 162.
[153] Cf. J. BLANK, *Frauen in den Jesusüberlieferung*, in Die Frau im Urchsistentum, Edit. Herder, Freiburg – Basel – Wien, f.a., p. 88.
[154] *Ibidem*.
[155] *Învăţătură a celor 12 Apostoli*, XV, 3, trad. Pr. D. Fecioru, în P.S.B., 1, Edit. I.B.M., Bucureşti, 1979, p. 32.
[156] *Învăţătura celor 12 Apostoli*, cap. II, 2-4, trad. Pr. d. Fecioru, în P.S.B., 1, Edit. I.B.M., Bucureşti, 1979, p. 26.
[157] Sf. CLEMENT ROMANUL, *Către Corintini* (I), XXXV, 5-6, trad. Pr. D. Fecioru, în P.S.B., 1, edit. I.B.M., Bucureşti, 1979, p. 64.
[158] Sf. IOAN GURĂ DE AUR, *Homélies sur l'épître aux Ephésiens. Homélie XX, 9*, in Oeuvres complètes de Saint Jean Chrysostome, trad. par L'Abbé J. Bareille, tom. XVIII, Paris, 1872, p. 398.
[159] FERICITUL AUGUSTIN, *Despre cetatea Lui Dumnezeu*, XIV, 11, 1; cap. II, 1, în P.L., XLI, 436.
[160] *Ibidem*, XIV, 28, 1, în P.L., XLI, 436.
[161] C. PAVEL, *Problema răului la Fericitul Augustin*, Bucureşti, 1937, p. 56.

[162] FERICITUL AUGUSTIN, *Confesiuni*, VII, 3, 5; apud Mgr. ŞT. ALEXE, *Concepţia Fericitului Augustin despre păcat şi har*, în S.T., VIII (1956), nr. 5-6, p. 352.
[163] Cf. Pr. Prof. Dr. DUMITRU POPESCU, *Hristos, Biserică, Societate*, Edit. I.B.M., Bucureşti, 1998, p. 129.
[164] GALA GALACTION, *Din exegeza Noului Testament*, în B.O.R., LXVI (1948), nr. 11-12, p. 583.
[165] Pr. Prof. Dr. CONSTANTIN CORNIŢESCU, *Învăţătura Sfântului Vasile cel Mare despre Sfântul Duh*, în Ortodoxia, XXXI (1979), nr. 1, p. 114.
[166] Cf. Sfântul IOAN DAMASCHIN, *Despre virtute şi patimă*, în P.G., XLV, 88.
[167] Sfântul MIL ASCETUL, *Cuvânt Ascetic*, cap. 26 (Filocalia Românească, I, p. 177); Cf. C. PAVEL, *Patimile omeneşti, piedică în calea mântuirii*, în S.T., V (1953), nr. 7-8, p. 480.
[168] *Schiţă monahicească, în care se arată cum trebuie să ne nevoim şi să ne liniştim*, cap. 8 (Filocalia Românească, I, p. 55); Cf. C. PAVEL, *Op. cit.*, p. 480-481.
[169] Sf. SIMEON AL TESALONICULUI, *Tratat asupra tuturor dogmelor*, V, 282, apud Ieromonahul NICODIM SACHELARIE, *Pravila bisericească*, Ediţia a III-a, 1999, p. 104.
[170] P. MÉLINE, *Morale familiale*, Paris, 1928, p. 66.
[171] Sfântul VASILE CEL MARE, *Epistola 1999. Către Amfilohiu*, XXI, trad. Pr. Prof. Dr. T. Bodogae, P.S.B., 12, I.B.M., Bucureşti, 1988, p. 402-403.
[172] *Ibidem*, XXVI, p. 404.
[173] *Ibidem*, XXXIV, p. 406.
[174] *Ibidem*, XXXV, P. 406.
[175] Sf. IOAN GURĂ DE AUR, *Lauda lui Maxim. Cu ce femei trebuie să ne căsătorim* (trad. Pr. D. Fecioru), în M.M.S., LVI (1980), nr. 3-5, p. 353.
[176] *Ibidem*, p. 354.
[177] Pr. Dr. IOAN MIRCEA, *Dicţionar al Noului Testament*, Edit. I.B.M., Bucureşti, 1995, p. 86.

[178] Cf. R. GEIGER, Die Stellung der geschiedenen Frau in der Umwelt des Newen Testamentes, in Die Frau im Urchristentum, Edit. Herder, Freibourg – Basel – Wien, f.a., p. 146-147.
[179] Sfântul IGNATIE TEOFORUL, *Epistola către Policarp*, V, 1, trad. Pr. D. Fecioru, în P.S.B., 1, Edit. I.B.M., Bucureşti, 1979, p. 188.
[180] *Ibidem*, V, 2, p. 188.
[181] TEOFIL AL ANTIOHIEI, *Către Autolic*, II, XV, trad. Pr. D. Fecioru, P.S.B., 2, I.B.M., Bucureşti, 1980, p. 338.
[182] Arh. Prof. Dr. I.N. FLOCA, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, Sibiu, 1991, p. 185.
[183] Pr. Prof. Dr. NICOLAE D. NECULA, *Învăţătura despre post în Biserica Ortodoxă*, în S.T., XXXVI (1984), nr. 7-8, p. 519.
[184] *Epistola zisă a lui Barnaba*, XIX, 4, trad. Pr. D. Fecioru, în P.S.B., 1, Edit. I.B.M., Bucureşti, 1979, p. 135.
[185] Sfântul CLEMENT ROMANUL, *Către Corinteni* (II), XII, 5, trad. Pr. D. Fecioru, în P.S.B., 1, Edit. I.B.M., Bucureşti, 1979, p. 99.
[186] Sfântul IOAN GURĂ DE AUR, *Homélies sur l'épître aux Ephésiens. Homélie XX*, 5, in Oeuvres Complètes de Saint Jean Chrysostome, trad. par l'Abbé J. Bareille, tom. XVIII, Paris, 1872, p. 390.
[187] *Ibidem, Homélie XX*, 1, p. 378.
[188] *Ibidem, Homélie XX*, 5, p. 388.
[189] *Ibidem*, p. 389.
[190] Arhim. CLEOPA ILIE, *Despre credinţa ortodoxă*, Edit. I.B.M., Bucureşti, 1981, p. 162.
[191] Sfântul IOAN GURĂ DE AUR, *Scrieri, partea a II-a, Omilii la Facere (II)*, trad. Pr. D. Fecioru, Edit. Inst. Biblic, Bucureşti, 1989, p. 166.
[192] Sfântul IOAN GURĂ DE AUR, *Homélies sur l'épitre aux Ephésiens. Homélie XX*, 5, in Oeuvres Completes de Saint Jean Chrysostome, trad. par l'Abbé J. Bareille, tom. XVIII, Paris, 1872, p. 390.

[193] Pr. Prof. Dr. NICOLAE NECULA, *Biserică şi cult pe înţelesul tuturor*, Edit. Europartner, Bucureşti, f.a., p. 162.
[194] *Ibidem*, p. 163.
[195] *Ibidem*.
[196] *Ibidem*.
[197] *Ibidem*, p. 61.
[198] Pr. Prof. Dr. NICOLAE D. NECULA, *Tradiţie şi înnoire în slujirea liturgică*, Edit. Episcopiei Dunării de Jos, Galaţi, 1996, p. 214.
[199] *Homélies sur l'épitre aux Ephésiens. Homélie XX*, 1, in Oeuvres Completes de Saint Jean Chrysostome, trad. par l'Abbé J. Bareille, tom. XVIII, Paris, 1872, p. 337.
[200] *Ibidem*, p. 378.
[201] *Ibidem, Homélie XX*, 6, p. 391.
[202] *Ibidem*.
[203] Sfântul IOAN GURĂ DE AUR, *Homélies sur l'épitre aux Ephésiens. Homélie XX*, 1, ..., p. 379.
[204] *Ibidem*, p. 380.
[205] *Ibidem, Homélie XX*, 2, p. 382.
[206] *Ibidem, Homélie XX*, 3, p. 383.
[207] Arhid. Prof. Dr. IOAN N. FLOCA, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, Sibiu, 1991, p. 193.
[208] Sfântul IOAN GURĂ DE AUR, *Homélies sur l'épître aux Ephésiens. Homélie XX*, 9, in Oeuvres Completes de Saint Jean Chrysostome, trad. par l'Abbé J. Bareille, tom. XVIII, Paris, 1872, p. 398.
[209] *Ibidem*, p. 399.
[210] Sfântul VASILE CEL MARE, *Epistola 199. Către Amfilohiu*, Cap. L, trad. Pr. T. Bodogae, P.S.B., 12, I.B.M., Bucureşti, 1988, p. 409.
[211] Sfântul IOAN GURĂ DE AUR, *Lauda lui Maxim. Cu ce femeie trebuie să ne căsătorim*; trad. Pr. D. Fecioru, în M.M.S., LVI (1980), nr. 3-5, p. 354.
[212] *Ibidem*.

[213] *Epistola către Diognet, IX*, 1-2, trad. Pr. D. Fecioru, în P.S.B., 1, Edit. I.B.M., Bucureşti, 1979, p. 343.
[214] *Epistola zisă a lui Barnaba*, V, 1, trad. Pr. D. Fecioru, în P.S.B., 1, Edit. I.B.M., Bucureşti, 1979, p. 118.
[215] *Ibidem*, VI, 11, p. 120-121.
[216] Pr. Prof. Dr. NICOLAE D. NECULA, *Tradiţie şi înnoire în slujba liturgică*, Edit. Episcopiei Dunării de Jos, Galaţi, 1996, p. 219.
[217] *Învăţătură a celor 12 Apostoli*, IV, 14, trad. Pr. D. Fecioru, în P.S.B., 1, Edit. I.B.M., Bucureşti, 1979, p. 27.
[218] *Ibidem*, XIV, 1, p. 31.
[219] *Epistola zisă a lui Barnaba*, XV, 8, trad. Pr. D. Fecioru, în P.S.B., 1, Edit. I.B.M., Bucureşti, 1979, p. 134.
[220] P. COULET, *L'Église et la famille*, vol. III, *La fecondité du foyer*, Edit. Spes, Paris, 1924, p. 18.
[221] Idem, *Morale familiale*, Paris, 1928, p. 112.
[222] Cf. Diac. Prof. N.I. NICOLAESCU, *Minciuna malthusianistică şi conştiinţa creştină*, în S.T., V (1953), nr. 3-4, p. 270-278.
[223] *Ibidem*, p. 271.
[224] *Ibidem*, p. 272.
[225] *Ibidem*, p. 273.
[226] *Le vice conjugal*, Paris, 1925, p. 45-46; apud. Diac. D. D. BÂRNOVESCU, *Avort şi Birth-control*, în Raze de lumină, ian. 1935, p. 54-59.
[227] *Învăţătura celor 12 Apostoli*, II, 1, trad. Pr. D. Fecioru, în P.S.B., 1, Edit. I.B.M., Bucureşti, 1979, p. 26.
[228] Sfântul IOAN GURĂ DE AUR, *Comentariu la Epistola către Romani, Omilia 24*, în P.G., 60, p. 626.
[229] Pr. Prof. Dr. NICOLAE NECULA, *Biserică şi Cult pe înţelesul tuturor*, Edit. Europartner, Bucureşti, f.a., p. 163.
[230] Arhid. Prof. Dr. CONSTANTIN VOICU, *Sfântul Duh în teologia interconfesională*, în S.T., XXXI (1979), nr. 5-10, p. 745.
[231] Idem, *Sfântul Ioan Gură de Aur şi unitatea Bisericii*, în S.T., XXVIII (1976), nr. 1-2, p. 72-73.

[232] NICOLAE, Mitropolitul Banatului, *Învăţături ale Bisericii Ortodoxe*, Timişoara, 1987, p. 245.
[233] Pr. Prof. L. STAN, *Căsătoriile mixte şi ultimele măsuri luate de Vatican în privinţa lor*, în S.T., XX (1968), nr. 7-8, p. 488.
[234] Cf. Pr. Prof. Dr. N. DURĂ, *Căsătoriile mixte în lumina învăţăturii şi practicii canonice ortodoxe*, în Ortodoxia, XXXIX (1988), nr. 1, p. 93.
[235] N. MILAŞ, *Canoanele Bisericii Ortodoxe însoţite de comentarii*, trad. U. Kovincici şi N. Popovici, vol. I, pt. 2, Arad, 1931, p. 448.
[236] Vezi Pr. Prof. N. DURĂ, *Teologia ortodoxă şi teologiile confesionale în ecumenismul contemporan*, în Ortodoxia, XXXVIII (1986), nr. 3, p. 61-88.
[237] Idem, *Căsătoriile mixte...*, p. 95.
[238] N. MILAŞ, *Op. cit.*, vol. I, pt. 2, p. 450.
[239] Pr. Prof. Dr. N. DURĂ, *Impedimentele la căsătorie în lumina hotărârilor celei de a doua Conferinţe Panortodoxe Presinodale*, în M.B., 1984, nr. 7-8, p. 405.

APRECIERI CRITICE LA ADRESA TEOLOGULUI LEON DURĂ (selectiv)

† TEOCTIST
PATRIARHUL
BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

„Vă mulţumesc pentru cele două cărţi pe care aţi avut dragostea să ni le dăruiţi.

Rugăm pe Bunul Dumnezeu să Vă binecuvânteze viaţa şi strădaniile slujirii preoţeşti.”

Bucureşti, nr. 45/13 febr. 2004

† Dr. ANTONIE
MITROPOLIT AL ARDEALULUI

„...Să aveţi parte numai de bucurii şi de linişte sufletească şi Dumnezeu să ne deschidă tuturor calea spre o viaţă pe care să o petrecem în dragoste şi înţelegere. (...)”.

Sibiu, 17 mai 2004

† TEOFAN
MITROPOLITUL OLTENIEI

„Părinte Leon,

Mulţumesc pentru proaspătul volum de Teatru, pe care l-am primit cu bucurie.

De la titlul pieselor şi până la felul în care sunt numite personajele, cititorul poate redescoperi dreptul de a respira corect, sincer şi măreţ.

Talantul Părintelui Arhiepiscop Bartolomeu rămâne sigur neîngropat în Vâlcea.

Felicitări şi pentru Nunta din Cana."

Craiova, Nr. 3262/22.07.2004

† NICOLAE
MITROPOLIT AL BANATULUI

„Mulţumesc pentru volumul «Teatru».

Dumnezeu să Vă aibă în purtarea Sa de grijă şi să Vă binecuvânteze."

Timişoara, iulie 2004

† BARTOLOMEU VALERIU ANANIA
ARHIEPISCOPUL VADULUI, FELEACULUI ŞI CLUJULUI

„Către Părintele Leon Dură:

Călduroase mulţumiri pentru volumul de Teatru, ca şi pentru dedicaţie.

Cu binecuvântări şi îmbrăţişare."

Cluj-Napoca, 12 august 2004

† NIFON
ARHIEPISCOPUL TÂRGOVIŞTEI

„Dragă Părinte Leon,

Alese mulţumiri şi pentru noua carte „Teatru".

Felicitări pentru aceste preocupări care te fac să fii considerat printre preoţii de elită ai Sfintei noastre Biserici.

Succes în continuare şi binecuvântări."

Târgovişte, 28 iulie 2004

† GHERASIM
EPISCOPUL RÂMNICULUI

„Prea Cucernice Părinte Leon,

Am primit lucrarea frăţiei tale, cu frumoasa dedicaţie.

Lucrarea „Teatru" mă surprinde în sensul că, probabil, vrei să intri în toate genurile literare şi de asemenea bisericeşti!

Te felicit şi îţi urez spor la drum…"

Râmnicu-Vâlcea, 21 iulie 2004

† CALINIC
EPISCOP AL ARGEŞULUI ŞI MUSCELULUI

„Prea Cucerniciei Sale,
Preot prof. dr. Leon Dură,
Facultatea de Teologie Ortodoxă,
Universitatea Piteşti
Părinte Profesor,

Mă bucur să Vă ştiu harnic profesor, scriitor şi poet, deopotrivă de inspirat în cele trei ipostaze care definesc personalitatea Sfinţiei Voastre.

Am bucuria în plus să vă ştiu dascăl la Teologia Academică de la Piteşti unde osteniţi ca bun gospodar al ştiinţei despre Dumnezeu.

Cartea „Nunta din Cana" este o bucurie pentru cititor văzând temele curajos abordate.

Felicitări şi la mai multe şi tot aşa de bune cărţi!

Cu preţuirea lui Calinic…"

Curtea de Argeş, Nr. 1862/25.06.2004

Av. IULIAN SORIN

„Prea Cucernice Părinte dr. Leon Dură,

Călduroase mulţumiri pentru cele 2 exemplare de carte trimise cuprinzând cele 5 piese de teatru al căror autor sunteţi.

Cu preţuire,…”

Bucureşti, Nr. 940/23 iulie 2004

*

* *

Consilier Patriarhal
Pr. Nicolae Vladu

„Prea Cucernice Părinte,

Vă facem cunoscut că la Cabinetul Patriarhal s-a primit cartea Prea Cucerniciei Voastre „Balada Meşterului Manole”, pe care aţi avut dragostea să o dăruiţi Prea Fericitului Părinte TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române şi pentru care, Prea Fericirea Sa Vă mulţumeşte împărtăşindu-Vă părintească binecuvântare.

Din încredinţarea Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST…”

Bucureşti, Nr. 157/2003

Pr. Alexandru Stănciulescu-Bârda
Scriitor, Teolog şi Editor

„Iubite Părinte Leon,

Am primit cele două cărţi ale frăţiei tale, «Nunta din Cana» şi «Teatru». Îţi mulţumesc cordial pentru ele şi pentru generoasele dedicaţii ce mi le faci.

Sunt profund impresionat de capacitatea cu care elaborezi carte după carte, abordând domenii din cele mai diverse şi străduindu-te să ai realizări la nivel superior.

Dumneata dovedeşti că, indiferent unde te priponeşte viaţa, dacă ai talent, poftă de muncă şi te lupţi cu piedicile ce-ţi ies în cale, reuşeşti. Dumnezeu să-ţi ajute să fii mereu o făclie a Bisericii şi a culturii româneşti!"

Bârda, 18 iulie 2004

Pr. Nicolae Moga
Scriitor-publicist

„Cucernice Părinte Leon,

Cu multă bucurie am primit ultima carte a frăţiei tale, apărută de curând. Am citit-o pe nerăsuflate şi-ţi mărturisesc faptul că pentru mine, titlul s-a transformat în lacrimi de bucurie. (...)

Cu frăţească şi sinceră dragoste,..."

Voineasa, 13 febr. 2004

*

* *

Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu
Membru corespondent al Academiei Române

„Dragă Părinte Leon,

Îţi mulţumesc pentru noua lucrare şi te felicit.

Văd că nu vrei să rămâi mai prejos decât fraţii gemeni. Să-ţi dea Dumnezeu sănătate şi putere de muncă, să mai poţi scrie.

Cu dragoste şi doriri de bine,..."

Sibiu, 17 martie 2003

Prof. univ. dr. Mihail Diaconescu
Universitatea Piteşti (şi Bucureşti)
În „Curierul de Vâlcea”, (19 ianuarie) 2004

„(...) Pentru că se referă la câteva din miturile noastre reprezentative, volumul «Balada Meşterului Manole interpretată autentic» are capacitate revelatoare. El se citeşte cu un interes nedezminţit în toate secţiunile sale. Preotul Leon Dură este un mitograf dublat de un autor cu vocaţie literară. De aceea, exprimarea lui alternează interpretarea ştiinţifică seacă, la obiect, cu unele momente ale efuziunii lirice atent dominate însă (...)”

Elena Ursache
Redactor şi Editor
În „Zori de Zi”, (iulie) 2004
Dublin, Irlanda

„...Slujitor al bisericii, autorul îşi dedică în întregime opera Celui căruia i-a dăruit harul creator. (...)”

Dan Romaşcanu
Director-editor
În „Dorul”, (ianuarie) 2001
Danemarca

*„«Contribuţii eminesciene», Ed. Dorul, 2001. Sub îngrijirea profesorului Marian Barbu s-au adunat în volum contribuţiile eminesciene ale lui: Corneliu Barbu (Franţa), Marian Barbu (România), Pavel Chihaia (Danemarca), **Leon Dură** (România), Gabriel Pleşa (USA), Titu Popescu (Danemarca) şi Gh. Săsărman (Danemarca) apărute în revista Dorul cu prilejul Anului Internaţional Eminescu – 2000.”*

Pr. Theodor Damian
Scriitor, teolog şi editor
În „Lumină Lină – Gracious Light",
(Iulie-Septembrie) 2004, New York – USA

„P.C. Pr. Lector Universitar Dr. Leon Dură a publicat cu binecuvântarea P.S. CALINIC, EPISCOPUL ARGEŞULUI şi MUSCELULUI o nouă carte, Nunta din Cana (Edit. Logos, Râmnicu Vâlcea, 2004, 158 pp.).

Având în urmă mai multe volume de poezie, de teologie şi cultură, Părintele Leon Dură prezintă acum cititorului un volum de reflecţii biblico-teologice despre familie ca celulă de bază a societăţii umane. În prima parte autorul plasează familia creştină în contextul vechi-testamentar comentând asupra creării omului ca bărbat şi femeie, şi asupra posibilităţii cuplului dacă nu ar fi căzut. Sunt analizate realităţile destinului cuplului după cădere, precum şi rolul venirii în lume a Mântuitorului Hristos care prin prezenţa Sa la nunta din Cana Galileii restaurează şi confirmă familia în dimensiunea ei originară.

În partea a doua autorul discută taina cununiei din punct de vedere al scopului ei întreit, acela de a conserva şi înmulţi neamul omenesc, acela de într-ajutorare şi cel al înfrânării. Partea a treia, cea mai elaborată, introduce pe cititor în învăţătura biblică şi patristică despre bărbat şi femeie şi rolul lor în familie, despre copii şi castitate, despre văduvie, feciorie şi condiţia familiei astăzi în lumina iubirii hristice.

Volumul conţine o amplă bibliografie, deosebit de utilă pentru cercetarea teologică de profil, dar, în acelaşi timp, se citeşte cu mare uşurinţă, fapt care-l face pe deplin accesibil oricărui cititor interesat."

Vera Maria Neagu
Scriitor, publicist şi editor
În „Viaţa Cultelor”, (februarie) 2004
„Pr. dr. LEON DURĂ
«CÂNTAREA CÂNTĂRILOR»

Subintitulată „Familia modernă”, cartea Părintelui Leon Dură, apărută în editura „Logos” din Râmnicu Vâlcea, cu binecuvântarea P.S. Pr. Calinic Argatu, Episcopul Argeşului şi Muscelului, este o pledoarie pentru familia creştină întemeiată pe taina căsătoriei monogame.

Pornind de la familia Egiptului antic, în care femeia era vândută şi cumpărată ca sclav, trecând prin familia Greciei antice, cu puterea discreţionară a soţului şi obedienţa totală a soţiei şi a copiilor, istoria familiei ca aşezământ rânduit de Dumnezeu pe principiul unităţii monogamice începe – arată autorul – cu prescripţiile Legii primite de Moise pe Muntele Sinai. Două dintre poruncile Decalogului, care se ocupă de familia poporului ales, au menţinut la poporul Israel monogamia, excepţiile de la lege, destul de numeroase de altfel, nedevenind modele de urmat.

Capitolul care dă şi titlul lucrării reia «Tâlcuirea amănunţită la Cântarea Cântărilor» a Sfântului Grigorie de Nyssa, care a găsit înţelesul duhovnicesc al acestei cărţi canonico-poetice a Vechiului Testament şi ne-a făcut să-i înţelegem taina «într-o lumină a Taborului, îmbrăcaţi în omul cel nou, care este Hristos». Cunoscând (şi trăind) cuvântul Sfintei Scripturi, Sfântul Grigorie de Nyssa a încreştinat tema iubirii din «Cântarea Cântărilor»: mireasa devine Biserica, iar mirele Hristos, notează autorul.

Familia modernă are a alege între a se lăsa sedusă «de amăgirile acestei lumi trecătoare» şi a descoperi comuniunea cu Dumnezeu, în care caz cei doi soţi renunţă la propriile «tabieturi». Prin Taina Căsătoriei soţii învaţă să se privească prin ochii plini de bunătate ai lui Dumnezeu, iar prin Liturghia euharistică se poate ajunge la o intercomuniune euharistică, la o împreună-trăire a membrilor familiilor de confesiuni sau religii diferite. Viaţa spirituală a celor căsătoriţi nu e diafană, ci ţine de concretul cotidianului. În cadrul atmosferei sfinte a conviețuirii, părinţii sunt chemaţi să colaboreze cu Dumnezeu la aducerea la viaţă a unor noi fiinţe umane, cu menirea să devină copii ai lui Dumnezeu după har.

În capitolul de mare întindere dedicat familiei moderne, autorul subliniază problemele ce-i stau acesteia în faţă şi le arată cauzele. Cât priveşte mondializarea, autorul ne îndeamnă să o acceptăm «Într-o familie unită spiritual şi economic, fără să ne îndepărtăm de Hristos».

Constantin Toni Dârţu
Scriitor, publicist şi editor
În „Personalităţi Române şi Faptele Lor – 1950-2000", Edit. Venus, Iaşi, 2004

„«…Se spune că suntem ceea ce am gândit şi făcut.»

Acesta este, rezumativ, omul de cultură şi suflet Leon Dură.

Şi toate cele realizate şi prezentate de noi, mai sus, la numai 45 de ani de viaţă. Enciclopediile viitorului vor confirma personalitatea doctorului în teologie Leon Dură."

Ioan Barbu
Scriitor, publicist şi editor
În „Curierul de Vâlcea" (14-15 iunie) 2003

„Părintele Leon Dură este la a zecea carte. Şi nu ne surprinde deloc acest adevăr literar. Întrucât, autorul s-a remarcat (şi se remarcă) drept un continuator al pleadei de preoţi cărturari trăitori pe meleagurile vâlcene şi nu numai… (…)."

*

* *

ROMÂNIA
Asociaţia Naţională „Cultul Eroilor"
CONSILIUL JUDEŢEAN VÂLCEA
DIPLOMĂ JUBILIARĂ
2 IULIE
1504 – 500 – 2005
Se acordă D-lui Pr. Lect. Univ. Dr. LEON DURĂ
Diploma „500 de ani de la trecerea în veşnicie a dreptcredinciosului Voievod ŞTEFAN CEL MARE ŞI SFÂNT"

Preşedinte
Colonel (r.) Carol Deheleanu

EPISCOPIA RÂMNICULUI
† GHERASIM
EPISCOPUL RÂMNICULUI
ATESTAT
DE ONOARE ŞI RECUNOŞTINŢĂ
Se acordă P.C. Pr. Lector Univ. Dr. LEON DURĂ pentru participarea la manifestările prilejuite de a VI-a

sărbătoare a Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul, ca ocrotitor spiritual al Râmnicului.

27 septembrie 2004

Prietenii Cărţii

DIPLOMĂ DE FIDELITATE

Se acordă Domnului Dură Leon nr. cititor F 119534-6 din 18/11/91 pentru fidelitatea şi sprijinul acordat editurii noastre, în încercarea de păstrare şi transmitere a valorilor spiritualităţii româneşti şi universale generaţiilor viitoare.

Editura Prietenii Cărţii – 1996

SOCIETATEA CULTURALĂ „ANTON PANN" RÂMNICU VÂLCEA

DIPLOMĂ OMAGIALĂ

Se conferă P.C. Pr. Lect. Univ. Dr. LEON DURĂ

La împlinirea frumoasei vârste de 45 ani.

IULIE 2004

Preşedinte	Vicepreşedinte
Costea Marinoiu	Ion Măldărescu

S.C. HUMANITAS S.A.

Ing. CLAUDIA MARIA RADU

Preotul Lect. Univ. dr. Leon Dură a participat – ca invitat de onoare – la concursul iniţiat de Editura Humanitas cu tema „Cel mai frumos eseu despre lectură".

Titlul eseului „Boabă aprinsă de muştar" s-a bucurat de aprecierea sinceră a juriului prezidat de D-nul Vlad Zograffi.

Bucureşti - 2004

*

* *

PETRE CICHIRDAN
Artist plastic, regizor, publicist
În „Info-Puls", (16 septembrie) 2004

„În urmă cu ceva timp (...) a apărut la Editura Logos volumul intitulat «Teatru» semnat de preot dr. Leon Dură (...) Impune cititorului contemporan un teatru modern fără tâlbâieri sofisticate, fără strigăte şi vaiete, în avanscenă fiind aduse gânduri limpezi din vremuri preantice, propune un teatru care vizează rafinamentul intelectual în care fapte şi fenomene de azi sunt puse cu multă acurateţe în comparaţii subtile, teologice, dar nu numai, cu cele petrecute acum câteva mii de ani. (...) Cinci piese de teatru (...) una fiind o incantaţie în sensul spiritului iovian. (...)"

Felix Sima
Poet, publicist
În „Info-Puls", (19-25 februarie) 2001

„Prezent, adesea, în viaţa culturală a urbei, în emisiuni radio, TV, în presa locală, preotul Leon Dură (botezat la naştere de tatăl scriitorului A.E. Baconski, Eftimie Baconski, pre când acesta slujea la parohia Fedeleşoiu, în 1959), ne aduce în dar, în preajma Lăsatului de Sec pentru Sfintele Sărbători ale Paştelui 2001 – două lucrări tipărite, delicate, fragile ca însăşi fiinţa umană care le-a compus, două trestii gânditoare din care vom afla înţelepciunea, bunătatea, chibzuinţa şi răbdarea. (...)"

Andreea Popa
Publicist
În „Monitorul de Vâlcea”, (12 iunie) 2003

„De curând, pe piaţa vâlceană de carte a apărut un nou volum al preotului şi scriitorului Leon Dură. Acesta demonstrează încă o dată că nu este numai un poet şi prozator religios, ci şi un teolog-eseist de ţinută. În „Balada Meşterului Manole interpretată autentic”, autorul se îndepărtează de teoriile şi disputele care până în prezent demonstrau originea baladei. Plecând de la cartea Judecători, capitolul 11, din Vechiul Testament, demonstrează originea vechitestamentară a acestei capodopere a literaturii populare. (...)”

Ramona Nuţ
Publicist
În „Curierul de Vâlcea”, (12 martie) 2004

„Părintele profesor dr. Leon Dură ne-a obişnuit, în ultimul timp, cu tratarea unor teme biblice de un real interes pentru societatea informatizată a zilelor noastre. Succesul constă în modul cum autorul înţelege şi explică printr-o documentaţie riguroasă de adevărat cercetător, fenomenul biblic. Cercetarea nu se opreşte aici – este abordat şi domeniul literar şi cel istoric. Miturile constituie o atracţie pentru scriitor. Ortodoxia este văzută în toată profunzimea ei ca o „amforă a patriarhului Iacov”. Familia modernă „găseşte în familia creştină un aliat de nădejde”. Pornind de la această premisă, Leon Dură reuşeşte să scoată la iveală în cartea de faţă „Cântarea Cântărilor: familia modernă” o lume fascinantă care străbate istoria omenirii, se opreşte în Valea Nilului asupra fa-

miliei antice a egiptenilor şi trece pe la curtea regelui Priam în Grecia. Familia Vechiului Testament este văzută ca o binecuvântare divină".

Dr. Dorin Danciu
Profesor Universitar – KUWAIT
„Dragă Leon,
...după ce citesc din eseistica ta religioasă am sentimentul că sunt parcă mai curat, mai uşor, mai pur!"
Bagdad, august 2004

*

* *

Director General,
Prof. Dr. Gavril Strempel
Membru de Onoare al Academiei Române
„ACADEMIA ROMÂNĂ
BIBLIOTECA
Prea Cucernice Părinte,
(...) Vă mulţumim pentru interesul arătat acestei instituţii de cultură.
Cu deosebită stimă, (...)"
Bucureşti, 21 iulie 2004

ŞEF SERVICIU BIBLIOTECĂ
MARIANA IGNAT
ACADEMIA ROMÂNĂ – FILIALA IAŞI
„Stimate Domnule Leon Dură,
Dorim pe această cale să primiţi alesele noastre mulţumiri pentru donaţia făcută Bibliotecii Filialei Iaşi a Academiei Române.

Cartea având titlul „Teatru" apărută la Râmnicu Vâlcea, Editura Logos în anul 2004 a fost prelucrată biblioteconomic şi menţionată în cataloagele bibliotecii noastre.

Vă adresăm mulţumiri pentru amabilitatea de a îmbogăţi fondul bibliotecii noastre cu această lucrare şi vă dorim multe realizări pentru viitor."

Iaşi, 5 octombrie 2004

Director,
Prof. Doina Popa
BIBLIOTECA JUDEŢEANĂ
„OCTAVIAN GOGA"
CLUJ-NAPOCA

„Părinte dr. Leon Dură

(...) ...lucrările vor ajunge în cel mai scurt timp la îndemâna cititorilor.

Cu stimă, (...)"

Cluj-Napoca, 29 iulie 2004

Director,
Prof. Mariana Leferman
BIBLIOTECA JUDEŢEANĂ
„ALEXANDRU ŞI ARISTIA AMAN"
CRAIOVA

„Stimate Domnule Preot dr. Leon Dură,

Confirmăm primirea volumului de «Teatru» al cărui autor sunteţi. Cartea va fi inventariată în colecţiile de bază ale Bibliotecii «Alexandru şi Aristia Aman» din Craiova şi pusă la dispoziţia cititorilor interesaţi.

Vă mulţumim foarte mult pentru donaţia făcută cititorilor craioveni şi gândurile bune din dedicaţie.

Cu consideraţie, (...)"

Craiova, 19 august 2004

Director,
Silvestru D. Voinescu
BIBLIOTECA JUDEŢEANĂ
„DINICU GOLESCU" ARGEŞ

„Prea Cucernice Părinte dr. Leon Dură,

Am avut onoarea de a primi din partea Dumneavoastră, cu titlu de donaţie, un exemplar al ultimei lucrări apărută la Editura LOGOS, Rm. Vâlcea, 2004: TEATRU – LEON DURĂ, pentru care vă rugăm să primiţi mulţumirile noastre respectuoase.

Cartea va fi înregistrată, alăturându-se fondului de carte existent şi pus la dispoziţia cititorilor noştri.

Cu deosebită consideraţie, (...)"

Piteşti, 26 iulie 2004

Director,
Prof. Dumitru Lazăr
CONSILIUL JUDEŢEAN VÂLCEA
BIBLIOTECA JUDEŢEANĂ
„ANTIM IVIREANUL" VÂLCEA

„Către,
Editura LOGOS
Stimate Domnule Director General,
Pr. Leon Dură,

Preţuim mereu colaborarea cu Dumneavoastră, contribuţia pe care o aduceţi la sporirea valorilor cultural-ştiinţifice vâlcene şi naţionale.

Tocmai de aceea, avem deosebita plăcere ca editura Dumneavoastră să fie prezentă la «Zilele Bibliotecii Judeţene Antim Ivireanul», Vâlcea – ediţia a X-a, la «Salonul editurilor vâlcene», ediţia a V-a (în ziua de miercuri 25 septembrie a.c., ora 10.00), acţiune închinată producătorilor de carte din judeţul Vâlcea, printre care, cu onoare, vă număraţi. (...)

(...) De asemenea, vă aducem la cunoştinţă că Biblioteca Judeţeană «Antim Ivireanul» Vâlcea are o filială în Republica Moldova, la Glodeni. (...)

Vă mulţumim pentru înţelegere şi vă aşteptăm cu drag la manifestările din 25-27 septembrie 2002.

Cu toată gratitudinea, (...)"

Râmnicu-Vâlcea, 5 septembrie 2002

*

* *

Dr. PROCOPIE CLONŢEA
ŞEF CATEDRĂ ENGLEZĂ
UNIVERSITATEA DIN PITEŞTI

„Epigrame pentru…

I.
Ca să-ţi ştii iubi soţia,
Să n-ai patimi, să n-ai ură,
Să citeşti «Nunta din Cana»,
A Cucernicului Dură.

II.
Când nevasta te-asupreşte,
Şi prea aspru dă din gură,
Să-i citeşti «Nunta din Cana»,
A Cucernicului Dură."

Piteşti, 31 mai 2004

CUPRINS

PROLOG..... 5

I. POMUL VIEŢII..... 7
DUMNEZEU UMBLA PRIN RAI 9
CREDINŢA LUI ABRAHAM..... 18
VISUL LUI IACOV 22
ZECIUIALĂ DIN TOATE 25
MOISE ŞI RUGUL APRINS 30
REVELAŢIA DE PE MUNTELE SINAI..... 33
CUVÂNTUL DOMNULUI CĂTRE ILIE..... 37
SLAVA DOMNULUI..... 40
IEZECHIEL PROOROCEA 43
VEDENIA LUI DANIEL..... 47

II. FECIOARA MARIA..... 51
FECIOARA MARIA, CALE SPRE POMUL VIEŢII.... 53

III. MICA BISERICĂ, CALE SPRE POMUL VIEŢII 61

EPILOG 135

NOTE BIBLIOGRAFICE..... 137

APRECIERI CRITICE LA ADRESA TEOLOGULUI LEON DURĂ (selectiv)..... 151